

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Lausuntotiivistelmä

**Yhteenvedo asevelvollisuuslakitoimikunnan
mietinnöstä annetuista lausunnoista**

Tekijät (toimielimestä: nimi, puheenjohtaja, sihteeri)	Julkaisun laji	lausuntotiivistelmä	
	Toimeksiantaja	puolustusministeriö	
	Toimielimen asettamispäivä		
Hallitusneuvos Timo Turkki			
Julkaisun nimi			
Lausuntotiivistelmä. Yhteenveto asevelvollisuuslakitoimikunnan mietinnöstä annetuista lausunnoista.			
Julkaisun osat			
Julkaisu on saatavissa internetistä osoitteesta www.defmin.fi/julkaisut			
Tiivistelmä			
<p>Toimikunta, jonka tehtävänä jonka oli laatia hallituksen esityksen muotoon ehdotus uudeksi asevelvollisuuslaiksi, luovutti mietintönsä puolustusministeriölle 31.3.2006 (Puolustusministeriö, komiteamietintö 2006:2). Mietintö sisältää ehdotuksen asevelvollisuuslaiksi.</p> <p>Puolustusministeriö pyysi lausunnon toimikunnan mietinnöstä kaikkiaan 70 taholta.</p> <p>Saatujen lausuntojen keskeinen sisältö on koottu tiivistelmään. Tiivistelmän toisessa osassa käsitellään uudistuksen tarpeellisuutta ja ehdotuksen päälinjoja koskevia yleisiä kannanottoja. Kolmannessa osassa esitellään asevelvollisuuslakiehdotuksen yksittäisiin säännöksiin ja niiden perusteluihin kohdistunutta palautetta. Liitteenä on luettelo lausunnon antaneista tahoista.</p>			
Avainsanat (asiasanat): asevelvollisuus, lainsäädäntö			
Muut tiedot (HARE-numero, muu viitenumero): HARE PLM004:00/2004			
Sarjan nimi ja numero		ISSN	ISBN
Kokonaissivumäärä 112	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Painopaikka		Kustantaja puolustusministeriö	

Författare (uppgifter om organet; namn, ordförande, sekreterare)	Typ av publikation	Remissammandrag	
	Uppdragsgivare	försvarsministeriet	
	Datum då organet tillsattes		
Regeringsrådet Timo Turkki			
Publikation (även den finska titeln)			
Remissammandrag. Sammandrag av utlåtandena om betänkandet av kommissionen för totalrevision av värnpliktslagen.			
Publikationens delar			
Publikationen är tillgänglig på internet på adressen www.defmin.fi/julkaisut			
Sammandrag			
<p>Kommissionen, vars uppgift var att i form av en regeringsproposition utarbeta ett förslag till ny värnpliktslag överlämnade sitt betänkande till försvarsministeriet 31.3.2006 (Försvarsministeriet, kommittébetänkande 2006:2). Betänkandet innehåller ett förslag till en ny värnpliktslag.</p> <p>Försvarsministeriet begärde utlåtande om betänkandet av sammanlagt 70 olika parter.</p> <p>Det centrala innehållet i utlåtandena har sammanställts i ett sammandrag. I sammandragets andra kapitel behandlas behovet av reformen och de allmänna ställningstagandena till förslaget huvudlinjer. I tredje kapitlet presenteras kommentarerna till de enskilda bestämmelserna i lagförslaget och deras detaljmotivering. En förteckning över dem som avgett utlåtande finns i bilagan till sammandraget.</p>			
Nyckelord:			
Värnplikt, lagstiftning			
Övriga uppgifter (HARE-nummer, andra referensnummer):			
HARE PLM004:00/2004			
Series namn och nummer		ISSN	ISBN
Sidoantal	Språk	Pris	Sekretessgrad
112	finska		offentlig
Distribution		Förlag	
		försvarsministeriet	

Sisältö

1. Johdanto.....	2
2. Lausunnot.....	3
3. Pykäläkohtaiset huomautukset ja muutosehdotukset.....	28
LIITE Lausunnonantajat	111

1 Johdanto

Puolustusministeriö asetti 8.6.2004 toimikunnan, jonka tehtävänä oli selvittää asevelvollisuuslainsäädännön nykytila ja siinä esiintyvät uudistamistarpeet tavoitteena saattaa asevelvollisuuslaki kaikilta osin vastaamaan perustuslain vaatimuksia ja luoda johdonmukainen ja ajantasainen säännöstö. Toimikunnan tuli laatia mietintö hallituksen esityksen muotoon.

Toimikunnan mietintö Ehdotus uudeksi asevelvollisuuslaiksi (puolustusministeriön komiteamietintö 2006:2) valmistui maaliskuussa 2006.

Puolustusministeriö pyysi 18.4.2006 päivätyllä kirjeellä lausuntoja asevelvollisuuslakitoimikunnan mietinnöstä. Lausuntoa pyydettiin kaikkiaan 70 viranomaiselta, järjestöltä ja muulta organisaatiolta. Lausunnot pyydettiin toimittamaan 31.5.2006 mennessä. Lausunto saatiin yhteensä 52 taholta.

Ehdotuksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi asevelvollisuuslaki, joka korvaisi vuoden 1950 asevelvollisuuslain.

Uudistuksen tavoitteena on saattaa asevelvollisuuslaki perustuslain vaatimukset täyttäväksi ja myös muutoin entistä ajanmukaisemmaksi ja toimivammaksi.

Asevelvollisuuslain soveltamisalaa ehdotetaan täsmennettäväksi ja osin laajennettäväksi niin, että laissa voitaisiin säätää myös asevelvollisten määräämisestä tehtäviin, jotka eivät perustu yksinomaan maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä koskevaan perustuslain säännökseen. Muita tehtäviä olisivat muun muassa virka-aputehtävät.

Lakiin ehdotetaan nykyistä selkeämpää sääntelyä asevelvollisuudesta, siihen kuuluvasta palvelusvelvollisuudesta ja velvollisuudesta olla palveluspaikassa. Poikkeusoloja koskevaa sääntelyä lisättäisiin ja täsmennettäisiin. Asevelvollisuusasioita käsittelevistä viranomaisista ja niiden toimivallasta säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin.

Palveluskelpoisuus määriteltäisiin laissa nykyistä selkeämmin. Palveluskelpoisuuden määrittämiseksi asevelvollinen voitaisiin määrätä nykyiseen tapaan lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen. Uutta olisi se, että myös huumausaineen käyttö voitaisiin selvittää. Nykyisestä poiketen kutsuntaa edeltävään terveystarkastukseen ei määrättäisi koko ikäluokkaa, vaan ainoastaan ne kutsunnanalaiset, joiden tarkastamiseen olisi erityinen peruste. Lakiin sisällytettäisiin lisäksi sääntely soveltuvuuskokeista ja erikoiskoulutukseen hakeutuvien valintakoikeista.

Varusmiespalvelukseen määrääminen ehdotetaan joustavammaksi niin, että palvelukseen astumisaika voitaisiin määrätä kolmen vuoden jaksolle sekä kutsunnassa et-

tä muutettaessa jo annettua määräystä. Samalla nykyisestä lykkäysmenettelystä luovuttaisiin. Näin ollen asevelvollisella olisi aina palvelukseen astumismääräys, joka olisi voimassa sanotun ajanjakson.

Asevelvollisrekisteriä koskevat säännökset ehdotetaan kirjoitettavaksi nykyistä täsmällisempään muotoon. Rekisterin käyttötarkoitusta ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan myös muun kuin asevelvollisen henkilötietojen käsittelyn, kun kyse on sodan ajan tehtävistä sekä liikekannallepanoon ja poikkeusolojen toimintaan varautumisesta. Nykyisestä poiketen asevelvollisuuslakiin ei sisällytettäisi sääntelyä tietojen salassapidosta, vaan salassapito määräytyisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaan.

Asevelvollisuuteen kuuluvia etuuksia koskevat säännökset ehdotetaan koottaviksi yhteen lukuun nykyistä yksityiskohtaisempina. Säännökset kirjoitettaisiin oikeuden muotoon.

Ulkosuomalaisten ja vieraan valtion kansalaisen asevelvollisuusasioihin ehdotetaan nykyistä joustavampia menettelytapoja. Ulkomailla asuva ei olisi velvollinen tulemaan kutsuntaan henkilökohtaisesti, vaan hän voisi hoitaa asian lähettämällä kirjallisen selvityksen palveluskelpoisuudestaan. Ulkomailla pitkään asunut, jolla olisi lisäksi muun valtion kansalaisuus, ei olisi velvollinen tulemaan kutsuntaan eikä palvelukseen rauhan aikana. Lisäksi käytössä olisi mahdollisuus myöntää vapautus hakemuksesta kuten nykyisin.

Muutoksenhakua koskevaa säännöstöä ehdotetaan täydennettäväksi oikaisuvaatimusta koskevalla menettelyllä. Päätökseen, johon saisi hakea oikaisua, ei saisi hakea muutosta valittamalla. Valitusviranomaisena olisi nykyiseen tapaan kutsuntaasiain keskuslautakunta. Valituskieltoa koskevaa säännöstä ehdotetaan täydennettäväksi esimerkkiluettelolla sotilaskäskynä ratkaistavista asioista, joista ei saisi hakea muutosta valittamalla. Sotilaskäskyt on vakiintuneen käytännön mukaan rinnastettu virkakäskyyn, josta ei saa hakea muutosta valittamalla.

Lausuntotiivistelmän rakenne

Lausuntokooste on jaettu kahteen osaan. Osassa 2 esitetään lähinnä yleisluonteisia kannanottoja mietintöön. Osassa 3 esitetään lakiehdotuksen systematiikkaa noudattaen lisäksi yksityiskohtaisia muutosehdotuksia ja huomautuksia. Lausunnonantajien näkemykset on sisällytetty koosteeseen suurelta osin suorina lainauksina.

2 Lausunnot

Yleistä

Ehdotettua uudistusta pidettiin lausunnoissa yleensä tarpeellisena ja kannatettavana. Muutoin huomiota kiinnitettiin muun muassa siihen, että kutsuntaa edeltävään terveystarkastukseen eivät osallistuisi enää kaikki asevelvolliset, vaan ainoastaan ne, joiden kohdalla tarkastuksen tekemiseksi olisi olemassa erityinen tarve. Muutos voisi lausunnonantajien mukaan heikentää palvelusturvallisuutta ja asevelvollisen oikeusturvaa.

Suomen Kuntaliitto katsoi, että asevelvollisen palveluskelpoisuuden määrittämiseen tarvittavien toimien tulisi olla puolustusvoimien järjestämisvastuulla ja kustannettavia. Tehtäviä ei saisi säätää kunnan vastuulle.

Valtioneuvoston oikeuskansleri kiinnitti huomiota reserviläisten palvelusta suuronnettomuus- ja muussa vakavassa tilanteessa koskevan 82 §:n ongelmallisuuteen sekä konstruktion että viranomaisten toimivallan kannalta.

Ehdotuksen asetuksen antamista koskevia säännöksiä on pidetty ongelmallisina muun muassa siltä osin kuin asetuksella voitaisiin säätää laissa tarkoitettua etuuden eli oikeuden määrästä. Jos kysymys on niin sanotuista subjektiivisista oikeuksista, oikeuden koko sisällön tulisi ilmetä laintasoisesta säännöksestä.

2.1. Ministeriöt ja virastot

Ulkoasiainministeriö

Ehdotus kokonaisuudessaan vaikuttaa tarpeelliselta ja toimikunnan mietintö muodostaa kattavan ja perustellun kokonaisuuden.

Ulkoasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että toimikunnan mietinnössä käsitellään suppeasti ja hajanaisesti asevelvollisuuden suorittamista koskevia kansainvälisiä sopimuksia ja niiden tosiasiallista suhdetta nyt esitettävään uuteen lakiin. Erityisesti tämä koskee ehdotetun 3 §:n yksityiskohtaisia perusteluja, joita voidaan pykälän otsikko ”Muu lainsäädäntö ja kansainväliset velvoitteet” huomioon ottaen pitää riittämättöminä. Vähintäänkin tulisi pyrkiä kansainvälisiä velvoitteita koskevan informaation kokoamiseen.

Oikeusministeriö

Oikeusministeriö tarkastelee ehdotusta tässä lausunnossaan lähinnä valtiosääntöoikeudelliselta, hallinto-oikeudelliselta ja rikosoikeudelliselta sekä lakitekniseltä kannalta. Lakiehdotus on siinä määrin laaja kokonaisuus, ettei tässä lausunnossa ole voitu laatia ehdotuksesta täysin tyhjentävää arviota esimerkiksi lakitekniseltä kannalta. Lakiehdotuksen ratkaisut nykyisen sääntelyn korjaamiseksi sääntelyaukkojen, sääntelytason ja asetuksenantovaltuutusten osalta ovat kuitenkin pääosin oikeansuuntaisia.

Lakiehdotuksen perustelut ovat paikoin perusteettoman niukat tai puutteelliset ja edellyttävät vielä täydentämistä. Samoin lain rakennetta ja systematiikkaa on tarpeen vielä lakiteknisesti kehittää jatkovalmistelussa. Esimerkiksi organisaatio- ja menettelysäännöksiä on sisällytettyinä lakiehdotuksen eri osiin, mikä poikkeaa tavanomaisesta käytännöstä. Lukujen otsikoiden, väliotsikoiden ja pykäläotsikoiden yhdenmukaisuus sääntelyn sisällön kanssa on myös tarpeen vielä tarkistaa.

Jehovan todistajien erityisasema

Lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan Jehovan todistajien osalta asevelvollisuuden suorittamisesta säädetään Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetussa laissa (645/1985). Laki vapauttaa Jehovan todistajat kokonaan aseellisesta palveluksesta tai sitä korvaavasta palveluksesta. Laki säädettiin aikanaan perustuslainsäätämisyjärjestyksessä ns. poikkeuslakina sen vuoksi, että sen katsottiin merkitsevän Jehovan todistajien vapautusta hallitusmuodon 75 §:n mukaisesta maanpuolustusvelvollisuudesta sekä tuntuva poikkeusta hallitusmuodon 5 §:ssä ja erityisesti 9 §:ssä säädetyistä kansalaisten yhdenvertaisuudesta (PeVL 9/1985 vp).

Uuden perustuslain 127 §:n 2 momentti koskee vain vapautusta osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen eli vapautus rajoittuu vain rauhanajan asevelvollisuuden suorittamiseen puolustusvoimissa ja sodan ajan tehtäviin aseellisessa maanpuolustusorganisaatiossa. Lisäksi uuteen perustuslakiin sisältyy yhdenvertaisuusperiaatetta vahvistava säännös syrjintäkiellosta. On siten selvää, että lain sisältö on ristiriidassa myös nykyisen perustuslain kanssa. Lisäksi on vahvoja perusteita sille, että yhden uskonnollisen yhdyskunnan jäseniä koskeva laissa säädetty kokonaisvapautus on ongelmallinen myös Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten kannalta. Kansainväliset ihmisoikeuksien valvontaelimet, mm. YK:n ihmisoikeuskomitea, ovat kiinnittäneetkin huomiota Jehovan todistajien kokonaisvapautukseen ja sen suhteeseen muihin uskontokuntiin sekä siviilipalvelun kestoan.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta edellytti uuden perustuslain säätämisen yhteydessä, että hallituksen tulee arvioida ennen uuden perustuslain voimaantuloa säädettyjen poikkeuslakien tarpeellisuus ja suhde uuden perustuslain säännöksiin ja ryhtyä tarvittaviin toimiin sääntelyn saattamiseksi näiltäkin osin uuden perustuslain vaatimuksia vastaavaksi (PeVM 10/1998 vp, s. 23). Oikeusministeriö toteaaakin, että asevelvollisuuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä olisi perusteltua selvittää Jehovan todistajia koskevan poikkeuslain tarpeellisuus ja mahdollisuudet sen kumoamiseen tai tarkistamiseen.

Hallinto-oikeudellinen arviointi, yleistä

Viranomaisen toimi- ja päätösvalta on pyritty määrittelemään toisaalta yleissäännöksiin (8 §) ja toisaalta säätämällä toimivallasta erikseen pykäläkohtaisesti. Toimivallasta ei ole esitetty säädettäväksi kaikissa asianomaisissa kohdissa erikseen, jolloin sen on tarkoitus määräytyä edellä mainitun yleissäännöksen nojalla. Lainsäädäntöratkaisu muodostaa ongelman lain selkeyden ja tarvittaessa jopa asianomaisen oikeusturvan kannalta. Vähintäänkin silloin, kun on kysymys viranomaiselle tehtävästä hakemuksesta (mm. 16, 77, 79, 83, 87 ja 92 §), lainsäädäntöön tulisi sisältyä maininta siitä, mille viranomaiselle hakemus tehdään ja mikä viranomainen päättää asiasta.

Lakiluonnoksen useassa kohdassa on valtuutettu antamaan tarkempia säännöksiä tai määräyksiä hakemusmenettelystä (mm. 77 ja 92 §). Tässä yhteydessä muistutetaan siitä, että perustuslain 80 § huomioon ottaen viranomaisen määräyksellä ei voida antaa yleisiä oikeussääntöjä sellaisista seikoista, joista on säädettävä lailla tai asetuksella. Asetuksen tasollakin menettelystä voidaan valtuuden nojalla antaa vain lä-

hinnä hallintolakia tarkempia säännöksiä (PeVL 13/2005 vp). Lisäksi eräät asetuk-senantovaltuutukset kohdistuvat yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säättämiseen asetuksetasolla, mikä ei ole yhdenmukaista perustuslain 80 §:n 1 mo-mentin kannalta (ks. esim. 11 §, 28 § 3 mom., 46 § 2 mom.)

Muutoksenhausta perustuslain kannalta

Sotilaskäskyasiat muodostavat omanlaisensa asiaryhmän hallinto-oikeudellisessa tarkastelussa. Osa sotilaskäskyasioista on ns. tosiasiallista hallintotoimintaa, josta ei voikaan olla muutoksenhakumahdollisuutta; osa on sellaisia hallintopäätöksiä, joista ei ole välttämätöntä perustuslain 21 §:n 1 momentin asettamien vaatimusten vuoksi järjestää muutoksenhakua; osa voi puolestaan kuulua sellaisten hallintopäätösten ryhmään, joissa on kyse perustuslain 21 §:n 1 momentin tarkoittamasta, valitusoi-keutta edellyttävästä päätöksestä. Koska lakiehdotuksen 112 §:n 3 momenttiin sisäl-tyy kielto tehdä oikaisuvaatimus sotilaskäskyasiassa ja 115 §:n 2 momenttiin kaik-kia sotilaskäskyasioita koskeva valituskielto, onkin tärkeää, että lain säännösten pe-rusteella määräytyy selkeästi se, mitkä asiat ovat sotilaskäskyasioita. Ovatko esi-merkiksi lakiehdotuksen 72 §:ssä ja 73 §:ssä säädetyt päätökset aseettomasta palve-luksesta aseettomaan siirtymisestä tai päinvastoin lakiehdotuksen 112 §:n 3 momen-tissa ja 115 §:n 2 momentissa tarkoitettuja sotilaskäskyasioita? Eivätkö nämä asiat rinnastu palveluskelpoisuutta, palvelukseen määräämistä tai palveluksesta vapaut-tamista koskeviin päätöksiin, joista tulisi olla oikaisumahdollisuus ja valitusoikeus?

Rangaistussäännökset

Vankeusuhkaisten rangaistussäännösten sijoittaminen asevelvollisuuslakiin on oi-keusministeriön näkemyksen mukaan tässä vaiheessa perusteltua väliaikaisena rat-kaisuna.

Ehdotetut rangaistussäännökset tulee tarkistaa rikoslain 3 luvun 5 §:n 3 momentin valossa. Säännös merkitsee sitä, että uuden asevelvollisuuslain rangaistussäännökset ovat rangaistavia vain tahallisina, koska säännöksissä ei rikoslain edellyttämällä ta-valla erikseen säädettäisi, että ne olisivat rangaistavia myös tuottamuksellisina.

Sisäasiainministeriö

Sisäasianministeriö on esittänyt pykäläkohtaisia kommentteja (osa 3).

Sisäasiainministeriö, Rajavartiolaitoksen esikunta

Sisäasianministeriön rajavartio-osaston edustaja on saanut osallistua ehdotuksen valmisteluun asevelvollisuuslakitoimikunnan jäsenenä. Lukuun ottamatta asevelvol-lisrekisteriä koskevaa ehdotusta (94 §) Rajavartiolaitoksen esikunnalla ei ole huo-mautettavaa mietintöön.

Valtiovarainministeriö

Vuoden 1950 lain korvaaminen on tarpeellista. Toimikunnan esitys on oikeansuun-tainen ja keskeiset muutokset ovat kannatettavia. Esimerkkejä kannatettavista uu-distuksista ovat muun muassa soveltamisalan laajentaminen, täsmennetty asevelvol-

lisuuden määritelmä, palvelukelpoisuuden käsite, kertausharjoituksiin liittyvät säännökset, palvelusaikojen pituudet, linjaukset ulkomailla asuvan suomalaisen palveluvelvoitteista ja asevelvollisuusasioita käsittelevien viranomaisten tehtävät. Yksityiskohtaiset säännökset ja niiden perustelut ovat monilta osin hyvin ja selkeästi valmistellut.

Valtiovarainministeriö ehdottaa, että hallituksen esityksen perusteluja täydennetään siten, että niistä käy selkeästi ilmi, onko etuuksia tarkoitus muuttaa ja jos kyllä, niin miten. Jos etuuksia ei muuteta, olisi tästäkin syytä mainita perusteluissa.

Siltä osin kuin etuuden eli oikeuden määrästä tulisi säädettäväksi puolustusministeriön asetuksella, valtiovarainministeriö pitää ehdotettua sääntelymallia ongelmallisena. Jos tarkoituksena on, että lakiehdotuksen etuudet ovat niin sanottuja subjektiivisia oikeuksia, tulisi oikeuden koko sisältö ilmetä laintasoisesta säädöksestä. Samalla puolustusministeriön olisi tarpeen arvioida, olisiko kyseessä valtion talousarvioesitykseen liittyvä laki.

Valtiovarainministeriön mielestä olisi tarpeen kehittää esityksen jaksoa 4, Esityksen vaikutukset. Yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten tarkastelu on esityksessä jäänyt osittain varsin niukaksi. Esityksen toteutumisen ja toteuttamiskelpoisuuden arvioinnin kannalta keskeisiä ovat muun muassa tietohallintoon, tietoturvallisuuden ja tietosuojaan liittyvät asiat. Vaikutusten tarkastelussa tulisi käsitellä näitä esityksen toteuttamisen ja myös talousvaikutusten kannalta keskeisiä kokonaisuuksia. Esimerkiksi asevelvollisuusrekisteriä koskevien säädösten (luku 10) yhteydessä käsitellään tietojen saantia ja luovuttamista, joihin liittyvillä säännöksillä on merkittävät vaikutukset myös puolustushallinnon ulkopuolelle tietohallinnon, tietoturvallisuuden ja tietosuojan kannalta. Tietoturvallisuuden asianmukainen hoitaminen on järjestelmien ja toimintojen laadun perusedellytys.

Valtiovarainministeriö ehdottaa, että jaksoa 4.1, Taloudelliset vaikutukset täydennetään siten, että siitä kävisi ilmi ne valtion talousarvion määrärahat, jotka puolustusministeriön hallinnonala vuosittain käyttää asevelvollisten koulutuksen ja ylläpidon menoina. Vastaavanlaisia tietoja puolustusministeriö antaa esimerkiksi vuosittain talousarvioehdotuksessaan tai sen taustamuistioissa. Jos valtion talousarvion määrärahoista maksettaviin etuuksiin tehdään muutoksia verrattuna nykytilaan, tulisi nämä muutokset selvittää jaksossa 4.1 riittävän yksityiskohtaisesti. Samoin jos etuuksia maksetaan käyttäen muita varoja kuin valtion talousarvion määrärahoja, olisi nämä seikat tarpeen selostaa riittävän yksityiskohtaisesti jaksossa 4.1. Isyyysvapaaan liittyvästä isyyssrahasta jaksossa todetaankin, että sen maksaa Kansaneläkelaitos.

Opetusministeriö

Opetusministeriö toivoo, että asevelvollisuuslain jatkovalmistelussa kiinnitetään komiteamietintöä enemmän huomiota asevelvollisuuden ja opiskelijan yhteensovittamiseen. Opetusministeriön ja puolustusministeriön yhteisen tutkimuksen "Varusmiehestä opiskelijaksi. Selvitys varusmiespalveluksen vaikutuksista korkeakouluopintojen aloittamiseen ja jatkamiseen" (opetusministeriön julkaisuja 2004:28) perusteella asevelvollisuus aiheuttaa asevelvollisten opiskeluissa vuoden katkoksen ja opiskelupaikan hankkiminen asevelvollisuuden suorittamisaikana, tai heti sen

jälkeen, on erittäin hankalaa. Erityisesti yliopisto-opintoihin hakemista pitivät tutkimuksessa haastatellut asevelvolliset lähes mahdottomana asevelvollisuuden suorittamisaikana. Tämä problematiikka on huomioitu komiteamietinnön sivulla 19 muutamassa tekstikappaleessa eikä komiteamietintö ota kantaa siihen, kuinka asevelvollisuutta ja opiskelua voitaisiin paremmin sovittaa yhteen.

Opetusministeriö pitää muutettua palvelukseen määräämismenettelyä hyvänä ja uskoo sen edistävän asevelvollisuuden ja opiskelun yhteensovittamista.

Yhteenvetona opetusministeriö esittää, että komiteamietinnön pohjalta tehtävissä asevelvollisuuslain jatkovalmisteluissa otettaisiin laajemmin kantaa opiskelun ja asevelvollisuuden yhteensovittamiseen yhteistyössä opetusministeriön kanssa. Lain esitöiden tasolla olevat lainlaatijan ehdotukset ja puolustusvoimien ohjeet mahdollistaisivat varusmiehille joustavamman mahdollisuuden hakea opiskelupaikkaa varusmiespalveluksen aikana tai heti sen päätyttyä. Opetusministeriön tavoitteena on laskea korkeakouluopinnot aloittavien keski-ikä ja tässä tavoitteessa avainasemassa on varusmiespalveluksen suhde opiskelijavalintoihin.

Liikenne- ja viestintäministeriö

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää lakiehdotusta siihen sisältyvine muutoksineen tarkoituksenmukaisena ja asevelvollisuuden käsitettä ja sisältöä selkeyttävänä. Lakiehdotukseen sisältyy vain vähän suoranaisesti liikenne- ja viestintäministeriön toimialaa sivuavia säännöksiä. Niiden osalta pykäläkohtaisia huomiota.

Kauppa- ja teollisuusministeriö

Lausunnossa kiinnitetään huomiota yrittäjyyden ja elinkeinonharjoittajan kannalta tärkeisiin 31, 32 ja 44 §:n säännöksiin. Ministeriö pitää tärkeänä, että määräykset palvelukseen annetaan myös jatkossa hyvissä ajoin.

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausunnossa puututaan vain toimikunnan terveydenhuoltoon ja sosiaalitoimeen liittyviin keskeisiin suosituksiin.

Toimikunta ehdottaa, että asevelvollisille lähetetään terveydentilaa koskeva kysely, jonka pohjalta sotilasviranomaisella voisi määrätä kutsuntoihin tulevan terveystarkastukseen. Ehdotus eroaa olemassa olevan asevelvollisuuslain säännöksistä. Nyt tarkastettaisiin vain ne, joiden tarkastus arvioitaisiin tarpeelliseksi asevelvollisen oman ilmoituksen perusteella.

Kansanterveyslain 14 §:n perusteella kunta on velvollinen määräämään terveyskeskuksen lääkärin toimimaan lääkärinä asevelvollisten tarkastuksissa kutsuntaviranomaisten pyydettyä sitä asianomaiselta kunnan toimielimeltä. Komiteamietinnössä todetaan, että puolustusvoimien kokemusten mukaan 80 % asevelvollisista astuu terveinä varusmiespalvelukseen ja kotiutuu varusmiespalveluksen jälkeen terveinä. Kutsuntaikäisten joukossa on kuitenkin nuoria, jotka eivät kuulu koulu- tai opiskelijaterveydenhuollon tai työterveyshuollon piiriin ja heiltä puuttuu ehkäisevä terveydenhuolto. Kutsuntaikäisten terveystarkastus on asevelvollisen kannalta ja kansan-

terveydellisesti katsoen tärkeä. Tämä on tullut selvästi esiin käynnissä olevassa Aikalisä-hankkeessa.

Aikalisä on nuorten miesten syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseen tähtäävä toimintamalli, joka perustuu kuntien, puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen yhteistyölle. Toimintamallin avulla halutaan edistää nuorten miesten hyvinvointia, ehkäistä elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien vaikeutumista sekä auttaa ongelmien ratkaisemisessa. Toiminnassa hyödynnetään kutsuntojen tarjoamaa mahdollisuutta tavoittaa miesten koko ikäluokka. Kohderyhmänä ovat erityisesti varusmies- tai siviilipalveluksen ulkopuolelle jäävät sekä palveluksen keskeyttävät miehet, joiden riski syrjäytymiskehitykseen on todettu suuremmaksi kuin palveluksen suorittavilla.

Toimintamalli on kehitetty vuosina 2004-2005 Helsingin ja Vantaan, puolustusvoimien, työministeriön ja Stakesin yhteisessä Time Out! – Aikalisä! Elämä raiteilleen -hankkeessa. Malli on osoittautunut toimivaksi ja sen avulla tavoitetaan tukitoimista hyötyvä kohderyhmä. Työntekijöiden ja nuorten miesten palaute on ollut hyvin myönteistä. Tutkimustulokset tukipalvelun vaikuttavuudesta valmistuvat vuonna 2007. Toimintamallille on ollut ilmeinen tarve ja vuosina 2006-2007 palvelu otetaan käyttöön useissa kunnissa Pohjanmaalla, Kainuussa ja Itä-Suomessa. Jatkossa Aikalisa on tarkoitus ottaa käyttöön koko maassa.

STM esittää harkittavaksi, että lakiin lisätään säännökset, jotka turvaavat toteuttamismahdollisuudet ammatillisen psykososiaalisen tuen tarjoamiselle (Aikalisa-toiminta) asevelvollisten kutsuntojen yhteydessä.

Terveyskeskuksessa järjestettävä kutsuntaa edeltävä terveystarkastus voidaan jättää valtaosalta pois. Tällöin kutsunnassa terveystarkastuksen osuus korostuu ja sen vaatima aika pitenee. Järjestelmän onnistumiseksi tulee muutoksesta informoida ja ohjeistaa paitsi asevelvolliset myös kutsuntalääkärit, kutsuntalautakunta ja muut kutsuntaan osallistuvat tahot.

Palveluskelpoisuusluokituksen tarkentaminen ja turvallisuustekijöiden ottaminen huomioon palveluskelpoisuutta arvioitaessa on oikeaan osunut. Soveltuvuuskokeet täydentävät palveluskelpoisuuden arviointia.

Palveluksessa olevan tulisi alistua myös huumausaineen käyttämisestä selvittävään kokeeseen. Sääntelyn tarkoituksena on vähentää huumausaineiden käytöstä aiheutuvia riskejä puolustusvoimien toiminnoissa. Sääntelyä voidaan pitää hyväksyttävänä; nykyisessä lainsäädännössä ei ole tätä asevelvollisuuslain tarkoittamaa palveluksessa olevia koskevaa säännöstä.

Muilta osin sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole asevelvollisuuslakitoimikunnan mietintöön liittyviä kommentteja.

Työministeriö

Asevelvollisuuslain uudistamiselle asetetut esityksen kohdassa 3 mainitut tavoitteet ovat työministeriön käsityksen mukaan tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja. Siviilipalveluksesta vastaavana ministerinä työministeriö joutuu monelta osin tulkitsemaan ja soveltamaan myös asevelvollisuuslain säännöksiä omaa toimintaansa jär-

jestäessään. Osittain 1950-luvulta asti polveutuvan terminologian, toimivaltasuhteiden ja asevelvollisuuden sisällön täsmentäminen nykykäytännön tarpeisiin vastavaksi palvelee samalla myös siviilipalvelusviranomaista.

Työministeriö uudistaa parhaillaan siviilipalveluslakia työryhmässä, jonka toimeksiannon mukainen määräpäivä on 15.10.2006. Siviilipalveluslain uudistamistyössä on pyritty kaikilta osin huomioimaan lausunnon kohteena oleva asevelvollisuuslaki-toimikunnan mietintö. Työryhmän työn lähtökohtana on varusmiesten ja siviilipalvelusvelvollisten velvollisuuksien ja etuuksien yhdenvertaisuus myös tulevassa lainsäädännössä. Täsmälleen identtiseen sääntelyyn ei kaikilta osin ole kuitenkaan mahdollista päästä eikä se ole tarkoituksenmukaistakaan johtuen palvelusmuotojen käytännön toteutustapojen erilaisuudesta.

Työministeriö toteaa, että esityksen ulkopuolelle nyt jätetty Jehovan Todistajien asema suhteessa muihin asevelvollisiin ja vakaumusten huomiointiin on siinä määrin ongelmallinen, että laki tulisi väistämättä ottaa käsittelyyn lähitulevaisuudessa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri

Valtioneuvoston oikeuskansleri keskittyy lausunnossaan lähinnä asioihin, joissa on perustuslain 108 §:ssä säädetyin tavoin kysymys perusoikeuksien toteutumisesta. Lisäksi lakiluonnosta on arvioitu perustuslain 80 §:n asetuksenantovaltuussäännöksen kannalta. Lausunnon sisältöä esitellään jäljempänä pykälien 82 ja 105 kohdalla.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Lakiehdotuksen kohdassa "Nykytilan arviointi" todetaan YK:n ihmisoikeuskomitean pitäneen ongelmana sitä, että oikeus saada vakaumuksen perusteella vapautus palveluksesta koskee asevelvollisuuslain mukaan vain rauhan aikaa (s. 23). Samassa kohdassa mainitaan komitean pahoitelleen myös mm. sitä, että oikeus kieltäytyä aseista tunnustetaan vain rauhan aikana, että siviilipalvelus vaihtoehtona asepalvelukselle on rankaisevan pitkä ja että Jehovan todistajille myönnettyä suosituimmuuskohtelua ei ole laajennettu koskemaan muita aseistakieltäytyjäryhmiä. Toimikunta ei ole ottanut lainkaan kantaa YK:n ihmisoikeuskomitean esittämään kritiikkiin.

Niin kuin ehdotuksen säätämisyjärjestystä koskevassa kohdassa (sivut 89–94) todetaan, ei perustuslaissa ole nykyään enää valtuutusta säätää erityisiä sotilaita koskevia rajoituksia. Mielestäni tämä seikka voitaisiin todeta myös ehdotettuun lakiin liittävässä yleissäännöksessä. Siinä voitaisiin todeta, ettei asevelvollisuuttaan suorittavan perusoikeuksia ole oikeutta rajoittaa enempää kuin mitä palveluksen järjestämisestä välttämättä johtuu.

Toimikunta tarkastelee myös yhdenvertaisuuden toteutumista perustuslain 127 §:n mukaista maanpuolustusvelvollisuutta koskevissa säännöksissä. Varusmiesten kannalta pahimmat yhdenvertaisuusongelmat liittyvät erilaisiin käytäntöihin esimerkiksi lomien ja vapaa-aikojen järjestettäessä. Tarkastusten yhteydessä on käynyt ilmi, että saman varuskunnan eri yksikköjen palvelusjärjestelyissä saattaa olla huomattavia varusmiesten asemaan vaikuttavia eroja ilman, että siihen olisi palveluksen kannalta hyväksyttäviä perusteita. Varusmiesten yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi voisi

harkita säännöstä, jonka mukaan varusmiesten palvelus tulisi mahdollisuuksien mukaan järjestää varsinkin samassa varuskunnassa mahdollisimman yhdenmukaisesti.

Yleisessä palvelusohjesäännössä on eräitä perusoikeuksiin liittyviä rajoituksia, joita toimikunta ei ole erikseen käsitellyt. Muun muassa sotilaan osallistuminen sotilaspuvussa puoluepoliittiseen toimintaan sekä vaalimainontaan ja mielenosoitukseen on kiellettyä (kohta 11). Samoin poliittisten puolueiden ja yhdistysten vaalijulisteiden ja mainosten sekä valtion tai maanpuolustuksen vastaisten julkaisujen ja muun vastaavan materiaalin levittäminen kasarmialueella sekä puolustusvoimien tiloissa on kiellettyä (kohta 169). Lisäksi Yleinen palvelusohjesääntö sisältää siveettömäksi katsottua materiaalia (kohta 169) ja rahapeliä (kohta 172) koskevia kieltoja.

Yleisen palvelusohjesäännön mukaan liikkumisvapauksia voidaan rajoittaa mm. erityisolojen vuoksi, mitä ilmaisua on pidettävä varsin yleisluontoisena ja tulkinnanvaraisena (kohta 193).

Käsitykseni mukaan tämänkaltaiset vain ohjesääntötasolla asetetut perusoikeusrajoitukset ovat perustuslain vastaisia.

Ålands landskapsregering

Ahvenanmaan maakunnanhallituksen lausunto koskee 3§:ää.

Pääesikunta

Palaute mietinnöstä on poikkeuksetta ollut positiivista. Ehdotusta uudeksi asevelvollisuuslaiksi on laajalti pidetty rakenteeltaan ja luettavuudeltaan selvästi voimassa olevaa lakia parempana. Puolustusvoimien lausuntokierroksella on tehty monia huomioita mietinnössä käsitellyistä laajemmista kysymyksistä ja sen yksityiskohdista. Näistä huomioista on pyritty kokoamaan pääesikunnan lausuntoon olennaisimmat. Pääesikunta toivoo, että loputkin huomioista voidaan välittää puolustusministeriölle hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä.

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Lausuttavan oleva esitysluonnos sisältää runsaasti henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä, jotka pääosin sisältyvät asevelvollisrekisteriä koskeviin 10 luvun pykäliin. Tämän lisäksi henkilötietojen käsittelyä sivuavia säännöksiä on 3, 4 ja 5 luvussa.

Perustuslakivaliokunta on eräissä lausunnoissaan esittänyt edellytyksiä henkilötietojen suojasta säädettävälle laille. Valiokunnan lausunnon (mm. PeVL 14/1998) mukaan tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin:

- rekisteröinnin tavoite,
- rekisteröitävien henkilötietojen sisältö,
- tietojen sallitut käyttötarkoitukset,
- tietojen luovutettavuus ja
- tietojen säilytysaika.

Toimikunnan ehdotuksessa on pyritty varsin tarkkapiirteisesti säätämään asevelvollisten ja muiden, lain soveltamisalanpiiriin kuuluvien henkilötietojen käsittelyä.

Suomen perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Ehdotuksessa tämä on varsin onnistuneesti toteutettu. Myös perusteluissa on viitattu eräiden säännösten nostamisesta laintasoisiksi.

Asevelvollisrekisteriä koskevan luvun lisäksi sisältyy henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä 3 -5 lukuihin. Enimmäkseen on kysymys terveydentilaa koskevista tiedoista. Niitä koskevat säädökset eivät nähdäkseni ole ristiriidassa sen kanssa, mitä potilastiedoista yleensä on säädetty. Tiedon saaminen soveltuvuustesti- en tuloksista on asianmukaisesti säädetty. Myöskin huumausainetestausta koskeva säännöstö on oikein laadittu.

Kiinnitän huomioni siihen, että henkilötietojen käsittelyn eri vaiheissa saattaa syntyä runsaastikin manuaalista aineistoa. Perustelujen jossain kohdin olisi tarkoituksemukaista lausua tästä ja tällaisen tiedon käsittelystä muutama lause.

Valtakunnansyyttäjänvirasto

Valtakunnansyyttäjänviraston lausuntoa esitellään jäljempänä pykälien 58, 66, 81, 99 ja 100 kohdalla.

Väestörekisterikeskus

Väestörekisterikeskuksen päätösten perusteella luovutetaan puolustushallinnolle tietoja väestötietojärjestelmästä massamuotoisina tietojenluovutuksina. Ehdotettu laki täsmentäisi asevelvollisrekisterin pitämiseen liittyviä säännöksiä, mitä Väestörekisterikeskus pitää väestötietojärjestelmän tietojenluovutuksen näkökulmasta hyvänä. Väestörekisterikeskus toteaa, että asevelvollisuuslakiehdotuksen 94 §:n 3 momentin mukainen henkilötietolain (523/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) toissijainen soveltaminen vastaa monessa muussakin laissa omaksuttua periaatetta.

2.2 Eduskuntapuolueet

Helsingin Perussuomalaiset piiri – Helsingfors Sannfinskdistrikt ry

Helsingin Perussuomalaiset yhtyy puolustusministeriön käsitykseen asevelvollisuuslainsäädännön uudistustarpeesta ja pitää toimikunnan ehdotusta oikean suuntaisena.

Helsingin Perussuomalaisten mielestä on tärkeitä, että uusi asevelvollisuuslaki ei ole esteenä vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen kehittämiseksi. Työnantajalla ei tulisi olla mahdollisuutta estää työntekijän osallistumista vapaaehtoiisiin kertausharjoituksiin, kuin erityisen painavin perustein. Osallistumista kertausharjoituksiin ei tule nähdä ainoastaan velvollisuutena, vaan myös oikeutena.

Asevelvollisuuslaki tulee muotoilla siten, ettei se tulevaisuudessakaan anna mahdollisuutta määrätä suomalaisia varusmiehiä muihin, kuin Suomen turvallisuutta puolustaviin sotilaallisiin tai muuta kokonaismaanpuolustusta taikka yleistä turvallisuutta ja järjestystä ylläpitäviin tehtäviin. Koska varusmiespalvelus on merkittävä poikkeus kansalaisvapauksiin, on tärkeätä, että varusmiespalveluksen aika käytetään tehokkaasti koulutukseen ja että se tuntuu asevelvollisista mielekkäältä.

Asevelvollisuuden yleisen hyväksynnän kannalta on tärkeätä, että mahdollisimman suuri osa ikäluokasta jatkossakin suorittaa varusmiespalveluksen. Huonosta fyysisestä kunnosta tai päihteiden käytöstä ei saa muodostua keinoa välttää varusmiespalveluksen suorittamista. Asevelvollisuuden tarkoituksena on turvata pinta-alaltaan suuren maamme sotilaalliseen puolustukseen riittävät miehistöresurssit suhteellisen pienestä väestöstämme. Siksi on tärkeätä säilyttää varusmiespalveluksen suosio ennallaan siviilipalvelukseen nähden. Siviilipalvelusta tulisi kehittää yhteiskunnan kannalta hyödyllisemmäksi, esimerkiksi kouluttamalla ja varustamalla siviilipalvelusmiehet erilaisiin siviilikriisinhallinnan tehtäviin, kuten öljyvahinkojen torjuntaan.

Aseellinen palvelus puolustusvoimissa on merkittävä kansalaiskasvatuksen muoto. Asevelvollisuuslain tulee turvata mielekäs, yksilön maanpuolustustahtoa ja -kykyä ylläpitävä varusmiespalveluksen ja reservissä oloajan muodostama kokonaisuus, joka antaa käytettävissä oleviin resursseihin nähden parhaan mahdollisen puolustuskyvyn isänmaan turvaksi.

Kansallinen Kokoomus

Kokoomus tukee asevelvollisuuslain selkeyttämistä ja ajanmukaistamista. Asevelvollisuuslain ja valmiuslain lisäksi lakia puolustusvoimista ollaan uudistamassa. Kokoomus arvostelee näiltä osin toisiinsa keskeisesti liittyvien lainsäädäntöhankkeiden sirpaleista valmistelua. On ensisijaisen tärkeää, että lainsäädäntö on tarkoituksenmukaista ja että esitykset tukevat toisiaan.

Suomen Kristillisdemokraatit (KD) r.p.

Suomen Kristillisdemokraatit pitää toimikunnan asettamia tavoitteita saattaa asevelvollisuuslaki perustuslain vaatimukset täyttämäksi hyvänä. Puolue pitää hyvänä myös ehdotusta, että asevelvollisia ja poikkeuksellisesti reserviläisiä voitaisiin käyttää virka-aputehtävissä sekä mahdollisissa suuronnettomuustilanteissa tai muissa vakavissa tilanteissa. Myönteisenä pidetään myös aseettoman palvelusaikaan ehdotettua muutosta. Mietinnön ehdotukset antavat hyvät lähtökohdat asevelvollisuuslain uudistamiselle ja kehittämiselle.

Suomen Sosialidemokraattinen puolue r.p.

SDP:n puoluekokous totesi kesällä 2005, että yleinen asevelvollisuus on perusta koko maan puolustamiselle. SDP:n mielestä toimikunnan esitys antaa hyvän pohjan lain jatkovalmistelulle.

SDP haluaa kiinnittää huomiota palvelusajan pituuteen myös siviilipalveluspuolella. SDP:n puoluekokous 2002 totesi, että siviilipalvelus on perusteltua saattaa yhtä pit-

käksi kuin pisin asepalvelus eli 12 kuukautta nykyisen 13 kuukauden sijaan. Puoluekokous 2005 totesi edelleen, että siviilipalvelusaikaa on perusteltua lyhentää.

Svenska folkpartiet i Finland rp

Svenska folkpartiet i Finland rp finner det positivt att man moderniserar värnpliktslagen. Det ersättande lagförslaget motsvarar bättre tidens krav och tar även hänsyn till den omorganisering som skett inom försvarsmakten.

Sfp välkomnar att man i det nya lagförslaget beaktar den praxis som redan till vissa delar tillämpas bland annat ifråga om handräckningsuppgifter för myndigheterna. I och med regleringen i lag utökas också värnpliktslagens tillämpningsområde. Likaså är det ett framsteg att faderskapsledigheten för värnpliktiga förlängs till 12 dagar jämfört med nuvarande 6 dagar.

Vasemmistoliitto

Asevelvollisuuslakitoimikunnan ehdotus uudeksi asevelvollisuuslaiksi modernisoi ja selkiyttää lakia. Voimassa olevaan lakiin verrattuna ehdotus määrittelee tarkemmin asevelvollisten ja reserviläisten oikeudet ja velvollisuudet samoin kuin viranomaisten toimivaltuudet.

Ehdotuksen puutteena on sen staattisuus: siinä tyydytään kirjaamaan nykytilanne eräin yksityiskohtia koskevin, sinänsä merkittäväkin muutoksin ja lisäyksin. Kuitenkin sen yleisperusteluissa olisi ollut tilaisuus avata asevelvollisuutta ja sen käytännön toteuttamista koskevia mahdollisia – tai jopa todennäköisiä – kehityslinjoja. Näin ei kuitenkaan tapahdu.

Uhkakuvat ovat muuttuneet niin, että muut kuin sotilaalliset uhat ovat tulleet aikaisempaa keskeisemmiksi. Myös mahdolliset sotilaalliset kriisit poikkeavat luonteeltaan aikaisemmista. Enää ei ole tarvetta kouluttaa mittavaa reserviä, joka näkyy siinä, että hyvin koulutetun ja varustetun reservin määrä on laskettu 100.000 mieheen. Loput varusmieskoulutuksen saaneista jäävät reserviin, josta vain osalla on tosiasiallista käyttöä kriisin oloissa. Kaavailtujen maakuntajoukkojen perustaminen ei olennaisesti muuta tilannetta.

Suomessakin ollaan väistämättä – vuosikymmenen kahden sisällä – tulossa tilanteeseen, jossa kaikkia palveluskelpoisia asevelvollisia ei kouluteta. Sen sijasta siirrytään valikoivaan järjestelmään, jossa vain osa kutsutaan palvelukseen. Vaikka toimikunnan on ollut perustettava pykäläkohtainen esityksensä nykyjärjestelmään, se olisi voinut pohtia, mitä muutoksia mahdollinen siirtyminen valikoivaan järjestelmään aiheuttaa asevelvollisuuden täytäntöön panemista koskevaan lainsäädäntöön.

Asevelvollisten asemaan myönteisesti vaikuttavina seikkoina toimikunnan ehdotuksessa voidaan mainita

- varusmiespalvelukseen määrääminen viimeistään kolmantena kalenterivuonna kutsunnan jälkeen nykyisen kahden vuoden sijasta (28. §),
- palvelusajan siirron käyttöönotto nykyisen lykkäysmenettelyn sijasta (31. §),
- asevelvollisuuteen kuuluvien etuuksien käsitteleminen yhtenä kokonaisuutena (11. luku),

- syrjintäkiellon sisällyttäminen lakiin (57. §).

Vihreä liitto rp

Vihreä liitto pitää nykyisen, yli 50 vuotta vanhan asevelvollisuuslain uudistamista ja selkeyttämistä erittäin tarpeellisena. Turvallisuuspoliittinen todellisuus ja uhkakuvat ovat muuttuneet valtavasti puolessa vuosisadassa: perinteisten valtioiden välisiin sotiin perustuneiden uhkien tilalle ovat nousseet pikemminkin kansainväliset kriisit, valtioiden sisäiset konfliktit, tietoturva- ja ympäristöuhat. Vihreän liiton mielestä tulevaisuuden turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa suunniteltaessa on ensisijaisen tärkeää, että asevelvollisuuden kehittämisessä huomioidaan myös turvallisuusympäristön muutos niin Euroopassa kuin koko maailmassa.

Uuden asevelvollisuuslain tavoitteena on ollut sen tekeminen ajanmukaisemmaksi ja toimivammaksi. Vihreä liitto katsoo, että tässä tavoitteessa on kuitenkin osin epäonnistuttu, sillä uusi lakiesitys ei juurikaan muuta nykytilannetta. Esitys tyytyy lähinnä tekemään joitakin yksityiskohtaisia pienen mittakaavan muutoksia. Olisi kuitenkin ollut tärkeää, että esityksessä olisi huomioitu myös laajemmat turvallisuuspoliittisen ympäristön ja uhkakuvien muutokset, jotka asettavat myös asevelvollisuuden kehittämiselle omat haasteensa. Pelkistäen voi todeta, että uudessa lakiesityksessä asevelvollisuusjärjestelmä säilyy pääosin samanlaisena kuin nykyisessäkin laissa eikä sen sisältöä juuri muuteta.

Uudessa lakiehdotuksessa on positiivista, että asevelvollisten ja viranomaisten toimivaltuuksia selkiytetään nykytilanteesta. Vihreä liitto pitää myös kannatettavana palvelusajan joustavoittamista ja syrjintäkiellon sisällyttämistä lakiehdotukseen. Asevelvollisuuslaki näyttää jatkossakin kuitenkin kohtelevan miehiä ja naisia epä-tasa-arvoisesti, koska järjestelmä perustuu siihen, että palvelus on toiselle sukupuolelle pakollinen velvollisuus ja toisille vapaaehtoinen mahdollisuus. Vihreä liitto katsoo, että asevelvollisuutta tulisi kehittää kohti vapaaehtoisuuteen perustuvaa mallia, jossa miehiä ja naisia kohdeltaisiin tasa-arvoisesti.

Kansainvälisten kriisinhallintehtävien - mukaan lukien siviilikriisinhallinnan - merkitys tulee tulevaisuuden uhkiin valmistautuessa kasvamaan entisestään. Kriisinhallinnassa sotilaallinen ja siviilien suorittaman kriisinhallinta on kuitenkin erotettava koulutustarpeiden ja tehtävien määrittelysuhteen toisistaan, vaikka kriisitilanteissa tarvitaan sekä sotilaiden että siviilien toimivaa yhteistyötä. Tulevaisuudessa asepalveluksen rinnalle ja vaihtoehdoksi tuleekin Vihreän liiton mielestä kehittää koulutusjärjestelmä siviilikriisinhallinnan tehtäviin haluaville. Tällöin kuitenkin koulutus olisi siviilihallinnon, ei puolustushallinnon järjestämisvastuulla.

2.3. Työmarkkinajärjestöt

AKAVA ry

AKAVA pitää tarpeellisena asevelvollisuuslain uudistamista ajanmukaisemmaksi ja toimivammaksi. Komiteamietinnössä esitetyt muutokset ovat oikeanlaatuisia ja -suuntaisia.

Asevelvollisuus kohdistuu vain miehiin. Tämä viivästyttää miesten opintoja ja vaikuttaa myös eläkkeeseen, koska vuonna 2005 alusta voimaan tuleen eläkeuudistuksen mukaan opiskelu kerryttää eläkettä, mutta asevelvollisuusaika ei. AKAVA esitti varusmiespalvelusajan huomioimista eläkettä kerryttävänä aikana valmisteltaessa vuoden 2005 eläkeuudistusta ja uudistamme esityksen nyt tässä yhteydessä.

Kertausharjoitusten sääntely työlainsäädännössä on puutteellista. Reservissä olevia voitaisiin esityksen mukaan varsinaisten kertausharjoitusvuorokausien lisäksi määrätä kertausharjoitukseen suostumuksensa mukaisesti silloin, kun asianomainen on puolustusvoimille välttämätön joukon johtamisessa tai kouluttamisessa. AKAVAn näkemyksen mukaan kertausharjoituksista pitää olla säädetty myös työsopimuslaisissa, koska tässä voi tulla kollisiotilanne työnantaja-työntekijäsuhteessa. Tässä yhteydessä viittaamme myös vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta antamaamme lausuntoon, joka koski samaa asiaa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

SAK esittää pykäläkohtaisia huomioita.

2.4 Maanpuolustusjärjestöt

Kadettikunta ry

Kadettikunta pitää ehdotusta perusteluineen pääosin hyvänä ja selkeänä.

Puutteena nähdään se, että kertausharjoitusvuorokausien määrää ei ole selkeästi tarpeesta huolimatta lisätty.

Maanpuolustusvelvollisuuteen perustumaton palvelus tulisi kirjoittaa täsmällisempään muotoon. Näin voitaisiin kehittää ja erityisesti herättää eri hallinnonalojen mahdollisuuksia hyödyntää vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen perustuvaa resurssien hyödyntämistä ja erityisesti lisätä asevelvollisten motivoitumista ottaa tehtäviä poikkeusolojen organisaatioissa näillä sektoreilla.

Lain hyväksyminen edellyttää vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annettava lain vahvistamista ja puolustusvoimien rakennemuutoksen organisaatioon liittyvien ratkaisujen viemistä päätökseen.

Maanpuolustuskiltojen liitto ry

Liitto pitää asevelvollisuuteen liittyvän säädöspohjan uusimista tarpeellisena. Liiton mielestä asevelvollisuuslakitoimikunnan mietinnössään esittämät laajennukset virka-aputehtävien, asevelvollisrekisterin ja kertausharjoitusten määrän säätelyn edesauttavat yleistä asevelvollisuutta ja vapaaehtoista maanpuolustusta. Kokonaisuudessaan lakiluonnos vastaa tämän päivän yhteiskunnan tarpeita ja antaa hyvän pohjan suomalaisen yhteiskunnan puolustamiselle kaikissa oloissa.

Maanpuolustuskoulutus ry

Käsiteltävänä oleva ehdotus uudeksi asevelvollisuuslaiksi ei suoraan koske Maanpuolustuskoulutus ry:tä (MPK), mutta lain soveltamisalan täsmentäminen ja laajentaminen sekä käsitteistön ja asevelvollisten aseman selkiyttäminen palvelevat myös vapaaehtoisen koulutusjärjestelmän tarpeita. Reserviläisten rooli MPK:n koulutuksen käytännön toteuttamisessa on keskeinen. Merkittävä osa paikallistason johtajista, kurssinjohtajista ja kouluttajista on pitkälle koulutettuja reserviläisiä.

Lakiehdotukseen tai sen perusteluihin ei esitetä yksityiskohtaisia muutoksia. Ehdotuksessa on kuitenkin eräitä yksityiskohtia, joiden täsmentäminen selkiyttäisi sekä asevelvollisten, puolustusvoimien että MPK:n roolia. Tähän liittyvät ehdotukset on esitetty pääosin kysymyksen muodossa.

Lakiehdotuksessa todetaan, ettei se sisällä merkittäviä asiasisältöä koskevia muutoksia verrattuna nykyiseen sääntelyyn. Tarvetta muutoksiin ei juuri tällä hetkellä ole, mutta tulisiko ainakin perusteluissa varautua nähtävissä oleviin muutoksiin? Jo puolustusvoimien suunnitelmat maakuntajoukkojen kouluttamisesta ja siihen liittyvästä vapaaehtoisen koulutusjärjestelmän hyödyntämisestä muuttavat perinteistä ajattelua merkittävästi.

Asevelvollisuusrekisteriä koskevien säännösten täsmentäminen (10 luku) on tärkeää myös MPK:lle, koska reserviläisten henkilö- ja koulutustietojen siirtäminen yhdistyksen rekisteriin ja takaisin on välttämätöntä. On tärkeää, että vapaaehtoisessa koulutuksessa hankittu osaaminen kirjautuu täysimääräisenä asianomaisen henkilön rekisteritietoihin.

MPK pitää tärkeänä, että ehdotus uudeksi asevelvollisuuslaiksi ja ehdotus vapaaehtoista maanpuolustusta koskevaksi lainsäädännöksi käsitellään eduskunnassa samanaikaisesti. Näin menetellen varmistetaan mahdollisten muutosten huomioon ottaminen tarvittaessa molemmissa laeissa.

Naisten valmiusliitto

Naisten valmiusliitto ry:n mielestä asevelvollisuuslakitoimikunnan mietintö on kattava, selkeä, onnistunut ja asianmukainen.

Muutostoiveena liitto ehdottaa, että asevelvollisrekisteriä laajennettaisiin kattamaan myös muiden viranomaisten kuin puolustushallinnon tehtäviin sitoutuneet ei-asevelvolliset henkilöt.

Reserviläisliitto r.y.

Yleisesti ottaen Reserviläisliitto katsoo ehdotuksen täsmentävän hyvin voimassa olevaa lainsäädäntöä. Muutos- ja täsmennysesityksistä huolimatta Reserviläisliitto pitää lakiesitystä melko onnistuneena. Erityisen kiitoksen liitto antaa lain valmisteluprosessille. Reserviläisliittoa ja muita maanpuolustusjärjestöjä aidosti kuultiin valmisteluprosessin aikana. Monet kuulemistilaisuudessa esiin tulleet seikat on myös otettu huomioon lakiesityksessä.

Lisäksi Reserviläisliitto katsoo, että varusmies- ja kertausharjoituspalveluksen aikaisiin sosiaaliin etuuksiin ja toimeentuloon tulisi kiinnittää nykyistä parempaa huomiota joko nyt käsiteltävässä asevelvollisuuslaissa tai muissa laeissa taikka Puolustusministeriön asetuksessa. Liitto esittää myös, että varusmiespalvelusaika huomioidaan eläkekertymässä.

Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarförbund r.y.

Liitto kokee tärkeäksi yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa puolustusjärjestelmää koskevan lainsäädännön muuttamisen vastamaan perustuslain ja yhteiskunnan muutosten asettamia vaatimuksia. Liiton piirit ovat tuoneet esiin huolensa nyt esitettyjen palvelukseen astumisaikojen ja niistä johtuvien harjoitusten vaikutuksen eläinten lisääntymisrauhaan.

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry

Suomen Rauhanturvaajaliitto on pääosin tyytyväinen valmisteltuun ehdotukseen. Rauhanturvaajaliitto pitää tärkeänä erityisesti reserviläisten asioiden huomioon ottamista ja käsittelyä lakiehdotuksessa ja on tyytyväinen että ehdotuksessa on otettu huomioon aikaisemmassa lausunnossa esitettyjä havaintoja.

Vapaaehtoiset harjoitukset ovat laissa jätetty kokonaan käsittelemättä. Laissa ei selviä miten esim. jälki RUK tai RAUK on lain voimaantulon jälkeen mahdollista. Aikaisemmin asia on käsitelty vapaaehtoisena harjoituksena varusmiespalveluksessa.

Luopuminen kokonaan vapaaehtoisena palvelukseen astumisesta (ennen kutsuntoja) voi aiheuttaa joillekin yksilöille vaikeuksia. Päättyyhän koulu joillakin jo sinä vuonna kun he täyttävät 17 tai 18 vuotta. Nyt heille ei enää suoda mahdollisuutta astua palvelukseen heti täysi-ikäisyyden saavutettuaan.

Valvontaa ja sotilaspassia koskevat ohjeet annetaan ilmeisesti asetuksessa, koska laissa ei niistä ole mainintoja.

Suomen Reserviupseeriliitto ry

Suomen Reserviupseeriliitto (RUL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ehdotukseen uudeksi asevelvollisuuslaiksi. Yleiskommenttina RUL toteaa lakiluonnoksen hyvin valmistelluksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi. RUL olisi kuitenkin toivonut mahdollisuutta osallistua tiiviimmin lain valmisteluun alusta alkaen.

Vapaaehtoisten harjoitusten (VEH) erottaminen asevelvollisuuslaista ja siirtäminen osaksi valmisteilla olevaa lakia vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta on perusteltua. Reserviläisten maanpuolustuskoulutuksen osalta on erittäin tärkeää, että molemmat edellä mainitut lait käsiteltäisiin yhtä aikaisesti.

Suomen Reserviupseeriliiton mielestä nykyisen asevelvollisuuslain suurin epäkohta on laissa asetetut kertausharjoitusten enimmäismäärät, jotka ovat osittain epätarkoituksenmukaisia.

2.5 Muut järjestöt

Amnesty International

Amnesty International ei ota kantaa yleiseen asevelvollisuuteen, mutta katsoo, että asevelvollisille on tarjottava aidosti vaihtoehtoinen palvelus, joka kestoaltaan on kohtuullisessa suhteessa normaaliin varusmiespalvelukseen. Amnestyn kanta oikeuteen kieltäytyä aseista ja siviilipalvelukseen perustuu järjestön kansainvälisen edustajakokouksen päätöksiin. Amnestyn kanta on samansuuntainen mm. Euroopan neuvostossa, YK:ssa sekä EU:ssa hyväksytyjen päätöslauselmien kanssa. Tärkeimpiä näistä ovat YK:n ihmisoikeustoimikunnan julkilausuma vuodelta 1998 ja Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus vuodelta 1987.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Yleistä

Ehdotus uudeksi asevelvollisuuslaiksi lähtee ajatuksesta, että Suomen lähes koko miespuolisen ikäluokan sotilaalliseen kouluttamiseen perustuva asevelvollisuusjärjestelmä tulee säilymään myös tulevaisuudessa. Tällaisen järjestelmän ylläpitämiselle ei ole olemassa minkäänlaisia tosiasiallisia sotilaallisia perusteita, eikä näin lakiehdotuksen perusteluissa – tai eduskunnan loppuvuonna 2004 hyväksymässä valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa – oikeastaan vakavasti edes yritetä väittää. Eurooppalaisittain lähes ainutlaatuisen laajan ja yhteiskunnalle suuria välillisiä kustannuksia aiheuttavan asevelvollisuusjärjestelmän mielekkyyttä tulisi lähestyä todellisista uhkakuvista syntyvien todellisten tarpeiden perusteella, sitä ei voi perustella pelkästään iskulauseita tai fraaseja esittämällä. Minkä takia yleiseen asevelvollisuuteen perustuva puolustusjärjestelmä soveltuisi erityisen hyvin Suomen kansanvaltaiseen järjestelmään, jos useimpien Länsi-Euroopan maiden kansanvaltaisissa järjestelmissä siitä on luovuttu? Entä mihin tietoon perustuu lakiehdotuksen yleisperustelujen johdannossa esitetty väite, jonka mukaan asevelvollisuus ”korostaa yhteiskunnallista tasa-arvoa”?

Myös lakiehdotuksen perusteluissa todetaan (s. 21), että ”turvallisuusuhkien muutokset kylmän sodan jälkeen ovat johtaneet myös Euroopan keskeisten maiden puolustusjärjestelmien nopeaan muutokseen (...) Suurista asevelvollisuuteen perustuvista puolustusjärjestelmistä on kuitenkin siirrytty kohti suppeampia ja ammattimaisempia joukkokokoonpanoja”. Aseistakieltäytyjäliitto pitää itsestään selvänä, ettei näitä muutoksia voi loputtomasti jättää huomiotta myöskään Suomen asevelvollisuusjärjestelmän tulevaisuutta käsiteltäessä, vaan edessä on vähintään siirtyminen nk. valikoivan asevelvollisuuden malliin, jossa palveluksen suorittaa vain osa asevelvollisuusikäisistä miehistä, kuten esimerkiksi Ruotsissa on tehty.

Nykyisenlaajuisen armeijareservin tarpeettomuus tulee esille myös vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa, jonka mukaan keskeisiä taistelu-tehtäviä varten koulutettuun ja varustettuun reserviin kuuluu tulevaisuudessa 100000 miestä ja reserviin kokonaisuudessaan 350000. Tämä suhde kertoo luonnollisesti siitä, että reservin kokonaisvahvuuden huomattavasti suurempikin supistaminen olisi perusteltua. Lakiehdotuksessa ei kuitenkaan tuoda esiin, millä tavoin jo selonteossa hyväksytyyn linjaukseen sisältyvä reservin pienentäminen 350000:en

käytännössä toteutetaan. Ilmeisesti tämä tosiasia edellyttää myös vapautusperusteiden nykyistä laajempaa soveltamista.

Ei vain asevelvollisuusjärjestelmää, vaan myös aseellista maanpuolustusta kokonaisuudessaan tulisi luonnollisesti arvioida tämän päivän tosiasioiden perustalta. Syksyllä 2004 hyväksytty turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko jatkaa vastaavissa asiakirjoissa jo 1990-luvulla omaksuttua näkemystä, jonka mukaan turvallisuus on käsitettävä perinteistä sotilaallista turvallisuutta laajemmin. Se jakaa myös saman aikaisemminkin esitetyn käsityksen, että Suomea uhkaavan sotilaallisen kriisin todennäköisyys on kylmän sodan jälkeisessä maailmassa huomattavasti laskenut ja Suomen lähialueet vakautuneet. Tämä analyysi on Aseistakieltäytyjäliiton näkemyksen mukaan sinänsä perusteltua, mutta sen tulisi näkyä myös käytännössä yhteiskunnan resurssien jakamisesta päätettäessä. Mikäli sotilaallisen kriisin uhkan todetaan pienentyneen, ei ole mielekäästä jatkaa varustautumista ikään kuin näin ei olisikaan asian laita, vaan sitä vastoin olisi järkevämpää käyttää asevarusteluun kulutettuja voimavaroja muiden, esim. ympäristön tuhoutumiseen tai sosiaalisiin ongelmiin liittyvien uhkien ehkäisemiseen.

Toimeksianto

Toimeksiantonsa mukaan toimikunnan tuli selvittää asevelvollisuuslainsäädännön nykytila ja siinä esiintyvät uudistamistarpeet. Tämä olisi mahdollistanut nykytilanteen kriittisemmän arvion. Vaikka esityksen vaikutukset arvioidaan vähäisiksi, tämä johtuu yksinomaan siitä että nykyistä laajoja taloudellisia, yhteiskunnallisia ja viranomaisen toimintaan aiheuttavia vaikutuksia aiheuttavaa järjestelmää ei aiota perusteiltaan uudistaa.

Toimikunta on, osaksi kokoonpanostaan johtuen, keskittynyt asevelvollisuuslain saamiseen ajanmukaisemmaksi ja toimivammaksi. Vuoden 1950 vanhanaikaisen ja tilkkutäkkimäisesti paikkaillun asevelvollisuuslain korvaaminen uudella on toki parannus. Myönteisinä piirteinä voi mainita, että asianmukaiseen säätämistasoon on kiinnitetty huomiota ja asevelvollisten oikeuksien ja velvollisuuksien määrittely on aikaisempaa täsmällisempää. Yleisesti ottaen toimeksiannossa edellytetty asevelvollisuuslain saattaminen vastaamaan kaikilta osin perustuslain vaatimuksia on jäänyt puolitiehen niin asevelvollisten oikeuksien kuin velvollisuuksienkin osalta. On syytä korostaa, että erityisestä sotilaita koskevasta rajoitusvaltuudesta luopuminen perusoikeusuudistuksen yhteydessä merkitsee sitä, että myös sotilaiden perusoikeusrajoitusten sallittavuutta on arvioitava perustuslain yleisten rajoituskriteerien valossa.

Maanpuolustusvelvollisuutta koskevan perustuslain 127 § 1 momentin on katsottu asevelvollisten kohdalla muodostavan oikeusperustan niille - ja vain niille - perusoikeusrajoituksille, jotka väistämättä johtuvat asevelvollisuuden suorittamisesta. Työn yhtenä lähtökohtana olisikin tullut olla maanpuolustusvelvollisuuden sisällön selvittäminen. Nykytilan ja siihen johtaneen kehityksen analyysi on tässä suhteessa hämmästyttävän ohut, vaikka kyseinen lainkohta on periytynyt käytännössä sanasta sanaan vuoden 1919 hallitusmuodosta ja sen soveltamisalasta on muun muassa yhä merkityksellisiä eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanottoja (mm. PeVL 6/1938 vp. joka koski työvelvollisuuslakiehdotusta).

Kyseinen perustuslain kohta on keskeinen arvioitaessa, millaisia palvelusvelvollisuuksia voidaan säätää kansalaisille, ottaen huomioon palveluksesta aiheutuvat vaikutukset perusoikeuksiin. Esityksen pääasiallinen sisältö -jaksossa (ja kuvailulehdellä) muunlaisten velvollisuuksien ongelma ratkaistaan verbaalisella kikalla, luonnehtimalla muun muassa virka-aputehtävät sellaisiksi tehtäviksi, jotka eivät perustu "yksinomaan" maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä koskevaan perustuslain säännökseen. Myöhemmin otsikko "8. luku Maanpuolustusvelvollisuuteen perustumaton palvelus" kertoo totuuden. Sen alla on käsitelty asevelvollisen määräämistä puolustusvoimista annetun lain 2 §:ssä tarkoitettuun pelastustehtävään, poliisille annettavan virka-avun tehtäviin.

Myös reserviläisiä voitaisiin kutsua palvelukseen "suuronnettomuus- ja muussa vakavassa tilanteessa". Jos ja kun nämä tehtävät eivät kuulu perustuslain 127 § 1 momentin mukaiseen maanpuolustusvelvollisuuteen, ne on poistettava laista tai oikeutettava jollakin muulla Suomen perusoikeusjärjestelmän mukaisella tavalla.

Toimikunta toteaaakin yleisperusteluissa hieman mystisesti (s. 23): "Asevelvollisten määrääminen sanottuihin, sinänsä hyväksyttäviin tehtäviin tulisi perustella muulla tavalla kuin maanpuolustusvelvollisuudella." Sikäli kuin mainitut tehtävät ovat hyväksyttäviä, niin olisi tullut tehdä. On kuitenkin vaikea oikeuttaa asevelvollisten määrääminen puolustusvoimien ulkopuolella maanpuolustusta tai sotilaallista koulutusta edistäviin tehtäviin etenkin vapaa-aikanaan millään perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä perusteella. Niin ikään virka-avun antaminen poliisille yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi olisi arvioitava kokonaisuudessaan tarkemmin. Myönteistä on, että "laillisen yhteiskuntajärjestyksen" puolustaminen ei enää ole isänmaan puolustamisen jatkeena tässä asevelvollisuuslakiehdotuksessa. Sen vähemmän ilmeiset sisäpoliittiset ja ideologiset ulottuvuudet samoin kuin olettamat sotavoiman käyttämisestä yleensäkin ei-sotilaallisiin tehtäviin vaativat kuitenkin vielä perusteellista kansalaiskeskustelua. Missään tapauksessa nykyiseen asevelvollisuuslakiin sisältyviä maanpuolustusvelvollisuuteen perustumattomia tehtäviä ei pidä ottaa annettuna ja niiden lisäämiseen on suhtauduttava varovasti.

Mainittuihin tehtäviin liittyy perusoikeusongelmia, joita toimikunnan olisi toimeksiantonsa mukaisesti pitänyt arvioida perustuslain kannalta:

- mahdolliset yhdenvertaisuusongelmat asevelvollisten valikoitumisessa määrättyihin tehtäviin, esimerkiksi reserviläiset suuronnettomuustilanteessa, muiden henkilöryhmien ollessa niistä vapautettuja
- mahdolliset vakaumukseen liittyvät ongelmat määrättäessä asevelvollisia esimerkiksi vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan tueksi, keräyksiin tms. taikka poliisi-tehtäviin esimerkiksi mielenosoitustilanteissa

Perusongelmia on niin ikään maanpuolustusvelvollisuuteen sisältyvissä tehtävissä. Sanottu koskee niin ikään joiltakin osin esityksen suhdetta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Perustuslain 22 § velvoittaa julkisen vallan perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen. Tässä suhteessa asevelvollisten oikeuksien, niin vapausoikeuksien kuin taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien vallitsevaan tilaan tarvittaisiin pidemmälle meneviä korjauksia kuin toimikunta ehdottaa.

Asevelvollisten oikeudet toteutuvat parhaiten asevelvollisuuden lakkauttamisella. Toimikunnan toimeksianto ei edellyttänyt sen tutkimista, voitaisiinko asevelvollisuus esimerkiksi korvata vapaaehtoisella asepalveluksella. Toimeksianto ei kuitenkaan sinänsä olisi estänyt askeleita valikoivampaan asepalvelukseen, mikä olisi pienentänyt henkilöpiiriä, jonka perusoikeuksiin nykyjärjestelmä puuttuu alussa lausuttuun nähden riittämättömin perustein.

Toimikunta on käsitellyt Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annettua lakia. Sen ongelmallisuus todetaan, mutta lain tarpeellisuus jätetään erikseen selvitettäväksi. Toimikunta on kuitenkin joutunut osaltaan ottamaan kantaa totaalikieltäytyjien asemaan. Aseistakieltäytyjäliitto katsoo, että Jehovan todistajien erityiskohtelu tullut ulottaa koskemaan myös muita omantunnon syistä kieltäytyviä, kuten YK:n ihmisoikeuskomitea viimeksi uudelleen huolensa asiantilan johdosta ilmaisten edellytti. Käsityksemme mukaan lain kumoaminen on riittämätön ratkaisu: se poistaisi tosin syrjinnän ja poistaisi siten kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 26 artiklan vastaisen asiantilan, mutta kaventaisi saman sopimuksen 18 artiklan takaaman uskonnon, omantunnon ja mielipiteen vapauden toteutumista. Edelleen, pelkkä muodollinen lain ulottaminen ilman tosiasiallista tarkoitusta muihinkin yhdyskuntiin tai vakaumuksiin ei riitä siihen nähden, että komitea on tapauksessa *Brinkhof v. Alankomaat* edellyttänyt yhtä vahvojen vakaumusten yhtäläistä kohtelua. Myös Suomen perusoikeusjärjestelmä edellyttää kaikkien uskonnollisten yhdyskuntien ja maailmankatsomuksellisten suuntausten tasapuolista kohtelua. Asia vaatii nopeaa ratkaisemista.

Aseistakieltäytyjien kannalta on myös merkitystä sillä, että toimikunta otti nykyisen palvelusajat annettuna. Liitto katsoo, että aiemmin mainituin perustein myös palvelusaikojen lyhentäminen olisi välttämätöntä. 362 vuorokautta palvelevien kohdalla se saattaisi olla perusteltua myös siitä syystä, että näin pitkä aika saattaa loukata Euroopan sosiaalisen peruskirjan turvaamaa oikeutta työhön ja ammattiin, kuten Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on jo todennut Suomen 395 päivän mittaisesta siviilipalveluksesta. Tästä riippumatta em. ihmisoikeuskomitean kannanoton, YK:n ihmisoikeuskomitean aiemmin viitattujen huomautusten sekä Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun esittämän kritiikin perusteella siviilipalvelusaikaa on lyhennettävä.

Säätämisyjärjestys

Lopuksi haluamme kommentoida lyhyesti toimikunnan käsitystä lain säätämisyjärjestyksestä. Vakavimmin kysymyksen säätämisyjärjestyksestä aiheuttaa se, että lakiin on sisällytetty osia, jotka koskevat maanpuolustusvelvollisuuteen perustumaton palvelusta. Niiden oikeuttaminen ei ole kaikilta osin mahdollista myöskään perustuslain 23 § nojalla, koska osa niistä ei koske poikkeusoloja.

Toimikunnan perustelut tavalliselle lainsäätämisyjärjestykselle eivät kaikilta osin ole muutenkaan vakuuttavia. Viittaamme osin aiemmin lausuttuun. Toimikunta perustelee erilaista kohtelua sukupuolen perusteella lähinnä sillä, että naisilla on mahdollisuus vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Kun naisten periaatteellinen kykenevyys siihen on tunnustettu, tämä asiantila tukee paremminkin oletettavaa miesten syrjinnästä, jonka kumoamiseksi tarvittaisiin ehdottomasti lisäperusteluja, kun vielä erottelun

yrkkyys otetaan huomioon. Henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden rajoittamiseksi toimikunta vetoaa olemassa oleviin palvelusjärjestelyihin. Asevelvollisten vapauden rajoittaminen perustellaan "muiden kansalaisten ja yhteiskunnan avun tarpeella", mikä ei vakuuta siitä, että rajoitusten tulisi kohdistua juuri asevelvollisiin.

Suomen kuntaliitto

Suomen Kuntaliitto pitää tärkeänä, että asevelvollisia voidaan edelleen käyttää virka-apu- ja pelastustehtävissä ja pitää perusteltuna myös sitä, että reserviläisten määrääminen palvelukseen tulisi mahdolliseksi tasavallan presidentin päätöksellä valtioneuvoston esityksestä ehdotetun valmiuslain 3.4 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

Kuntaliitto ehdottaa harkittavaksi, että varusmiespalveluksen aikana asevelvollisille annettaisiin koulutusta mahdollisista tärkeimmistä virka-aputehtävistä. Koulutus toteutettaisiin yhteistyössä siviiliviranomaisten kanssa. Reserviläisille voitaisiin järjestää vastaavissa asioissa osaamisen ylläpitoon liittyvää koulutusta. Asettoman palveluksen suorittajilla voisi olla pitemmällekin vietyä pelastajakoulutusta esimerkiksi vapaapalokuntalaisten koulutusohjelmien perusteella kehitettynä.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota vielä siihen, että kun lakiehdotuksessa ollaan säättämässä kunnille tehtäviä, ja osittain niin että tehtävien hoitamisesta aiheutuvat kustannukset jäisivät kuntien vastuulle, tulisi lakiehdotuksen 22 ja 24 §:t käsitellä kunnallistalouden ja –hallinnon neuvottelukunnassa.

Suomen Punainen Risti

Suomen Punainen Risti on julkisoikeudellinen yhdistys, jonka erityisasema viranomaisia avustavana humanitaarisena järjestönä on vahvistettu Suomen Punaisesta Rististä annetulla lailla (238/2000) ja Tasavallan presidentin asetuksella (811/2005). Punaisen Ristin toiminta perustuu erityisesti kansainvälisiin sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 (SopS 7–8/1955) ja niihin liittyvään kahteen lisäpöytäkirjaan vuodelta 1977 (SopS 82/1980).

Tasavallan presidentin asetuksen 1 §:n mukaan Suomen Punaisen Ristin yhtenä tarkoituksena on Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liikkeen peruseriaatteiden mukaisesti ”tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi”. Muun muassa tämän vuoksi järjestö ylläpitää omaa kriisivalmiuttaan sekä kehittää vapaaehtoista pelastustointia. Suomen Punaisen Ristin kotimaan valmiussuunnitelmissa palkatun henkilökunnan lisäksi vapaaehtoiset ovat avainasemassa. Edellä mainituista syistä Suomen Punainen Risti pitää ensisijaisen tärkeänä, että järjestön toiminnan edellytykset taataan kaikissa tilanteissa, mikä tulee myös ottaa huomioon poikkeusoloja koskevassa lainsäädännössä. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitteiden ja kehittämistarpeiden selvitystyön yhteydessä Punainen Risti onkin esittänyt tarpeen

kehittää varaamisjärjestelmä vapaaehtoisten toimijoiden osalta poikkeusoloja varten.

Lisäksi 92 §:ään liittyvä kommentti.

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

On hyvä, että ehdotus määrittelee tarkemmin asevelvollisten ja reserviläisten oikeudet ja velvollisuudet samoin kuin viranomaisten toimivaltuudet.

Vaikka asevelvollisuusjärjestelmän kokonaisuudistuksesta ei voidakaan puhua, niin joiltakin osin toimikunta esittää varsin merkittäviäkin uudistuksia puolustusvoimien tehtäviin. Rauhanliiton näkemys on, että eduskunnalle voitaisiin esitellä osittain suppeampi, osittain radikaalimpi ja nykyaikaisempi ehdotus.

Mietintö ei sisällä viitteitä hallituksen turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selonteokoon (2004) siitä, millaisia miesvoimamääriä ja -tarpeita Suomen aseelliseen puolustamiseen vaaditaan. Poliittinen perustelu puuttuu myös kansainvälisen toimintaan osallistumiselta. Toimikunnan esitykset jäävät siten oleellisesti perustelematta. Poliittisen kontekstin puuttuminen haittaa myös sinänsä harkinnan arvoisia esityksiä palvelusvelvollisuuden laajentamisesta entisestään esimerkiksi suuronnettomuuksissa ja vastaavissa.

Koska Suomessakin ollaan väistämättä tulossa tilanteeseen, jossa kaikkia palveluskelpoisia asevelvollisia ei kouluteta, olisi Rauhanliiton mielestä ollut aika arvioida valikoivaan asevelvollisuuteen siirtymistä.

Mietinnössä käsitellään yllättävän yleisellä tasolla lähinnä varusmiehen asevelvollisuusajan velvollisuuksia ja sosiaalietuuksia, muttei juuri lainkaan perusoikeusuudistuksen (1995) ja uuden perustuslain (2000) valossa. Mietinnössä ei esitellä eikä lakiin esitetä esimerkiksi oikeusturvan laajentamista palveluksessa, tai perusoikeuksia poikkeusoloissa kansainvälisen oikeuden kannalta.

Rauhanliiton mielestä esitykseen tulisi laatia perusoikeuksia puolustusvoimien toiminnassa käsittelevä luku.

On huolestuttavaa, että komiteamietinnön luovutuskirjeessä esitetään, että tulisi arvioida uudelleen Jehovan todistajien vapauttamista asevelvollisuuden suorittamisesta säädetyn lain tarpeellisuus (645/1985). Tämä kieltäytymisoikeuden rajaamispyrkimys ei esiinny toimikunnan varsinaisessa esityksessä eikä sille löydy perusteita tekstiosuudestaan.

Toimikunta panee merkille, että YK:n ihmisoikeuskomitea on esittänyt Jehovan todistajien oikeuden laajentamista muihinkin kieltäytyjäryhmiin (s. 23), ja siksi on yllättävää, että toimikunnan nimiin pantu esitys on päinvastainen.

Rauhanliitto vastustaa toimikunnan luovutuskirjeessä tehtyä esitystä.

Vapaa-ajattelijain liitto

Liitto esittää, että sotilasvalasta ja –vakuutuksesta siirrytään kaikille yhteiseen vakuutukseen. Liitto esittää myös yleistä vakaumuksen kunnioittamista koskevaa pykälää.

Sekä nykyisen lain että työryhmän esityksen mukaan aseeton palvelus on järjestettävä niin, ettei aseettoman vakaumus joudu ristiriitaan palvelustehtävien täyttämisen kanssa. Työryhmä ei esitä yleisempää säädöstä vakaumuksen kunnioittamisesta, joskin esityksen mukaan syrjintä mm. uskonnollisista tai vakaumuksellisista syistä olisi edelleen kiellettyä (57 §).

Vapaa-ajattelijain liitto kiinnittää tässä erityistä huomiota negatiiviseen uskonnonvapauteen. Eduskunnan oikeusasiamies on ainakin ratkaisussa 1861/4/03 korostanut, että negatiivisen uskonnonvapauden tulee tosiasiallisesti toteutua myös sotilasparaatiin liittyvässä kenttähartaudessa.

Tilanne puolustusvoimissa on liiton tietojen mukaan tältä osin nykyään hyvä. Perusoikeuden ollessa kyseessä on kuitenkin harkittava, tulisiko säädökset kirjata selkeästi itse lakiin. Liitto esittää esimerkiksi seuraavanlaista muotoilua: "Varusmiespalvelus on järjestettävä siten, ettei kenenkään katsomusta loukata eikä kukaan joudu vastoin tahtoaan osallistumaan uskonnon harjoittamiseen. Mikäli palvelusaikana järjestetään uskonnollista toimintaa, sen on oltava avoimesti vapaaehtoista ja siihen osallistumattomille on annettava vapaata tai järjestettävä muuta palvelusta." Vähintään asia on mainittava hallituksen esityksessä lain perusteluina, siten kuten mm. HE:ssä 263/2004 on tehty.

Liiton perustavoitteena on sekulaari, uskonnoista riippumaton valtio ja uskontoihin puolueettomasti suhtautuva armeija. Tällöin puolustusvoimatkaan ei enää järjestä uskonnonharjoitusta eivätkä sotilaspapit kuulu puolustusvoimien henkilökuntaan. Uskonnonharjoitus jää kunkin uskontokunnan omaksi tehtäväksi, puolustusvoimien mahdollisesti vuokratessa omakustannushintaan sopivia tiloja esimerkiksi jumalanpalveluksia varten.

2.6 Muut

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta MTS

MTS pitää toimikunnan esitystä hyvänä ja nykytilannetta selkeyttävänä. On hyvä asia, että perustuslain vaatimukset huomioidaan ja laki määrittää selvästi oikeudet ja velvollisuudet. Lakiehdotus ei sinällään sisällä mitään isoja periaatteellisia muutoksia nykyiseen tilanteeseen.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) kiittää puolustusministeriötä lausuntopyyntöstä ja haluaa lausunnossaan kiinnittää huomiota maanpuolustukseen ja asevelvollisuuslainsäädäntöön liittyviin sukupuolten välisen tasa-arvon kysymyksiin.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta toteaa asevelvollisuuden olevan varsin ongelmallinen sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Vaikkakin maanpuolustus kuuluu perustuslain mukaan koko kansalle, ilmentyy se rauhan aikana miehiin heidän sukupuolensa perusteella kohdistuvana asevelvollisuutena. Tästä velvollisuudesta kieltäytyminen johtaa käytännössä puolen vuoden vankeustuomioon.

Asevelvollisuuden suorittaminen on usein vaikeasti yhteen sovitettavissa miehelle vanhemmuudesta ja työelämästä koituvien velvollisuuksien kanssa. Lisäksi varusmiespalvelus viivästyttää usein miesten opintojen aloittamista, niissä etenemistä tai valmistumista. Toisaalta asevelvollisuuden suorittamisesta voi oppilaitosten pääsykokeissa saada lähtöpisteitä sekä opiskelijana korvattua opintosuorituksia. Koska käytännössä lähinnä miehet suorittavat varusmiespalveluksen, asettaa tällainen ainakin ammattikorkeakouluissa yleisesti käytettävä hyvitysjärjestelmä miehet ja naiset sukupuolen perusteella eri asemaan. TANE huomauttaa, että tällaiset käytännöt saattavat olla tasa-arvolain 7 §:ssä tarkoitettua välillistä syrjintää.

Vaikka asevelvollisuuden pääasiallinen tehtävä onkin puolustuspoliittinen, ei sitä ole mielekästä tarkastella pelkästään puolustuspoliittisena instituutiona. Kutsunnat tavoittavat lähes jokaisen suomalaisen nuoren miehen ja armeijan suorittaa yli 80 prosenttia miehistä, jonka vuoksi armeijan asemaa kansalaiskasvatusinstituutiona tulee korostaa. Sukupuolinäkökulman huomioon ottavaa koulutusta tulee suunnata varusmiespalvelukseen, reservikoulutukseen, upseeripintoihin sekä erillisiin rauhanturvaamistehtäviin valmentaviin koulutuksiin (mm. CIMIC-valmennus), jotta varmistetaan, että erilaisiin operaatioihin osallistuvat ja tehtäviin suuntautuvat saavat samat perustaidot ja tiedot käyttöönsä. Tavoitteena tulee olla, että kaikki sotilaskoulutuksen saaneet tuntevat relevantit kansainväliset ihmisoikeusasiakirjat, osaavat ottaa huomioon sukupuolinäkökulman eri tehtävissään ja että heille tarjotaan konkreettisia työkaluja työtehtäviensä tueksi. Ulkomaankomennuksille ja rauhanturva-tehtäviin lähteville koulutuksen tulee olla pakollista.

Tasa-arvoasian neuvottelukunta painottaa, että asevelvollisuuslain koulutusta koskeviin perusteluihin tulee lisätä sitoumus tasa-arvo- ja sukupuolinäkökulman huomioivan koulutuksen systemaattisesta kehittämisestä ja tarjoamisesta. Puolustusvoimien on painokkaammin hyödynnettävä strategista mahdollisuuttaan antaa tasa-arvo- ja ihmisoikeuskasvatusta varusmieskoulutuksessa. Lisäksi prostituution ja ihmiskaupan vastaista koulutusta tulee antaa erityisesti kansainvälisissä tehtävissä toimiville joukoille.

Sukupuoliseen häirintään, ahdisteluun ja seksuaaliseen väkivaltaan on puututtava systemaattisesti ja näitä ongelmia on pyrittävä ennaltaehkäisemään. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta haluaa muistuttaa, että puolustusvoimissa työskentelee hyvin paljon naisia ja myös heihin kohdistuva häirintä ja ahdistelu tulee nostaa esiin. Lisäksi varusmiesten simputus ja nöyryyttäminen ovat ihmisoikeuskysymyksiä, joihin on puututtava tehokkain toimenpitein.

2.7 Ei huomautettavaa

Maa- ja metsätalousministeriö
Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Työmarkkinat
Kansaneläkelaitos

2.8 Ei lausuttavaa

Ympäristöministeriö ei katso tarpeelliseksi antaa lausuntoa.

STTK:lla ei ole lausuttavaa asiaan.

3 Pykäläkohtaiset huomautukset ja muutosehdotukset

Asevelvollisuuslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä asevelvollisena puolustusvoimissa.

Tässä laissa säädetään lisäksi:

- 1) asevelvollisen määrittämisestä virka-apu- ja pelastustehtäviin sekä muihin puolustusvoimille laissa säädettyihin tehtäviin;
- 2) poikkeusolojen tehtäviin sijoitettavan, muun kuin asevelvollisen henkilötietojen käsittelystä ja rekisteröinnistä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Ehdotuksessa esitetään asevelvollisuuslain soveltamisalaa laajennettavaksi niin, että asevelvolliset olisivat velvollisia osallistumaan myös muihin kuin varsinaiseen maanpuolustukseen tai sotilaalliseen toimintaan. Ehdotus vastaa hyvin nykyisiin turvallisuusuhkakäsityksiin.

Ehdotuksella on läheinen yhteys valmiustilalakiin. Ehdotuksessa uudeksi valmiustilalaki esitetään lain soveltamisalan laajentamista. Samoin kuin valmiustilalain, myös asevelvollisuuslain kohdalla SAK ry toivoisi soveltamisalojen tarkempaa määrittelyä varsinkin kun asevelvollisuus liitetään muihinkin kuin varsinaisesti sotilaallisiin tehtäviin.

2 §

Asevelvollisuus

Jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen sen vuoden alusta, jona hän täyttää 18 vuotta, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Asevelvollisuuteen kuuluu varusmiespalvelus, kertausharjoitus, ylimääräinen harjoitus ja liikekannallepanon aikainen palvelus sekä osallistuminen kutsuntaan ja palveluskelpoisuuden tarkastukseen.

Asevelvollinen on palveluksessa, kuuluu reserviin tai varareserviin.

Päeesikunta

Esittää, että 2 §:n 2 momentti muotoiltaisiin seuraavanlaisesti:

Asevelvollisuuden *suorittamiseen* kuuluu varusmiespalvelus, kertausharjoitus, ylimääräinen harjoitus ja liikekannallepanon aikainen palvelus sekä osallistuminen kutsuntaan ja palveluskelpoisuuden tarkastukseen.

Perustelut: Asevelvollisuuteen kuuluu myös reservissä ja varareservissä oleminen. Esimerkiksi ehdotetussa 98 §:ssä säädettäisiin asevelvollisen tiedonantovelvollisuudesta, joka koskee myös reservissä ja varareservissä olevia asevelvollisia.

Mietinnössä nostoväki on ehdotettu korvattavaksi käsitteellä varareservi. Asevelvollisuuslaki toimikunta on perustellut ehdotustaan sillä, että nostoväki on käsitteenä vanhahtava. Pääesikunta katsoo kuitenkin, että nostoväki-käsitteellä on vakiintunut ja tunnettu merkityssisältö, minkä vuoksi sitä ei tule korvata varareservillä.

Joka tapauksessa varareservin / nostoväen käsitettä ei ole määritetty ehdotetussa asevelvollisuuslaissa. Pääesikunnan näkemyksen mukaan käsite on määriteltävä laissa, koska sen sisältö vaikuttaa suoraan kunkin asevelvollisen oikeuksien ja velvollisuuksien laajuuteen.

Helsingin Perussuomalaiset

Perinteisen nostoväki-termin korvaaminen varareservillä ei mielestämme ole perusteltua. Nostoväki-termillä on sotilasperinteessä ja yleisessä kielenkäytössä selkeä merkitys, jota varareservillä ei ole.

Reserviläisliitto r.y.

Reserviläisliitto katsoo, että varareservi tulisi määritellä itse laissa.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

1 § 2 momentissa säädettäisiin maanpuolustusvelvollisuuteen sisältyvästä palveluksesta. Viittaamme aiemmin sanottuun.

2 § 1 momentin mukaan jokainen miespuolinen Suomen kansalainen olisi asevelvollinen. Velvollisuuden sukupuolijakoisuus olisi perusteltava muullakin kuin nykytilan säilyttämisellä, ottaen huomioon perustuslain yhdenvertaisuus- ja syrjintäkieltosäännökset. On myös mahdollista, että yksinomaan miehiin kohdistetun asevelvollisuuden harvinaistumisen myötä Euroopan ihmisoikeuselimet eivät välttämättä enää voisi sallia sitä esimerkiksi "eurooppalaisen perinteen" nojalla (tapaus Spöttl v. Itävalta ym).

2 § 2 momentin mukaan otettaisiin käyttöön uusi palvelumuoto, ylimääräinen harjoitus, mitä Aseistakieltäytyjäliitto vastustaa. Perustelujen mukaan momentissa säädettäisiin "velvollisuuden ydinalueista". Asevelvollisuuden "alueesta" on säädettävä kokonaisuudessaan lailla, koska kysymys on perustuslain 80 §:ssä tarkoitetuista ihmisten oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista, kun taas asetuksella voidaan säätää niitä koskevista vähäisistä yksityiskohdista.

3 §

Muu lainsäädäntö ja kansainväliset velvoitteet

Asevelvollisuuden suorittamisesta rajavartiolaitoksessa säädetään rajavartiolaissa (578/2005).

Velvollisuudesta muulla tavoin osallistua maanpuolustukseen tai sitä avustaa säädetään siviilipalveluslaissa (1723/1991) ja Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 12 §:ssä. Jehovan todistajien

osalta asevelvollisuuden suorittamisesta säädetään Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetussa laissa (645/1985).

Asevelvollisuuden suorittamisesta on lisäksi voimassa, mitä siitä Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään.

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta säädetään naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa (/).

Pääsikunta

Asiasta on säädetty hivenen tarkemmin rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 30 §:ssä: ”Asevelvollisia ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettuun asepalvelukseen otettuja voidaan määrätä koulutettavaksi rajavartiolaitoksessa. Palveluun rajavartiolaitoksessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä palvelusta puolustusvoimissa säädetään. Asevelvollisia sekä vapaaehtoiseen asepalvelukseen otettuja naisia voidaan tarvittaessa käyttää rajavartiolaitoksen toiminnan tukena.” Näin ollen asevelvollisuuden suorittamiseen rajavartiolaitoksessa sovelletaan asevelvollisuuslakia.

Ålands landskapsregering

I 3 § redogörs för vilken övrigt lagstiftning och vilka internationella förpliktelser som skall iakttas. I paragrafen konstateras att bestämmelser om skyldigheten att på annat sätt delta i försvaret återfinns i 12 § självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991). I det nuvarande värnpliktslagen föreskrivs i 4 § att angående invånarnas i landskapet Åland värnplikt gäller vad därom är särskilt stadgat.

Bestämmelsen i den nuvarande och den föreslagna värnpliktslagen är i sak likalydande och Ålands landskapsregering har inga invändningar mot förslaget.

2 luku

Viranomaiset

4 §

Puolustusministeriö, pääesikunta, puolustushaarojen ja sotilasläänien esikunnat

Puolustusministeriö määrittää asevelvollisuuden toteuttamisen periaatteet ja ohjaa niiden toimeenpanoa.

Pääesikunta johtaa ministeriön linjausten mukaisesti asevelvollisuuden toimeenpanoa ja kehittää asevelvollisuusjärjestelmää.

Puolustushaaran esikunta suunnittelee, kehittää ja ohjaa asevelvollisuusasioita toimialallaan ja sotilasläänin esikunta alueellaan.

Oikeusministeriö

Pykälän 1 momentin muotoilu puolustusministeriön tehtävästä ei ole onnistunut ottaen huomioon sen, että asevelvollisuuslaissa säädetään asevelvollisuuden toteutta-

misen periaatteet kuten perustuslain 127 §:n 1 momentti ja 80 §:n 1 momentti edellyttävät.

Pääesikunta

Esitetään, että 4 § muotoiltaisiin seuraavanlaisesti:

Puolustusministeriö määrittää asevelvollisuuden toteuttamisen periaatteet ja ohjaa niiden toimeenpanoa.

Pääesikunta johtaa ministeriön linjausten mukaisesti asevelvollisuuden toimeenpanoa ja kehittää asevelvollisuusjärjestelmää.

Puolustushaaran esikunta suunnittelee, kehittää ja ohjaa asevelvollisuusasioita toimialallaan (*poist*).

Operatiivisen sotilasläänin esikunta suunnittelee, kehittää ja ohjaa asevelvollisuus-asioita alueellaan.

Perustelut: Muutoksen myötä pykälän luettavuus paranisi huomattavasti. Myös pykälän otsikon neljä kohtaa löytyisivät vastaavasti neljästä momentista.

Pääesikunta kiinnittää lisäksi puolustusministeriön huomiota siihen, että maavoimien esikunnalle on suunniteltu vastuuta asioista, jotka koskevat myös muita puolustushaaroja, kuten kutsuntakiintiöiden määrittäminen joukko-osastojen osalta.

5 §

Aluetoimisto, kutsuntalautakunta

Aluetoimisto:

- 1) huolehtii kutsunnan järjestämisestä toimialueellaan;
- 2) järjestää muun kuin palveluksessa olevan asevelvollisen palveluskelpoisuuden tarkastamisen kutsunnan jälkeen;
- 3) toteuttaa kertausharjoituksia ja ylimääräisiä harjoituksia;
- 4) määrää asevelvollisen palvelukseen ja sijoittaa tämän sodan ajan joukkoon.

Kutsuntalautakunta käsittelee asevelvollisuutta koskevia asioita kutsunnassa.

Oikeusministeriö

Aluetoimiston tehtävien määrittämisestä yleisemmällä tasolla tulisi harkita.

Pääesikunta

Esittää, että 5 § muotoiltaisiin seuraavanlaisesti:

Aluetoimisto:

- 1) huolehtii kutsunnan järjestämisestä toimialueellaan;
- 2) järjestää muun kuin palveluksessa olevan asevelvollisen palveluskelpoisuuden tarkastamisen kutsunnan jälkeen;
- 3) toteuttaa kertausharjoituksia ja ylimääräisiä harjoituksia;
- 4) määrää asevelvollisen palvelukseen (*poist*).

Kutsuntalautakunta käsittelee asevelvollisuutta koskevia asioita kutsunnassa.

Mitä tässä laissa säädetään aluetoimiston tehtävistä ja toimivallasta sovelletaan myös alueellisen sotilasläänin esikuntaan.

Perustelut: Ehdotetun 1 momentin 4 kohdan mukaan aluetoimisto sijoittaa asevelvollisen sodan ajan joukkoon. Tämän kohdan poistamista esitetään, koska nykyisin ja tulevaisuudessakin on tarkoituksenmukaisinta, että sijoittamisen tekee se tulosityksikkö (joukko-osasto, aluetoimisto ja esikunta), joka perustaa sodan ajan joukon. Asevelvollisen määrääminen kertausharjoitukseen, ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen edellyttää, että asevelvollisella on sodan ajan sijoitus. Näin ollen sijoittamista ei tarvitsisi mainita laissa.

Pykälään esitetään lisättäväksi 3 momentti, koska alueellisten sotilasläänien esikunnille ja aluetoimistoille on omilla toimialueillaan suunniteltu samansisältöiset tehtävät.

Maanpuolustuskoulutus ry

Perustettavien aluetoimistojen rooli ja tehtävät on ilmaistu selkeästi. Tehtäviin (5 §) esitetään kuitenkin lisättäväksi vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen ohjaaminen ja tukeminen.

6 §

Joukko-osasto ja kertausharjoituksen johtaja

Joukko-osasto, sodan ajan joukkoyksikkö ja yhtymä (*joukko-osasto*) käsittelevät palveluksessa olevan asevelvollisuusasioita. Kertausharjoituksessa toimivalta on kertausharjoituksen johtajalla.

Pääesikunta

Esittää, että 6 § muotoiltaisii seuraavanlaisesti:

Joukko-osastolla, sodan ajan perusyhtymällä ja yhtymällä (joukko-osasto) on toimivalta käsitellä palveluksessa olevan asevelvollisuusasioita. Kertausharjoituksessa toimivalta on kertausharjoituksen johtajalla.

Perustelut: Voimassa olevien puolustusvoimien ohjesääntöjen mukaan yhtymällä tarkoitetaan armeijakuntaa ja perusyhtymällä prikaatia.

Pykälässä käytetään merkitykseltään kahta erilaista termiä, käsitellä ja toimivalta. Tästä syystä esitetään, että pykälässä käytettäisiin yhdenmukaisuuden vuoksi ainoastaan ”toimivaltaa”.

7 §

Muutoksenhakuviranomainen

Muutoksenhakuviranomainen asevelvollisuutta koskevilla asioilla on kutsunta-asiain keskuslautakunta.

Yleinen toimi- ja päätösvalta

Yleinen toimi- ja päätösvalta asevelvollista koskevassa asiassa on aluetoimistolla sekä tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa olevan osalta joukko-osaston komentajalla tai kertausharjoituksen johtajalla, jollei toimi- ja päätösvaltaa ole säädetty pääesikunnalle, sotilasläänin esikunnalle, perusyksikön päällikölle, joukkoyksikön komentajalle tai kutsuntalautakunnalle.

Päätöksenteosta sotilaskäskyasioissa säädetään puolustusvoimista annetussa laissa (402/1974) sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään.

Pääesikunta

Esittää, että 8 §:n 1 momentti muotoiltaisiin seuraavanlaisesti:

Yleinen toimi- ja päätösvalta asevelvollista koskevassa asiassa on aluetoimistolla sekä tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa olevan osalta joukko-osaston komentajalla tai kertausharjoituksen johtajalla, jollei toimi- ja päätösvaltaa ole säädetty pääesikunnalle, *maavoimien esikunnalle*, *operatiivisen sotilasläänin esikunnalle*, perusyksikön päällikölle, joukkoyksikön komentajalle tai kutsuntalautakunnalle.

Ehdotetussa 113 §:ssä on todettu muun muassa maavoimien esikunnan tämän lain nojalla antamaan päätökseen voitavan hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Tästä syystä maavoimien esikuntaa esitetään lisättäväksi 8 §:n 1 momenttiin.

Edellä 5 §:ään esitetyn alueellisen sotilasläänin esikuntaa koskevan lisäyksen johdosta myös tässä pykälässä olisi eroteltava toisistaan operatiivisten ja alueellisten sotilasläänien esikunnat toisistaan.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

8 § yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että asevelvollisuuteen liittyvät asiat ratkaistaan palveluksessa olevien osalta pääsääntöisesti sotilaskäskyinä ja muulloin hallintoasioina. Pykälässä viitataan sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettelyn osalta siihen, mitä puolustusvoimista annetussa laissa on säädetty. Viittaus koskee menettelyä. Sotilaskäskyn ja hallintoasian rajanveto jää epäselväksi. Yleisperusteluissa sotilaskäskyasioiden ja niiden käsittelyn kerrotaan aikojen kuluessa muodostuneen käytännössä (s. 14). Määritelmän tapaisesti kerrotaan, että sotilaskäskyasia koskee puolustusvoimia ja siinä palvelevaa ja sen ratkaisee esimies sotilaallisen päällikköasemansa nojalla. Sääntelyä ei voine pitää tyydyttävänä, etenkin kun hieman aiemmin yleisperusteluissa on kerrottu, että monet hallinnollisetkin asiat otsikoidaan puolustusvoimissa käskyiksi.

Kutsunta, palveluskelpoisuuden tarkastaminen*Palveluskelpoisuus*

9 §

Palveluskelpoisuus

Asevelvollisen palveluskelpoisuudella tarkoitetaan, että asevelvollinen suoriutuu tässä laissa tarkoitettua palveluksesta eikä vaaranna omaa tai muiden palvelusturvallisuutta.

Palveluskelpoisuus määritetään tietojen perusteella, jotka asevelvollisesta, hänen terveydentilastaan sekä hänen fyysisestä ja henkisestä suorituskyvystään saadaan siten kuin jäljempänä säädetään:

- 1) asevelvolliselta itseltään;
- 2) terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastuksessa;
- 3) soveltuvuuskokeessa;
- 4) 99 §:ssä tarkoitettulta viranomaiselta.

Palvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen asevelvollinen.

Työministeriö

Palveluskelpoisuusarvioinnin osalta esityksessä ongelmalliselta näyttää sääntelyn epämääräisyys. Palveluskelpoisuuden määrittämisestä ei selviä edes viittauksilla että kuka palveluskelpoisuudesta päättää, kenen toimesta hankitaan sen määrittämiseksi tarpeellisia tietoja tai kuullaanko palvelusvelvollista. Lisäksi palveluskelpoisuuden määrittämiseen mahdollisesti vaikuttavien tietojen ja niiden antajatahojen listaus on tavattoman laaja (viittaus 99 §:ään). Palveluskelpoisuusarvioinnilla on asevelvolliselle erittäin suuri merkitys ja koska palveluskelpoisuus voi määräytyä pitkälti ulkopuolelta hankittavien lausuntojen perusteella, on kuulemiseen ja sääntelyn täsmentämiseen syytä kiinnittää huomiota. Laissa myöhemmin olevissa säädöksissä löytyy kyllä toimivaltaperusteita, mm. 20 § ja 26 §, mutta lain luottavuuden kannalta hajanaisuus on ongelma.

Vasemmistoliitto

Asevelvollisen palveluskelpoisuutta määriteltäessä olisi ehdotuksen mukaan merkitystä myös sillä, ettei asevelvollinen arvioinnin mukaan vaaranna omaa tai muiden palvelusturvallisuutta (9. §). Esityksen perusteluissa turvallisuustekijöiden huomioon ottamisen todetaan laajentavan palveluskelpoisuuden käsitettä. Edelleen viitataan tilanteisiin, joissa palvelukseen hyväksyminen olisi riski sekä palvelustovereille että puolustusvoimille. Toisessa yhteydessä (66. §) viitataan palvelustehtävissä saatujen salassa pidettävien tietojen suojan vaarantamiseen.

Palvelusturvallisuuden käsite on tulkinnanvarainen ja avaa mahdollisuuden palvelukseen otettavien seulonnalle myös epäasiallinen perustein, kuten esimerkiksi erilaiseen kansalaisaktivismiin osallistumisen vuoksi. Tämä olisi sukua takavuosikymmenien menettelylle, jolla asiattomin perustein estettiin vasemmistolaisia asevelvollisia saamasta aliupseerin ja erityisesti upseerin koulutusta. Palvelusturvallisuus on lain perusteluissa määriteltävä niin, että suljetaan pois sen epäasiallinen käyttö palvelukseen otettavien seulontaan ja mahdollistetaan asiattomuuksiin puuttuminen.

Maanpuolustuskoulutus ry

Ehdotuksessa on mainittu käsite palvelusturvallisuus useassa kohdassa (mm. 9 § ja 61 §). Käsitettä ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti määritelty. Määrittely olisi MPK:n kannalta tärkeää, koska turvallisuuteen kiinnitetään vapaaehtoisessa koulutuksessa erityistä huomiota. Olisiko mahdollista korvata käsite palvelusturvallisuus käsitteellä turvallisuus?

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Aseistakieltäytyjäliiton mielestä on sinänsä perusteltua, että palveluskelpoisuus on mahdollista määrittää myös muilla kuin lääketieteellisillä perusteilla, viitaten myös esim. apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedtin 22.5.2006 antamaan lausuntoon. Palveluskelpoisuutta määriteltäessä olisi ehdotuksen mukaan merkitystä sille, ettei asianomainen vaaranna omaa tai muiden palvelusturvallisuutta. Tämän säännöksen asiattoman käytön ehkäisemiseksi lain perusteluissa tulisi kuitenkin määrittää huomattavasti nykyistä yksiselitteisemmin, millä kriteereillä määritellään joku henkilö vaaralliseksi oman, muiden tai puolustusvoimien turvallisuuden kannalta. Sotilasviranomaisten tietojensaantioikeus (99 §) aiotaan tällä perusteella säätää hyvin laajaksi, mikä on yksityisyyden suojan kannalta ongelmallista.

Lakiehdotuksen mukaan poistettaisiin mahdollisuus, että henkilö voitaisiin terveydellisin perustein vapauttaa rauhan aikana kokonaan asevelvollisuuden suorittamisesta. On kuitenkin olemassa henkilöitä, jotka fyysisen tai psyykkisen tilansa johdosta ovat ilmiselvästi kykenemättömiä suorittamaan palvelusta missään tilanteessa, joten heille voitaneen jatkossakin myöntää vapautus kokonaan myös rauhan aikana.

Suomessa toisin kuin esimerkiksi Saksassa sosiaalisia syitä ei oteta huomioon palveluksesta vapauttamisen perusteena. Joissakin tapauksissa asevelvollisuus saattaa muodostaa asevelvolliselle tai hänen perheelleen kohtuuttoman taakan, esimerkiksi yksinhuoltajaisän ja hänen lastensa kannalta. Jatkovalmistelussa olisi tarpeen harkita, voisivatko muutkin kuin palveluskelpoisuuteen liittyvät syyt olla tulla kysymykseen vapautusperusteena.

11 §:ssä säädettäisiin palveluskelpoisuutta koskevasta määräyksenantovaltuutuksesta. Perusteluissa viitataan pääesikunnan ohjeistuksen tarpeeseen kasvuun, kun yhä useammin myös muut kuin puolustusvoimien lääkärit arvioivat asevelvollisen palveluskelpoisuutta lääkärintoimintojen ulkoistamisen takia. AKL korostaa, että asevelvollisen keskeisiin oikeuksiin kuuluu oikeus saada tietoa kaikissa vaiheissa terveydentilansa mahdollisista vaikutuksista palveluskelpoisuuteen tai määräämiseen eri tehtäviin. Pääesikunnan yksityiskohtaisten määräysten kuten yleensäkin palvelusvelvollisen asemaan keskeisesti vaikuttavan normiston julkaisemiseen erityisesti internetissä on syytä kiinnittää huomiota.

Lakiehdotuksen mukaan kaikkia kutsuntoihin tulevia koskevasta ennakkotarkastuksesta oltaisiin luopumassa. Tämä olisi kuitenkin monessa suhteessa ongelmallista: palveluskelpoisuuteen vaikuttava sairaus, josta asevelvollinen ei ole tietoinen, saattaa jäädä havaitsematta; kaikki asevelvolliset, joilla on ilmeisesti palveluskelpoisuuteen vaikuttava terveydellinen ongelma, eivät todennäköisesti ilmoita siitä oma-

aloitteisesti; asevelvollinen saattaa salata terveysongelmansa tullakseen hyväksytyksi palvelukseen (14§).

10 §

Palveluksesta vapauttaminen palveluskelpoisuuden puuttumisen takia

Asevelvollinen vapautetaan palveluksesta rauhan aikana, jos hänellä on vaikea vamma tai sairaus, joka estää palveluksen asevelvollisena tai jos hänen todetaan terveydentilansa vuoksi olevan kykenemätön palvelukseen niin pitkän ajan, ettei hänen kouluttamisensa myöhemminkään olisi tarkoituksenmukaista.

Palveluskelpoisuuden tilapäisen puuttumisen takia asevelvollinen jätetään määräämättä palvelukseen tai vapautetaan palveluksesta toistaiseksi sekä määrätään myöhemmin toimitettavaan tarkastukseen. Määräys voidaan antaa yhden tai useamman kerran enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Lisäksi palveluksesta rauhan aikana vapautetaan asevelvollinen, joka on 2 momentin nojalla määrätty tarkastettavaksi ja jota ei ole todettu palveluskelpoiseksi tai vapautettu palveluksesta rauhan aikana viimeistään sinä vuonna, jona hän täyttää 25 vuotta. Tällöin vapauttamisen edellytyksenä on, ettei asianomainen ole laiminlyönyt velvollisuuttaan osallistua kutsuntaan.

Työministeriö

Toimivaltakysymysten epämääräisyys koskee myös 10 §:n palveluksesta vapauttamista. Tältä osin työministeriö toteaa lisäksi, että 3 momentin viimeiseen kappaleeseen on syytä lisätä vapauttamisen edellytykseksi se, ettei asevelvollinen ole laiminlyönyt velvollisuutta osallistua hänelle määrättyihin tarkastuksiin.

11 §

Palveluskelpoisuutta koskeva määräyksenantovaltuutus

Pääesikunta antaa tarkemmat määräykset palveluskelpoisuuden määrittämisen lääketieteellisistä perusteista. Lisäksi pääesikunta antaa määräykset ominaisuuksista, joita edellytetään yksittäisessä palvelustehtävässä.

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Asevelvollisten oikeusturvan vuoksi Rauhanliitto esittää, että kelpoisuusmääritys nojautuu ainoastaan ICD-10:een.

Kutsunta

12 §

Kutsunnan tarkoitus

Kutsunnassa määritetään asevelvollisen palveluskelpoisuus ja sen perusteella päätetään palveluksesta. Lisäksi annetaan tietoa maanpuolustusvelvollisuudesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö

STM esittää harkittavaksi, että lakiin lisätään säännökset, jotka turvaavat toteuttamismahdollisuudet ammatillisen psykososiaalisen tuen tarjoamiselle (Aikalisätoiminta) asevelvollisten kutsuntojen yhteydessä.

Terveyskeskuksessa järjestettävä kutsuntaa edeltävä terveystarkastus voidaan jättää valtaosalta pois. Tällöin kutsunnassa terveystarkastuksen osuus korostuu ja sen vaatima aika pitenee. Järjestelmän onnistumiseksi tulee muutoksesta informoida ja ohjeistaa paitsi asevelvolliset myös kutsuntalääkärit, kutsuntalautakunta ja muut kutsuntaan osallistuvat tahot.

13 §

Kutsunanalainen

Kutsunanalainen on miespuolinen Suomen kansalainen, joka:

- 1) kutsuntavuonna täyttää 18 vuotta;
- 2) on jäänyt edellisiin kutsuntoihin saapumatta, jollei hänen palveluskelpoisuudestaan ole vielä erikseen tehty päätöstä eikä hän ole täyttänyt tai sinä vuonna täytä 30 vuotta;
- 3) on määrätty 10 §:n 2 momentin nojalla kutsunnassa uudelleen tarkastettavaksi.

Asevelvollinen, joka on saanut Suomen kansalaisuuden sinä vuonna, jona hän täyttää 18 vuotta tai sen vuoden jälkeen, ei ole kutsunanalainen. Hänet voidaan määrätä tarkastettavaksi 26 §:n mukaan.

Ulkomaalaisvirasto

Lainkohdan 2 momentissa todetaan, että asevelvollinen, joka on saanut Suomen kansalaisuuden sinä vuonna, jona hän täyttää 18 vuotta tai sen vuoden jälkeen, ei ole kutsunanalainen. Tältä osin Ulkomaalaisvirasto haluaa tuoda esille ilmoituksesta myönnettävän kansalaisuuden takautuvan vaikutuksen. Henkilö on Suomen kansalainen kansalaisuusilmoituksen vireille tulopäivämäärästä lukien mutta päätös kansalaisuudesta voi tulla vasta kuukausia myöhemmin. Esimerkiksi henkilö voi saada päätöksen kansalaisuudesta kun hän on täyttänyt 18 vuotta mutta Suomen kansalaisuus on saatu jo henkilön ollessa 17-vuotias. Suomen kansalaisuuden saamispäivä ei siten ole sama kuin asian ratkaisupäivä.

14 §

Terveydentilaa koskeva kysely ja ennakkoterveystarkastus

Kutsunanalaiselle lähetetään ennen kutsuntaa kysely terveydentilan selvittämiseksi. Kutsunanalaisen tulee vastata kyselyyn sekä esittää oma arvionsa terveydestään ja toimittaa mahdolliset terveydentilaansa koskevat lääkärinlausunnot.

Kutsunanalainen voidaan velvoittaa osallistumaan kutsuntaa edeltävään terveystarkastukseen terveyskeskuksessa tai muussa tarkastukseen soveltuvassa paikassa kutsuntavuonna, jos palveluskelpoisuutta ei voida määrittää tietojen perusteella, jotka sotilasviranomaisen saa asevelvolliselta 1 momentin mukaan tai muualta siten kuin 10 luvussa säädetään.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Palvelusten keskeytysten määrä on tilastojen mukaan ollut koko ajan kasvamaan päin. Tämän johdosta on useiden vuosien ajan suunniteltu erilaisia toimenpiteitä asevelvollisten ennakkotarkastuksen tehostamiseksi. Jossain vaiheessa kaavailtiin kaikkien asevelvollisten tarkastamista vielä muutamaa kuukautta ennen palvelusenastumista. Toimikunnan kuulemien asiantuntijoiden joukossa ei näytä olevan

näitä ennakkotarkastusten tehostamistoimia suunnitelleita sotilaslääketieteen asiantuntijoita.

Ehdotettu pääsääntöinen ennakkoterveystarkastuksista luopuminen on mielestäni ristiriidassa mainittujen tarkastusten tehostamispyrkimysten kanssa. Samanaikaisesti ehdotetaan muutosta, että asevelvollinen voidaan määrätä palvelukseen kutsuntaa seuraavan kolmen vuoden aikana (28 §). Tänä aikana nuoren terveydentilassa ehtii tapahtua suuriakin muutoksia. On asevelvollisen kannalta kohtuutonta, että mahdolliset palveluksen esteenä olevat terveystiedot selvittää sotilasviranomaisten toimesta vasta palvelukseen astumisen jälkeen hänen juuri ehdittyä järjestää taloudelliset ym. asiansa palveluksen varalta.

Ehdotettu ennakkoterveystarkastuksista luopuminen johtunee siitä, että tarkastusten kustannukset tulevat siirtymään jatkossa kunnilta puolustusvoimien vastattaviksi (sivu 39). Tämä ei ole hyväksyttävä peruste asevelvollisen aseman kannalta kielteiselle muutokselle.

Suomen Kristillisdemokraatit

Puolue suhtautuu varauksellisesti siihen, että kutsuntaa edeltävään ennakkoterveystarkastukseen ei enää jatkossa kutsuttaisi koko ikäluokkaa vaan ainoastaan ne kutsunanalaiset, joiden tarkastamiseen olisi erityinen peruste esimerkiksi asevelvollisen oman ilmoituksen mukaan. Pelkän asevelvollisen oman ilmoituksen varassa päätöksen tekeminen sisältää jopa turvallisuusriskejä, varsinkin jos asevelvollinen jättää jotakin suorituskykyyn ja terveydentilaan alentavasti vaikuttavaa kertomatta.

SDP

Kutsuntoja edeltävät terveystarkastukset antavat perustan ehkäisevälle kansanterveytyölle eikä niistä pitäisi luopua. Systemaattiset varhaisaikuiskauden terveydentilan selvitykset antavat esimerkiksi terveystutkijoille mahdollisuudet hyödyntää näin koottua tietoa tutkimuksissaan. Myös varusmiesten oikeusturva terveyden heikentyessä palveluksen aikana on parempi, mikäli terveydentila on tarkastettu jo kutsuntojen aikana.

Vasemmistoliitto

Palveluskelpoisuutta määriteltäessä arvio asevelvollisen terveydentilasta perustuisi pääsääntöisesti hänen omaan ilmoitukseensa, koska kaikkia kutsuntaan tulevia koskevista ennakkoterveystarkastuksista luovuttaisiin lähinnä taloudellisista syistä (14. §). Riskinä tässä on, että palveluskelpoisuuteen vaikuttava sairaus, josta asevelvollinen ei itse ole tietoinen, jää havaitsematta, tai asevelvollinen salaa tietämänsä sairauden tullakseen hyväksytyksi palvelukseen. Seuraukset voivat olla kohtalokkaat.

Vihreä liitto

Nykyisistä kutsuntavaiheen pakollisista terveystarkastuksista ollaan luopumassa lähinnä kustannussyistä. Sen sijaan asevelvollisen terveydentilan arviointi perustuisi jatkossa hänen omaan ilmoitukseensa. Vihreä liitto katsoo, että ennakkoterveystarkastukset tulisi säilyttää, sillä saattaa olla, että jokin palveluskelpoisuuteen liittyvä

vakava terveydellinen ongelma tai sairaus voi jäädä huomaamatta, mikäli arvio terveydentilasta perustuu pelkästään asevelvollisen omaan ilmoitukseen.

AKAVA ry

Ehdotuksessa esitetään, että ennakkoterveystarkastukseen osallistuisivat vain ne kutsunanalaiset, joiden tarkastamiseen olisi erityinen peruste esimerkiksi asevelvollisen oman ilmoituksen mukaan. AKAVA ei pidä tätä hyvänä. Ottaen huomioon varusmiespalveluksen yhteys perustuslain 127 §:ssä säädettyyn maanpuolustusvelvollisuuteen ja palveluksen luonteesta johtuvat erityiset terveystriskit, on ensiarvoisen tärkeää, että palveluskelpoisuuteen vaikuttavat terveydelliset seikat tulevat ennen palvelukseen astumista asianmukaisesti selvitettyksi. Terveystarkastukseen hakeutumista ei voi jättää pelkästään kutsunanalaiisten omatoimisuuden varaan. Myös psyykkiseen terveyteen tulee kiinnittää huomiota ennakkotarkastuksessa.

Ehdotuksessa esitetään palveluskelpoisuuden käsitteen selkeyttämistä terveydentilan sekä fyysisen että psyykkisen suorituskyvyn perusteella. Ilman tutkimusta ei terveydentilasta voi todeta mitään. Puolustusvoimien oma terveystarkastusjärjestelmä tulee säilyttää.

Puolustusvoimien terveydenhuollolla on ollut ja on myös tulevaisuudessa tärkeä merkitys puolustusvoimien päätehtävää tukevana toimintana. Järjestelmän tulee tulla nopea hoitoon pääsy sekä palveluskelpoisuuden jatkuva seuranta ja ylläpito.

Hammashuolto on tärkeä osa puolustusvoimien terveydenhuoltoa. Haluamme korostaa hampaiden ja suun tutkimuksen tärkeyttä palveluskelpoisuuden arvioinnissa. Ennakkoterveystarkastus tulee säilyttää entisellään ja sen tulee sisältää myös suun ja hampaiden tutkimus. Yleisimmät hammas- ja suusairaudet ovat infektiosairauksia, jotka voivat olla usein pitkällekin edettyään oireettomia. Hoitamattomina ne ovat riski yleisterveydelle ja siten myös palveluskelpoisuudelle.

Reserviläisliitto r.y.

Reserviläisliitto ei pidä tarkoituksenmukaisena esitettyä menettelyä, jossa kaikki asevelvolliset kattavista terveystarkastuksista luovutaan. Liitto päinvastoin katsoo, että nykyistä huomattavasti tarkempi palveluskelpoisuuden määrittäminen ennen palvelukseen astumista olisi perusteltua sekä Puolustusvoimien että asevelvollisten kannalta. Nykyistä kattavammat terveystarkastukset, jotka tarvittaessa pitäisivät sisällään huumetestit, vähentäisivät merkittävästi niin varusmiespalveluksen kuin naisten vapaaehtoisen asepalveluksenkin keskeyttämisistä.

MTS

Kun kaikille etukäteen tehtävistä terveystarkastuksista luovutaan, on riittävästi kiinnitettävä huomiota siihen, että varusmiespalveluksen aikana ei aiheuteta terveydellisiä ongelmia, jotka johtuvat etukätestiedon puutteesta.

TANE

Mietinnössä esitetään, että kaikkia miehiä ei enää lähetettäisi kutsuntojen yhteydessä ennakoterveystarkastukseen. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta vastustaa jyrkästi miehiin kohdistuvien terveyspalveluiden karsimista. Esitys on kansanterveyden kannalta vaarallinen ja sillä olisi ilmeisiä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon terveysnäkökulmasta. Miesten odotettu elinikä on alhaisempi kuin naisten ja lisäksi miehet käyttävät huomattavasti naisia vähemmän terveyspalveluita. Karsimisen sijaan terveyspalveluita tulee tehostaa. Asevelvollisten/varusmiesten fyysisen terveydentilan tarkastamisen lisäksi on varmistettava myös tehokas mielenterveyspalvelujen tarjonta sekä päihdehoitoon ohjaaminen.

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Rauhanliitto katsoo, että koko miesikäluokan terveystarkastus antaa oleellisen hyvän mahdollisuuden ennaltaehkäisevään kansanterveystyöhön juuri siinä iässä, jolloin terveystavat ovat huonontumassa oppivelvollisuuden päätyttyä. Toisaalta varusmiespalvelun rasittavuus on edelleen pätevä peruste suorittaa kaikille terveystarkastus ennen suoritettavan palvelustyypin määräämistä. Siksi terveystarkastukset tulisi säilyttää. Normaalin kustannusvastuuperiaatteen mukaisesti kustannukset eivät kuulu asevelvollisen kotikunnalle vaan puolustusvoimille, jonka tarpeisiin tarkastukset suoritetaan.

15 §

Kutsunnan aika, kutsuntaluettelo, kutsuntakuulutus

Kutsunnat pidetään vuosittain ja ne aloitetaan aikaisintaan elokuun 15 päivänä ja päätetään viimeistään joulukuun 15 päivänä.

Kutsunnanalainen merkitään kutsuntaluetteloon sen kunnan mukaan, jossa hänellä 1 päivänä tammi-kuuta on ollut kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta tai väestökirjanpitokunta.

Kutsunnan ajasta ja paikasta ilmoitetaan kutsuntakuulutuksella, joka on nähtävillä puolustusvoimien verkkosivuilla ja kunnan ilmoitustaululla vähintään kaksi viikkoa ennen kutsuntoja sekä kutsuntojen ajan. Tarpeen mukaan kuulutus voidaan pitää nähtävänä myös muulla tavoin.

16 §

Läsnäolovelvollisuus kutsunnassa

Kutsunnanalaisen tulee osallistua kutsuntakuulutuksessa tarkoitettuun kutsuntatilaisuuteen henkilökohtaisesti, jollei häntä ole vapautettu läsnäolovelvollisuudesta.

Henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta kutsunnassa voidaan vapauttaa asevelvollinen:

- 1) jolla on vaikea vamma tai sairaus;
- 2) joka on osallistunut 29 §:ssä tarkoitettuun valintakokeeseen;
- 3) joka asuu ulkomailla ja on toimittanut lääkärinlausunnon tai muun luotettavan selvityksen, jonka perusteella hänen palveluskelpoisuutensa voidaan määrittää.

Pidätetty, tutkintavanki tai vapausrangaistusta suorittava kutsunnanalainen tarkastetaan hänen vapaututtuaan. Hänen tulee ilmoittaa vapautumisestaan välittömästi aluetoimistolle.

Kutsunnanalainen, joka ei ole osallistunut kutsuntatilaisuuteen laillisen esteen vuoksi, on velvollinen välittömästi laillisen esteen lakattua näyttämään aluetoimistolle toteen esteensä.

Jos kutsunnanalainen opiskelee kaukana kutsuntapaikkakunnalta tai hänellä on muu perusteltu syy, hän voi aluetoimiston suostumuksella osallistua muuhun saman vuoden kutsuntatilaisuuteen kuin siihen, johon hänen kutsuntakuulutuksen mukaan on osallistuttava.

17 §

Soveltuvuuskoe kutsunnassa

Kutsunnanalainen voidaan määrätä soveltuvuuskokeeseen palveluskelpoisuuden ja palvelukseen määräämisen edellytysten arvioimista varten. Kokeeseen perustuvan arvion tekee terveydenhuollon ammattihenkilö.

Kutsunnanalaisen vastattavaksi voidaan lisäksi antaa terveydentilaa ja palveluskelpoisuutta koskeva kysely.

Suomen Kuntaliitto

Lakiehdotuksessa ei ole säännöstä soveltuvuuskokeeseen perustuvan arvion ilmoittamisesta asevelvolliselle. Perusteluissa todetaan, että asevelvollisella olisi oikeus saada tieto häntä koskevasta arviosta.

Lakiehdotuksen 17 §:ään tulisi lisätä vastaava säännös kuin on lakiehdotuksen soveltuvuuskoetta koskevassa 65 §:ssä: ”Arvio ilmoitetaan asevelvolliselle henkilökohtaisesti.”

Maanpuolustuskoulutus ry

Säännös kutsunnanalaisen soveltuvuuskokeesta (17 §) on tarpeellinen. Olisiko tarpeen lisätä ao. pykälään maininta myös mahdollisesta kuntotestistä?

18 §

Muut kutsuntaan liittyvät velvollisuudet

Kutsunnanalaisen tulee noudattaa sotilasviranomaisen ja kutsuntalautakunnan kutsuntatilaisuudessa antamia määräyksiä.

Rangaistus 1 momentissa tarkoitetun määräyksen noudattamatta jättämisestä ja luvattomasta poissaolosta kutsunnasta säädetään 13 luvussa.

19 §

Kutsuntalautakunta

Aluetoimisto asettaa kutsuntojen toimittamista varten toimialueelleen vähintään yhden kutsuntalautakunnan, jossa on puheenjohtaja ja kaksi jäsentä.

Kutsuntalautakunnan puheenjohtajan tulee olla asevelvollisuusasioihin perehtynyt vähintään majurin arvoinen virassa oleva upseeri ja jäsenenä tulee olla asevelvollisuusasioihin perehtynyt sotilasvirassa palveleva henkilö sekä sen kunnan edustaja, jonka kutsunnanalaisia kutsuntatoimitus koskee. Kutsuntalautakunnan yhden jäsenen tulee olla aluetoimiston virkamies.

Kutsuntalautakunta on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtaja ja molemmat jäsenet.

Oikeusministeriö

Perustuslain 119 §:n 2 momentista johtuvista syistä pykälässä tulisi säätää myös ajanjaksosta, joksi kutsuntalautakunta asetetaan.

20 §

Kutsuntalautakunnan tehtävät

Kutsuntalautakunta päättää asevelvollisen palveluskelpoisuudesta ja sen perusteella asevelvollisen:

- 1) palvelukseen määräämisestä;
- 2) palveluksesta vapauttamisesta;
- 3) määräämisestä kutsunnassa toimitettavaan uuteen tarkastukseen.

Kutsuntalautakunta päättää lisäksi asevelvollisen hyväksymisestä siviilipalvelukseen.

21 §

Asian käsitteleminen kutsuntalautakunnassa

Kutsuntalautakunta käsittelee asiat kutsuntaluettelon mukaan erikseen kunkin kutsunnanalaisen osalta. Asia voidaan 16 §:n 2 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta käsitellä ja ratkaista ilman, että kutsunnanalainen on läsnä.

Kutsunnanalaisen palveluskelpoisuuden määrittämisessä kutsuntalautakuntaa avustaa lääkäri, joka tekee ehdotuksen tarkastamiensa asevelvollisten palveluskelpoisuudesta. Ehdotus ei sido kutsuntalautakuntaa.

22 §

Kutsuntaan liittyvät kunnan tehtävät

Kunnan tulee järjestää:

- 1) asevelvollisten ennakkoterveystarkastus terveyskeskuksessa tai muussa tarkastukseen soveltuvassa paikassa;
- 2) tarpeellinen määrä lääkäreitä kutsuntaan;
- 3) soveltuvat tilat kutsuntojen toimittamista varten.

Kunnan tulee lisäksi nimetä kutsuntalautakuntaan kunnan edustaja ja tarpeellinen määrä varahenkilöitä.

Suomen Kuntaliitto

Ehdotetun säännöksen mukaan kunnan tulisi järjestää asevelvollisten ennakkoterveystarkastus, tarvittava määrä lääkäreitä kutsuntaan, tarvittavat tilat kutsuntaa varten sekä nimetä edustaja kutsuntalautakuntaan.

Kansanterveyslain 14 §:n 2 momentissa on säädetty kunnan velvollisuudesta antaa virka-apua valtion viranomaiselle. Sen mukaan kunta on velvollinen määräämään terveyskeskuksen lääkärin toimimaan lääkärinä asevelvollisten tarkastuksissa kutsuntaviranomaisen pyydettyä sitä 6 §:1 momentissa tarkoitettulta toimielimeltä.

Asevelvollisten palveluskelpoisuuden määrittely on puolustusvoimien tehtävä eikä kuntien vastuulle kuuluvaa kansanterveystyötä. Lakiehdotuksen sanamuodon mukaan kunta olisi järjestämisvastuussa näistä tehtävistä. Kunnat voivat tuottaa palve-

luskelpoisuuden määrittämiseen tarvittavia palveluja täyttää korvausta vastaan. Kunnalla tulee olla vapaa sopimisoikeus asiassa ja mahdollisuus myös kieltäytyä sopimuksen solmimisesta.

Lähtökohtaisesti palvelut (asevelvollisten ennakkoterveystarkastukset ja tarpeellinen määrä lääkäreitä kutsuntaan) pitäisi voida hankkia puolustusvoimien tarpeisiin joko kunnallisesta tai yksityisestä terveydenhuollosta. Tätä puoltaa se, että terveyskeskusten lääkärin vastaanottopalvelut hankitaan yhä useammin yksityisiltä terveydenhuollon yrityksiltä tai lääkäriyövoimaa vuokraavista yrityksistä, jolloin kunta on ylimääräinen välittäjäporras tuottaessa palvelua puolustusvoimille. Palvelujen ostotoiminta on laajentunut viime vuosina nopeasti ja tulee edelleen jatkossa laajenemaan. Maassa on useita kuntia ja kaupunkia, jotka ovat ulkoistaneet terveyskeskuksen lääkärivastaanotto toiminnan kokonaan. Perusterveydenhuollon käytössä ei myöskään ole aikaisempaan tapaan kattavasti nuorten terveystietoja, koska lasten ja nuorten yksityiset sairaanhoitovakuutukset ovat yleistyneet 80-luvulta lähtien.

Kunnan velvollisuus antaa virka-apuna lääkäri kutsuntatilaisuuksiin perustuu todennäköisesti jo ennen sotia kunnanlääkärijärjestelmässä luotuun käytäntöön. Sittemmin kunnallisen terveydenhuollon toimintatavat ovat muuttuneet olennaisesti. Kutsuntoihin ei ole mahdollista luovuttaa aina kunnan virka- tai työsuhteessa toimivaa lääkärinä, vaan kysymykseen voi tulla em. vuokralääkäri tai yksityisen terveysaseman lääkäri. Kunnat joutuisivat järjestämään kutsuntoihin lääkäreitä puolustusvoimien määräämän tarpeen mukaan riippumatta kunnan asukkaiden terveydenhuollon tarpeista, joista kunta on lakisääteisesti vastuussa.

Selvintä olisi, että puolustusvoimat tekisivät sopimukset haluamistaan kutsuntalääkäreistä joko yksityisen tai kunnallisen toimijan kanssa, jolloin sopimuksessa voidaan myös määrittää tarve, laatuvaatimukset sekä suoritettavat korvaukset ja muut puolustusvoimien kannalta tarpeelliset asiat.

Asevelvollisuuslaissa tulisi säätää palveluskelpoisuuden määrittämiseen tarvittavista toimista, jotka ovat puolustusvoimien järjestämisvastuulla ja kustannettavia. Näitä tehtäviä ei tulisi säätää kunnan järjestämisvastuulle. Kansanterveyslain em. säännös, joka velvoittaa kunnat antamaan kutsuntaviranomaiselle virka-apua, tulisi samalla kumota.

23 §

Poliisin kutsunnassa antama virka-apu

Tarpeellinen määrä poliisimiehiä tulee olla saapuvilla kutsuntatilaisuudessa valvomassa järjestystä ja antamassa muuta virka-apua.

Sisäasiainministeriö

Ministeriö katsoo, että ehdotetun 23 §:n sanamuoto tulisi muuttaa siten, että kutsuntatilaisuudessa tulisi tarvittaessa olla tarpeellinen määrä poliisimiehiä eikä poliisilla näin ollen olisi ehdotonta velvollisuutta olla kutsuntapaikalla antamassa virka-apua ja valvomassa järjestystä. Käytännössä poliisi ei kutsuntapaikalta lähde etsimään esimerkiksi kutsuntaan saapumatta jääneitä. Mikäli taas kutsunnoissa tarvitaan poliisin apua esimerkiksi päihtyneen tai muuten kutsuntoja häiritsevän henkilön pois-

viemiseen, voidaan poliisi kutsua paikalle normaalina hälytyksenä. Tarvittaessa puolustusvoimat voisi käyttää myös sotilaspoliisia.

24 §

Kustannusten korvaaminen

Kunnan järjestämän terveystarkastuksen kustannusten korvaamisesta säädetään terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa (322/1987). Kustannukset tilojen järjestämisestä kutsuntaa varten korvataan siten kuin aluetoimisto ja kunta erikseen sopivat.

Kutsuntalautakunnan jäsenenä olevalla kunnan edustajalla on oikeus saada valtion varoista palkkio osallistumisesta kutsuntalautakunnan työhön sekä korvaus matkakustannuksista. Palkkion ja korvausten maksamisesta säädetään puolustusministeriön asetuksella.

Sotilasviranomaisella on oikeus saada 22 §:n 1 momentin 2 kohdassa ja 23 §:ssä tarkoitetut palvelut maksutta.

Oikeusministeriö

Pykälän 3 momentin säännös sotilasviranomaisten oikeudesta saada kunnilta lääke-ripalvelut kutsuntoihin maksutta vaikuttaa ongelmalliselta perustuslain 121 §:ssä turvatun kunnallisen itsehallinnon kannalta. Olisiko mahdollista jättää asia sopimuksenvaraiseksi?

Suomen Kuntaliitto

Perustelujen mukaan kunta on vastannut ennakkoterveystarkastuksen kustannuksista. Kustannukset siirtyvät 1.1.2008 alkaen puolustusvoimien vastattavaksi. Perusteluissa todetaan edelleen, että puolustusvoimat ei ole maksanut korvausta kunnalle kutsuntalääkärin palveluista ja että puolustusvoimat saisi kyseiset palvelut edelleen maksutta.

Kansanterveyslaki ei velvoita kuntia antamaan virka-apua asevelvollisten ennakkoterveystarkastusten suorittamiseen. Ennakkoterveystarkastuksen suorittamiseen ei myöskään määrätä lääkäriä kansanterveyslain 14 §:n 2 momentin nojalla. Käytännössä voi tulla tarve päästä ennakkoterveystarkastukseen muualle kuin oman kunnan terveyskeskukseen. Kunnalla ei ole kuitenkaan velvollisuutta vieraskuntalaisten osalta muuhun kuin kiireelliseen avosairaanhoidon, josta on säädetty myös kotikunnan korvausvelvollisuus.

Mikäli ennakkoterveystarkastusten järjestäminen säädetään kuntien järjestämisvastuulle, tulisi kyseisen lainkohdan voimaantulosta säätää siten, että lainkohta tulisi voimaan 1.1.2008 eli samaan aikaan kun puolustusvoimille säädetty velvollisuus maksaa ko. tarkastuksista aiheutuvat kustannukset kunnille ja kuntayhtymille tulee voimaan.

Asevelvollisten palveluskelpoisuuden määrittely on puolustusvoimien tehtävä, joten siitä aiheutuvat kustannukset eivät kuulu kunnille vaan valtiolle. Kuntien velvollisuus avustaa puolustusvoimia ei ole sisältänyt kustannusvastuun siirtämistä kunnille.

Perustelujen toteamus siitä, että puolustusvoimat ei ole maksanut korvausta kunnalle kutsuntalääkärin palveluista ei pidä paikkaansa. Kansanterveyslain voimaantulon yhteydessä on annettu lääkintöhallituksen ohje (OK 5.12.1973/DN:o 1596/523/73), johon on sisällytetty kutsuntatarkastusten korvauseruste aiemmin annetun valtioneuvoston päätöksen mukaisena. Korvaus on määräytynyt tarkastuspalkkiona tarkastuspäivältä ja jokaiselta kutsuntatilaisuuteen saapuneelta. Puolustusvoimat on suorittanut korvauksia vaihtelevasti kansanterveyslain voimaantultua ja on vetäytynyt vähitellen kokonaan maksamisesta. Se, että puolustusvoimat on laiminlyönyt korvausten suorittamisen pitkältä ajalta, ei muuta valtion vastuuta.

Eduskunta on aiemmin edellyttänyt, että valtion määräämien virka-aputehtävien palkkioiden ja korvausten maksamisperusteet on yleisellä tasolla käytävä ilmi lain säännöksestä (StVM 34/2001 vp – HE 189/2001 vp). Asia kytkeytyy valtion ja kuntien väliseen kustannusten jakoon, josta on säädettävä laissa (PeVL 50/2001 vp – HE 152/2001 vp) sekä kuntien itsehallinnon suojaan.

Mikäli kuntien tehtäväksi säädetään järjestää tarpeellinen määrä lääkäreitä kutsuntaan eikä kansanterveyslain säännöstä, joka velvoittaa kunnat antamaan kutsuntaviranomaiselle virka-apua kumota, tulisi laissa säätää puolustusvoimien velvollisuudesta korvata kunnille em. tehtävän hoitamisesta aiheutuvat kustannukset

25 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin kutsuntojen toimittamisesta. Asetusta täydentävät yksityiskohtaiset määräykset antaa pääesikunta.

Palveluskelpoisuuden tarkastus muulloin kuin kutsunnassa

26 §

Aluetoimiston järjestämä tarkastus

Aluetoimisto voi tehdä päätöksen asevelvollisen palveluskelpoisuudesta, jos:

- 1) asevelvollinen on jäänyt saapumatta kutsuntaan;
- 2) asevelvollinen on määrätty tarkastukseen 10 § 2 momentin mukaisesti;
- 3) asevelvollisen palveluskelpoisuus on muuttunut kutsunnan ja varusmiespalvelukseen astumisen välisenä aikana tai varusmies- tai kertausharjoituspalveluksen jälkeen.

Aluetoimisto voi määrätä asevelvollisen osallistumaan tarkastukseen henkilökohtaisesti 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä varten. Asevelvollisen läsnäolo ei ole kuitenkaan välttämätön, jos asevelvolliselle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi ja asevelvollisen terveydentilasta on asevelvollisen toimittama tai muu selvitys, jonka perusteella päätös palveluskelpoisuudesta voidaan tehdä.

Asevelvollinen voi pyytää palveluskelpoisuutensa tarkastamista tai jo määrätyn tarkastuksen aikaisamista. Tällöin sovelletaan, mitä 2 momentissa säädetään.

Oikeusministeriö

Aluetoimiston toimivalta määrätä asevelvollinen palvelukseen voitaisiin lainsäädännön selkeyden vuoksi todeta esillä olevassa 26 §:ssä, jolloin vastaava lausuma 5

§:n 1 momentin 4 kohdassa voitaisiin poistaa. Samalla myös luvun ja asianomaisen pykälän otsikot tulisi tarkistaa.

27 §

Tarkastuksen toimittaminen

Palveluskelpoisuuden määrittämisessä avustaa lääkäri, joka tekee ehdotuksen asevelvollisen palveluskelpoisuudesta. Ehdotus ei sido aluetoimistoa.

Asevelvollisen tulee noudattaa sotilasviranomaisen tarkastustilaisuudessa antamia määräyksiä. Rangaistus poissaolosta tarkastuksesta ja tottelemattomuudesta tarkastuksessa säädetään 13 luvussa.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin aluetoimiston järjestämästä tarkastuksesta ja tarkastukseen määräämisestä.

4 luku

Palvelukseen määrääminen

28 §

Varusmiespalvelukseen määrääminen

Asevelvollinen määrätään astumaan varusmiespalvelukseen yleisenä tai erityisenä palvelukseen astumispäivänä viimeistään kolmantena kalenterivuonna kutsunnan jälkeen.

Kun varusmiespalvelusta koskeva päätös tehdään muulloin kuin kutsunnassa, asevelvollinen voidaan määrätä astumaan palvelukseen samana vuonna kuin päätös tehdään tai viimeistään toisena kalenterivuonna sen jälkeen.

Asevelvollinen voidaan erityisestä syystä määrätä palvelukseen muuna kuin 1 momentissa tarkoitettuna päivänä. Laillisen esteen takia määräaikana varusmiespalvelukseen saapumatta jääneen asevelvollisen on astuttava palvelukseen heti esteen lakattua, jollei hänelle ole määrätty muuta palvelukseen astumisaikaa.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuista palvelukseen astumispäivistä säädetään puolustusministeriön asetuksella.

SAK

Lakiesityksen pykälässä 28 esitetään, että varusmiespalvelukseen astuminen voitaisiin määrätä tapahtuvaksi enintään kolmen kalenterivuoden jälkeen kutsunnoista. Ehdotus joustavoittaisi nykyistä käytäntöä, jossa usein joudutaan anomaan vuosittain lykkäystä asepalvelukseen siirtymiseen. Pykälän perusteluissa esitetään, että uudella sääntelyllä voitaisiin päästä eroon nykyisestä lykkäyspäätösmenettelystä. SAK ry katsoo, että ottaen huomioon asevelvollisten nuorten monin tavoin ennakkoimattomissa oleva elämäntilanne työn ja opiskelun suhteen, lykkäysmenettelystä ei tule luopua edes silloin, kun palvelukseen astuminen on määrätty jopa 3 vuoden päähän.

Asevelvollisuuden suorittaminen tapahtuu nykyään turhan usein asevelvollisen elämäntilanteen kannalta huonoon aikaan. Asepalvelukseen siirtyminen viimeistään 3 vuoden päästä kutsunnoista ei SAK ry:n mielestä saa tarkoittaa sitä, että palvelukseen astuminen esimerkiksi opiskelun aloittamiseen tai lopettamiseen nähden myöhentyisi tarpeettomasti. Asevelvollisen tulisi saada itse määrittellä mahdolli-

suuksien mukaan palvelukseen astumisajankohta. Tällaista tarvetta lisää erityisesti siirtyminen vain kahteen vuotuisen palvelukseen astumisajankohtaan.

Lakiesityksen 28§:stä voi seurata vaikutuksia myös työelämään. Kun varusmiespalvelukseen astuminen on entistä aikaisempaa tiedossa, voi tästä työelämässä seurata työsuhteiden määräaikaistamista varusmiespalveluksen alkamista ennakoivalla tavalla. SAK ry toivoisi, että lakiehdotuksen perusteluissa pohdittaisiin myös tältä osin lain yhtymäkohtia työsopimuslakiin.

29 §

Palvelukseen määrääminen valintakokeen perusteella

Asevelvollisia voidaan valita koulutettavaksi laskuvarjojääkäriksi, sukeltajaksi, sotilassoittajaksi sekä eräisiin ilmavoimien tehtäviin tai muihin erikoistehtäviin valintakokeiden perusteella. Valintakokeeseen kutsutaan koulutukseen vapaaehtoisesti hakeutunut asevelvollinen, joka täyttää koulutukseen hakeutuvalla asetetut vaatimukset.

Pääesikunta ja puolustushaaraesikunta voivat antaa määräyksiä, jotka koskevat erikoiskoulutukseen hakeutuvan annettavia tietoja, tältä vaadittavia fyysisiä ja muita ominaisuuksia sekä erikoiskoulutukseen hyväksymisen perusteita.

30 §

Määräyksen peruuttaminen

Varusmiespalvelukseen astumista koskeva määräys voidaan peruuttaa ja asevelvollinen määrätä myöhemmin toimitettavaan tarkastukseen, jos asevelvollinen on ennen palveluksen alkamista vammautunut tai sairastunut niin, että hän ei ole palveluskelpoinen.

Palvelukseen astumista koskeva määräys voidaan lisäksi peruuttaa ja antaa uusi määräys, jos
1) asevelvollinen on kutsunnan jälkeen hyväksytty 29 §:ssä tarkoitettuun erikoiskoulutukseen;
2) palvelusta ei voida järjestää alkuperäisen määräyksen mukaisesti sen antamisen jälkeen tapahtuneen joukkojen järjestelyn tai muun vastaavan syyn takia.

Edellä 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu uusi palvelukseen astumismääräys voidaan antaa asianosaista kuulematta.

31 §

Palvelusajan siirto

Palvelukseen astumisajankohtaa voidaan asevelvollisen hakemuksesta muuttaa, jos se on asevelvolliselle erittäin tarpeellista:

- 1) ammattiin valmistumisen;
- 2) opiskelun;
- 3) taloudellisten asioiden järjestämisen; tai
- 4) muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös palveluksessa olevan asevelvollisen palvelukseen.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettua palvelusajan siirtoa haetaan kirjallisesti aluetoimistolta. Hakemukseen on liitettävä selvitys 1 momentissa tarkoitettusta siirron perusteesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

TANE

Mietinnössä mainitaan perhesyyt asepalvelukseen astumisen määräaikaisen siirron perusteeksi. TANE toteaa, että vanhemmuudesta johtuvat syyt tulee mainita myös palvelusajan siirtoa koskevassa pykälässä (31§). Lisäksi erittäin painavat vanhemmuudesta johtuvat syyt, kuten esimerkiksi pienten lasten yksinhuoltajuus, voisi tapauskohtaisesti olla kokonaan palveluksesta vapauttava peruste.

32 §

Kertausharjoitukseen määrääminen

Kertausharjoitukseen voidaan määrätä reserviin kuuluva asevelvollinen.

Määräys osallistua kertausharjoitukseen lähetetään asevelvolliselle vähintään kolme kuukautta ennen harjoituksen alkamista. Määräystä voidaan asevelvollisen suostumuksella poiketa.

33 §

Kertausharjoitusta koskevan määräyksen peruuttaminen

Kertausharjoitukseen osallistumista koskeva määräys voidaan peruuttaa, jos asevelvollinen on ennen palveluksen alkamista vammautunut tai sairastunut niin, ettei hän kykene suoriutumaan hänelle suunnitelluista palvelustehtävistä kertausharjoituksessa. Määräys voidaan lisäksi peruuttaa, jos harjoitukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla, eikä määräyksen antajalla ole ollut tästä tietoa määräystä annettaessa.

34 §

Kertausharjoituksesta vapauttaminen

Kertausharjoituksesta voidaan asevelvollisen hakemuksesta vapauttaa asevelvollinen:

- 1) jolle vapautus on tämän perhe- tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen liittyvien syiden vuoksi erittäin tarpeellinen;
- 2) jonka opintojen aloittaminen tai eteneminen tuntuvasti kärsisi ilman vapauttamista;
- 3) jonka osallistuminen kertausharjoitukseen erityisen vakavasti haittaisi tai vahingoittaisi hänen työnantajansa toimintaa.

Vapautusta haetaan kirjallisesti määräyksen antaneelta aluetoimistolta. Hakemukseen on liitettävä tarpeellinen selvitys 1 momentissa tarkoitettusta perusteesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

34 § yksityiskohtaisten perusteluinen mukaan kertausharjoituksesta vapautettaisiin vain jos harjoituksen aiheuttamat haitat ovat erittäin tuntuvia. Ehdotetun pykälän sanamuoto ei myöskään ole omiaan lieventämään jo nyt varsin tiukkaa käytäntöä. Jos haitat kohdistuvat palvelusvelvolliselle kohtuuttomiksi, ainoaksi vaihtoehdoksi voi tälle jäädä täydennyspalvelukseen hakeutuminen.

Kansanedustajan, valtioneuvoston jäsenen ja Euroopan parlamentin jäsenen palvelukseen astumisajan siirto ja vapautus kertausharjoituksesta

Asevelvollisen tekemän ilmoituksen perusteella hänelle määrättyä varusmiespalvelukseen astumisaikaa siirretään tai hänet vapautetaan kertausharjoituksesta, jos siirtäminen tai vapauttaminen on tarpeen kansanedustajan tehtävän, valtioneuvoston jäsenyyden tai Euroopan parlamentin jäsenyyden hoitamista varten. Varusmiespalvelus on kuitenkin aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus on tehtävä kirjallisesti ja ilmoitukseen on liitettävä selvitys tehtävästä.

Reserviläisliitto r.y.

Reserviläisliitto ei pidä tarkoituksenmukaisena menettelyä, jossa kansanedustaja tai Euroopan parlamentin jäsen voi saada vapautuksen kertausharjoituksesta ilmoittamalla asiasta. Liitto esittää, että näiden henkilöryhmien edustajat hakevat vapautusta kertausharjoituksista pykälän 34 mukaisesti.

5 luku

Palvelus asevelvollisena, palveluksen järjestäminen

Varusmiespalvelus

36 §

Varusmiespalveluksen tarkoitus

Varusmiespalveluksen aikana asevelvolliset koulutetaan ja harjaannutetaan sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin ja siten luodaan osaltaan edellytykset sodan ajan varalta tarvittavien joukkokokonaisuuksien tuottamiselle.

Varusmiespalveluksen peruskoulutuskauden aikana opetetaan sotilaan perustaidot, tehdään tarvittavat soveltuvuus- ja kuntotestit sekä arvioidaan soveltuvuus erikois- tai johtajakoulutukseen.

Erikoiskoulutuskaudella annetaan koulutus miehistön tehtäviin, erityistaitoa vaativiin miehistön tehtäviin sekä vaativimpiin miehistön erityistehtäviin. Johtajakoulutuskaudella annetaan koulutus aliupseerin ja upseerin tehtäviin.

Joukkokoulutuskaudella johtajakoulutuksen ja erikoiskoulutuksen saaneet varusmiehet koulutetaan toimimaan sodanajan joukon tehtävässä.

Maanpuolustuskoulutus ry

Asevelvollisten käyttömahdollisuus mm. pelastuslain mukaisiin ja virka-aputehtäviin on tärkeä laajennus. Olisiko asialle eduksi, jos jo varusmieskoulutukseen sisältyisi mahdollisuus em. tehtäviin kouluttamiseen erikoiskoulutuskaudella (36 §)?

37 §

Palvelusajan määräytyminen

Varusmiespalvelusaika on:

1) miehistön tehtäviin koulutettavalla 180 päivää;

- 2) miehistön erityistaitoa vaativiin tehtäviin koulutettavalla 270 päivää;
 3) upseereiksi, aliupseereiksi ja miehistön vaativimpiin erityistehtäviin koulutettavalla 362 päivää.

Velvollisuus suorittaa varusmiespalvelusta rauhan aikana päättyy sen vuoden lopussa, jona asevelvollinen täyttää 30 vuotta.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Palvelusaika vaihtelee voimassaolevan ja myös ehdotetun lain mukaan kuudesta kuukaudesta aina kahteentoista kuukauteen. Sille, että palvelusaika voidaan määrätä toiselle kaksi kertaa pidemmäksi kuin toiselle, tulee esittää objektiivisesti arvioiden hyväksyttävät perusteet. Tähän asevelvollisten palveluaikojen erilaisuuteen on kiinnitetty julkisessa keskustelussa varsin vähän huomiota verrattuna esimerkiksi siihen keskusteluun siitä, miten pitkä siviilipalvelusmiesten palvelusajan tulisi olla suhteessa varusmiespalvelukseen.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta kiinnitti jo palvelusaikauudistukseen liittyvän asevelvollisuuslain muutoksen yhteydessä huomiota siihen, että perusteet palvelusaikojen ehdotetunlaiselle erilaistamiselle olisi tullut osoittaa yksityiskohtaisemmin ja konkreettisemmin kuin silloisessa hallituksen esityksessä HE 84/1997 (PeVL 37/97).

Asevelvollisuuslakitoimikunta on todennut, että palvelusaikojen pituus määrätään puolustusvoimien koulutuksellisten ja toiminnallisten tavoitteiden perusteella mahdollisimman tehokkaan maanpuolustusvalmiuden aikaan saamiseksi käytettävissä olevilla voimavaroilla. Tehtäviin valitaan asevelvollisen soveltuvuuden ja taitojen perusteella. Tämän vuoksi eripituisten palvelusaikojenkaan ei toimikunnan mukaan voida katsoa saattavan kansalaisia eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta (s. 91).

Reserviläisliitto r.y.

Liitto katsoo, että lakiesityksessä määritelty ja nykyisin noudatettava miehistön palvelusaika (180 päivää) on liian lyhyt eikä se mahdollista varusmiesten kouluttamista riittävän perusteellisesti ja kaikkina vuodenaikoina.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Varusmiespalvelusaikojen yleistä lyhentäminen (37 §) olemme perustelleet yleisessä osassa. 362 päivän palvelusajan osalta viittaamme siihen, että Suomen lyhimpään varusmiespalvelusaikaan verrattuna yli kaksinkertainen siviilipalvelusaika ei ole Euroopan sosiaalisen peruskirjan 1 § 2 artiklan mukainen, kuten Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on vuonna 2004 antamassaan päätöslauselmassa todennut. Kyseisessä artiklassa valtiot sitoutuvat "suojelemaan tehokkaasti työntekijän oikeutta ansaita elantonsa itse valitsemassaan ammatissa". Kun vastaava oikeus sisältyy myös perustuslakiin, toimikunnan olisi tullut harkita palvelusajan lyhentämistä.

38 §

Koulutukseen määrääminen

Varusmies, joka soveltavuuskokeissa ja palvelustehtävissä on osoittanut johtamistaitoa ja soveltuvuutta aliupseerin tai upseerin tehtävään ja jolla on tarpeelliset tiedot ja taidot, voidaan määrätä koulutettavaksi aliupseeriksi tai upseeriksi reserviin.

Varusmies, joka soveltavuuskokeissa ja palvelustehtävissä osoittamiensa taitojen ja ominaisuuksien sekä ennen varusmiespalvelusta saamansa koulutuksen tai hoitamiensa tehtävien perusteella soveltuu 37 §:ssä tarkoitettuun miehistön erityistaitoa vaativaan tehtävään, joita ovat puolustushaara-, koulutushaara- ja erikoiskoulutustehtävät tai miehistön vaativimpaan erityistehtävään, joita ovat osa panssarijoukkojen, radio-, elektroniikka- ja viestialan ja sotilasajoneuvon kuljettajan tehtävistä sekä merivoimien ja ilmavoimien erikoispalvelustehtävät, voidaan määrätä koulutettavaksi sellaiseen tehtävään.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin koulutukseen määräämisen perusteista ja koulutuksen antamisesta sekä miehistön erityistaitoa vaativista ja miehistön vaativimmista erityistehtävistä.

39 §

Määräyksen tiedoksianto

Edellä 38 §:ssä tarkoitettu koulutusta koskeva määräys on annettava varusmiehelle viimeistään kolme kuukautta ennen kuin hänen palvelusaikansa 37 §:n nojalla muuten päättyisi. Ilmoittamista koskevasta määräajasta voidaan kuitenkin varusmiehen suostumuksella poiketa.

40 §

Koulutuksen keskeyttäminen

Edellä 38 §:ssä tarkoitettu koulutus voidaan keskeyttää, jos varusmies:

- 1) on estynyt osallistumasta koulutukseen niin pitkän ajan, että koulutustavoitteet eivät toteudu;
- 2) ei kykene suoriutumaan suunnitellusta koulutuksesta;
- 3) on koulutuksen aikana syyllistynyt rikokseen tai muutoin käyttäytynyt tavalla, joka osoittaa sopimattomuutta 38 §:ssä tarkoitettuun tehtävään tai kyseinen sopimattomuutta koskeva tieto on tullut sotilasviranomaisen tietoon koulutukseen määräämisen jälkeen.

Ulkomaalaisvirasto

Ehdotetun lain 40 §:ssä säädetään koulutuksen keskeyttämisestä. Tältä osin Ulkomaalaisvirasto tuo huomioon otettavaksi kansalaisuuslain (359/2003) 34 §:ssä säädetyn ns. riittävän yhteyden vaatimuksen, jonka mukaan Suomen kansalainen, jolla on myös jonkin vieraan valtion kansalaisuus, säilyttää Suomen kansalaisuuden täyttyessään 22 vuotta vain, jos hänellä on riittävä yhteys Suomeen. Kansalaisuuslain 34 §:n 2 momentin mukaisesti riittävä yhteys Suomeen katsotaan olevan muun muassa silloin, jos henkilö on suorittanut Suomessa varusmies- tai siviilipalveluksen. Sen sijaan keskeneräinen palvelus ei riitä Suomen kansalaisuuden säilyttämiseksi, mikäli henkilöllä ei ole muuta lainkohdassa määriteltyä riittävää yhteyttä Suomeen. Ennen varusmieskoulutuksen alkua varusmiehiä tulisi informoida koulutuksen keskeyttämisen vaikutuksesta mahdolliseen Suomen kansalaisuuden menettämiseen.

Palvelusajan lyhentäminen

Jos 38 §:ssä tarkoitettu koulutus on 40 §:n mukaisesti keskeytetty terveydellisen tai muun varusmiehestä itsestään riippumattoman syyn takia, asianomaiselle 37 §:n mukaan määräytynyt pitempi palvelusaika lyhennetään 180 tai 270 päivään. Palvelusaikaa ei voida lyhentää ilman varusmiehen suostumusta.

Jos varusmies on palvellut yli 270 päivää tai jos hän on suorittanut 38 §:n 1 momentissa tarkoitettun johtajakoulutuksen ensimmäisen vaiheen, hänen palvelusaikansa voidaan lyhentää vain:

- 1) erityisen painavasta henkilökohtaisesta syystä; tai
- 2) jos asianomaiselle ei voida järjestää tarkoituksenmukaista palvelusta eikä häntä voida sijoittaa pidempää palvelusaikaa edellyttävään tehtävään.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin palvelusaikaa lyhennettäessä noudatettavasta menettelystä.

Palveluskelpoisuuden muutos

Varusmiehen palveluskelpoisuudessa tapahtunut muutos otetaan huomioon asianomaisen palvelusta järjestettäessä. Joukko-osaston komentaja voi lääkärinlausunnon perusteella tehdä päätöksen varusmiehen palveluskelpoisuutta koskevassa asiassa. Varusmiehelle on ennen päätöksen tekemistä varattava tilaisuus tulla kuulluksi asiassa.

Päätöksen varusmiehen määräämisestä myöhemmin toimitettavaan tarkastukseen tai vapauttamisesta palveluksesta rauhan aikana tekee aluetoimisto.

Oikeusministeriö

Se, mistä joukko-osaston komentaja voi päättää varusmiehen palveluskelpoisuutta koskevassa asiassa, jää sekä säädöstekstin että perustelujen nojalla avoimeksi. Koskeeko säännös vain tilanteita, joissa arvioidaan henkilön palveluskelpoisuutta ylipäänsä, vai myös palveluskelpoisuudessa tapahtuvia laadullisia muutoksia, jotka vaikuttavat esimerkiksi koulutukseen osallistumiseen tmv.?

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Voimassa olevaan lakiin ei sisälly nimenomaisia säännöksiä varusmiehen kuulemisesta ennen palveluskelpoisuuden muutosta tai palveluksen keskeyttämistä. Kante-luasioiden käsittelyn yhteydessä on käynyt mm. ilmi, että esimerkiksi tieto siirrosta B-luokkaan ei ole missään vaiheessa tullut varusmiehen tietoon. Toimikunnan ehdotuksen sisältyy nimenomaiset säännökset kuulemisesta tällaisissa tilanteissa. Ehdotuksen 42 §:n mukaan varusmiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen palveluskelpoisuuden muutosta. Ehdotuksen 62 §:n mukaan asevelvollista on kuultava henkilökohtaisesti ennen palveluksen keskeyttämistä. Käytettyä terminologia on tältä osin syytä yhdenmukaistaa.

Pääesikunta

Kuten edellä tässä lausunnossa on mainittu, pääesikunnan näkemyksen mukaan ehdotettua pykälää on tarkennettava. Pykälässä tulisi säätää kolmenlaisista tilanteista:

- 1) varusmiehen lyhytaikainen palveluskelpoisuuden heikentyminen
 - a. Kysymys lyhytaikaisesta palveluskelpoisuuden heikentymisestä siinä mielessä, että varusmiehelle määrätyn koulutuksen tavoitteet voivat toteutua, vaikka lääkärin varusmiehelle määräämien palvelushelpotusten vuoksi hän ei voi tilapäisesti osallistua kaikkeen palvelukseen.
 - b. Toimenpiteet: lääkäri määrää palvelushelpotuksen
- 2) Varusmiehen tilapäinen palveluskelpoisuuden puuttuminen
 - a. Lääkärinlausunnon perusteella tehdään arvio, että varusmieheltä puuttuu tilapäisesti palveluskelpoisuus.
 - b. Toimenpiteet: joukko-osaston komentaja kotiuttaa varusmiehen ehdotetun 61 §:n nojalla, vapauttaa asevelvollisen ehdotetun 10 §:n 2 momentin mukaisesti tilapäisesti palveluksesta ja määrää asevelvollisen myöhemmin toimitettavaan tarkastukseen.
- 3) Asevelvollisen vapauttaminen rauhan ajan palveluksesta
 - a. Lääkärinlausunnon perusteella tehdään arvio, että varusmies olisi vapautettava rauhan ajan palveluksesta
 - b. Toimenpiteet: joukko-osaston komentaja kotiuttaa varusmiehen ehdotetun 61 §:n nojalla ja esittää operatiivisen sotilasläänin esikunnalle asevelvollisen vapauttamista rauhan ajan palveluksesta ehdotetun 10 §:n 1 momentin nojalla.

Perustelut: Joukko-osastolle on tarkoituksenmukaista antaa toimivalta vapauttaa asevelvollinen tilapäisesti palveluksesta, koska tällöin päätöksentekoketjua saataisiin lyhennettyä ilman, että varusmiehen oikeusturvaa vaarannettaisiin.

Myös epäuskottavia päätöksentekoketjuja voitaisiin välttää sillä, että joukko-osaston komentaja ei joudu esittelemään asioita mahdollisesti alaisilleen aluetoimistossa.

Vapauttamista rauhan ajaksi koskeva päätös on kuitenkin tarkoituksenmukaista tehdä operatiivisen sotilasläänin esikunnassa, jotta varmistetaan näitä päätöksiä koskeva yhtenäinen valtakunnallinen linja.

43 §

Osallistuminen palvelusolosuhteita kehittävään toimintaan

Varusmiesten aseman ja palvelusolosuhteiden kehittämiseksi joukko-osastossa on joukko-osaston komentajan alainen varusmiestoimikunta. Toimikunnalla on puheenjohtaja ja tarvittava määrä muita jäseniä ja toimihenkilöitä. Puheenjohtaja, jäsenet ja toimihenkilöt valitaan varusmiesten joukosta. Lisäksi toimikunnassa on enintään kaksi jäsentä, jotka edustavat palkattua henkilöstöä. Joukko-osaston komentaja vahvistaa toimikunnan kokoonpanon.

Varusmiestä ei saa kieltää osallistumasta palvelusolosuhteittensa kehittämistä edistävään toimintaan, jos osallistuminen voi tapahtua haittaamatta hänen koulutustavoitteidensa toteutumista.

Pääesikunta antaa tarkemmat määräykset varusmiestoimikunnan toiminnan järjestelyistä.

TANE

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta toteaa, että varusmiestoimikuntien jäseniksi tulee mahdollisuuksien mukaan valita myös naisia. Varusmiestoimikunta järjestää muun muassa vapaa-ajan toimintaa ja olisikin erittäin tärkeää, että toimikunnille laaditaan

eettiset ohjeet, joiden mukaan toiminnassa tulee ottaa huomioon sukupuolten tasa-arvo ja ihmisten yhdenvertaisuus.

44 §

Toiminta palveluksen ulkopuolella

Varusmiespalveluksessa oleva henkilö ei saa harjoittaa elinkeinoa tai ammattia tai ottaa toimittaakseen kunnallista taikka muuta julkista tehtävää ilman joukko-osaston komentajan antamaa lupaa, jos toiminta edellyttää muun kuin vapaa-ajan käyttämistä tai muutoin voi haitata palvelustehtävien asianmukaista hoitamista.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Kunnallisen tai muun julkisen tehtävän hoitaminen ei saa olla luvanvaraista (44 §). Kyseinen pykälä vaatii muutoinkin tarkempaa arviointia.

45 §

Loma ja isyysvapaa

Varusmiespalveluksessa olevalla on oikeus:

- 1) varusmiespalvelusajan pituuden mukaisesti määräytyvään 6, 12 tai 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan, joka myönnetään ilman erikseen esitettävää syytä;
- 2) oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään 12 päivän isyysvapaaseen.

Kansallinen Kokoomus

Kokoomus kannattaa ehdotusta varusmiesten isyysvapaan pidentämisestä kuudesta kahteentoista päivään. Mietinnön perustelutekstin mukaan isyysvapaa on aloitettava kuukauden kuluessa lapsen syntymästä koulutuksen kannalta soveltuvimpana ajankohtana. Näiltä osin isyysvapaan pidennys ei muodosta haittaa varusmiehen koulutukselle.

TANE

Aktiivisen isyyden tukeminen on koko yhteiskunnan tehtävä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaakin mietinnössä ehdotettua varusmiesten isyysvapaan pidentämistä. Ehdotetun 12 päivän sijaan TANE kuitenkin vaatii isyysvapaan pidentämistä 18 päivään, mikä vastaa työntekijän isyys-vapaoikeuden pituutta. Lisäksi varusmiehellä tulee olla oikeus osallistua synnytysvalmennukseen, neuvolan isäryhmän tapaamisiin sekä olla läsnä synnytyksessä.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Henkilökohtaiset lomat tulee myöntää ensisijaisesti asevelvollisen oman tarpeen mukaan, myös ajankohdan osalta. Aseistakieltäytyjäliitto pitää myönteisenä isyysvapaan pidentämistä 12 päivään, mutta katsoo että se tulisi pidentää työntekijän isyysvapaan mittaiseksi (45 §). Kuntoisuuslomien määrän lyhentämiseen ei ole riittäviä perusteita (46 §).

Kuntoisuusloma

Varusmiehelle, joka on palveluksessa erityisesti kunnostautunut, voidaan myöntää yhteensä enintään 20 päivää kuntoisuuslomaa koulutustavoitteiden sen salliessa.

Pääesikunta antaa tarkempia määräyksiä kuntoisuusloman myöntämisen perusteista.

Työministeriö

Kuntoisuuslomien maksimimäärän laskeminen nykyisestä 30:stä 20:een on perusteltua varusmiehille lomien myöntämisessä vallinnut niukka käytäntö ja tehostunut palvelusajan käyttö huomioiden. Kuntoisuuslomien määrän osalta erikoista on se, että säädännöllisellä tasolla niiden määrä voi olla sama palvelusajasta riippumatta. Kuntoisuuslomien myöntämiskäytännössä palvelusaikaporrastus kuitenkin heijastuu siten, että pidempään palveleville KL-lomia annetaan enemmän kuin 6 kuukautta palveleville.

Reserviläisliitto r.y.

Liitto ei pidä perusteltuna menettelyä, jossa kuntoisuuslomien maksimimäärä on sama palveluksen kestosta riippumatta. Reserviläisliitto esittää, että se on 180 vuorokautta palvelevien osalta 20 vuorokautta ja tätä pidempään palvelevien osalta 30 vuorokautta.

Loma pakottavasta henkilökohtaisesta syystä

Varusmiehelle voidaan edellä tarkoitettujen lomien lisäksi myöntää pakottavasta henkilökohtaisesta syystä lomaa enintään 180 päivää.

Opetusministeriö

Opetusministeriö kiinnittää huomiota, että opiskelu mainitaan yhtenä syynä 47 §:n tarkoittaman loman pakottavista henkilökohtaisista syistä perusteena. Ehdotuksen 47 §:n tarkoittama loma ei ole palvelusaikaa ja tutkimuksen (OPM:n julkaisuja 2004:28) mukaan nykyisen asevelvollisuuslain vastaavaa lomaa ei ole haluttu käyttää opiskeluasioiden hoitamiseen, valintakokeisiin valmistautumiseen tai valintakokeisiin osallistumiseen. Tutkimuksen mukaan pääosin valintakokeisiin valmistautumiseen ja osallistumiseen käytetään nykyisen asevelvollisuuslain 16 §:n ja ehdotuksen 45 §:n mukaista henkilökohtaista lomaa.

Tutkimuksessa varusmiehet toivoivat myös henkilökunnalta myönteisempää suhtautumista hakuprosessia kohtaan ja tiloja, joissa valintakokeisiin voisi valmistautua rauhassa. Opetusministeriö toivoo, että asevelvollisuuslain ja asevelvollisuuden uudistamisen yhteydessä kiinnitetään asiaan huomiota ja puolustusvoimat laati ohjelman, jolla tuetaan opiskelujen ja asevelvollisuuden yhteensovittamista. Asevelvollisuuslain uudistamisen yhteydessä opetusministeriö toivoo, että varusmiehille annettaisiin mahdollisuus anoa erillistä lomaa tai muuta vapaata valintakokeisiin osallistumiseen siten, että loma laskettaisiin osaksi palvelusaikaa. Mahdollisuuksia

järjestää asepalvelusta siten, että lukulomat tai ennen valintakokeita erikseen järjestetty kevyempi palvelus olisivat mahdollisia tulisi myös pohtia asevelvollisuuslain uudistuksen jatkovalmistelussa.

48 §

Päätösvalta

Edellä 45 ja 46 §:ssä tarkoitetun loman ja vapaan myöntämistä koskevan asian käsittelee ja ratkaisee perusyksikön päällikkö.

Edellä 47 §:ssä tarkoitettua pakottavasta henkilökohtaisesta syystä myönnettävää lomaa koskevan asian käsittelee ja ratkaisee perusyksikön päällikkö, joukkoyksikön komentaja tai joukko-osaston komentaja. Pääesikunta antaa tarkempia määräyksiä toimivallan määräytymisestä loman pituuden perusteella

Kertausharjoitus

49 §

Kertausharjoituksen tarkoitus

Reservin kertausharjoituksilla:

- 1) pidetään yllä varusmiespalveluksen aikana saatuja sotilaallisia tietoja ja taitoja sekä koulutetaan vaativampiin tehtäviin;
- 2) perehdytetään asevelvolliset sotilaallisessa maanpuolustuksessa tapahtuneen kehityksen mukanaan tuomiin muutoksiin;
- 3) harjoitetaan joukkokokonaisuuksia niille suunnitelluissa kokoonpanoissa;
- 4) mahdollistetaan sotilaallisen valmiuden joustava kohottaminen.

Liikenne- ja viestintäministeriö

Ministeriö pitää tärkeänä, että erityisesti valmisteltavana olevan, vuoden 2006 YETTS:n mukaisten uusien turvallisuusuhkien vuoksi säilytettäisiin mahdollisuus kouluttaa myös siviiliorganisaatioihin sodan aikana sijoitettuja henkilöitä kertausharjoituksena silloin kun heidän toimintansa liittyy välittömästi myös maanpuolustuksen tavoitteiden tukemiseen ja yhteiskunnan turvallisuuden varmistamiseen. Tällaisia kertausharjoituksia ovat perinteisesti olleet mm. VIESTI- ja TIETO- harjoitukset. Tarkoitus sisältynee mainitun §:n uuteen 4) kohtaan ("mahdollistetaan sotilaallisen valmiuden joustava kohottaminen"), mutta asian selventäminen lain perusteluissa olisi ministeriön mielestä toivottavaa.

50 §

Kuuluminen reserviin

Asevelvollinen kuuluu varusmiespalveluksen jälkeen reserviin:

- 1) miehistöön kuuluva sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 50 vuotta;
- 2) upseeri, opistoupseeri ja aliupseeri sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta;
- 3) upseeri, jolla on everstin tai kommodorin tai niitä ylempi sotilasarvo, kunnes hänet vapautetaan kokonaan asevelvollisuuden suorittamisesta.

Pääesikunta

Ylimpien upseerien osalta pääesikunta esittää, että ehdotettua 50 §:n 3 kohtaa muutetaan siten, että upseeri, jolla on everstin tai kommodorin tai niitä ylempi sotilasarvo, kuuluu reserviin, kunnes on määritetty, että hän ei ole enää palveluskelpoinen.

Tästä muotoilusta kävisi selkeämmin ilmi, että 3 kohdassa tarkoitetut upseerit voisivat ehdotetun 26 §:n 3 momentin nojalla pyytää palveluskelpoisuutensa tarkastamista.

Reserviin kuulumista koskevat ikäraajat on ehdotettu pysytettäväksi voimassa olevan lain mukaisina. Pääesikunta esittää kuitenkin, että asevelvollinen kuuluu varusmiespalveluksen jälkeen reserviin:

- 1) miehistöön kuuluva sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 40 vuotta;
- 2) aliupseeri sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 50 vuotta;
- 3) upseeri sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta;
- 4) ...

Pääesikunnan esitys vastaa sekä varusmiespalveluksessa koulutettavien asevelvollisten tehtäviä sekä valmisteilla olevaa palkatun henkilöstön jakamista miehistöön, aliupseeristoon ja upseeristoon. Opistoupseerista ei ole tarpeen säätää erikseen, koska virassa ollessaan hän palvelee virkasuhteensa perusteella ja muutoin hän on sotilasarvonsa mukaisesti joko aliupseeri tai upseeri.

51 §

Velvollisuus osallistua kertausharjoitukseen

Reservissä oleva asevelvollinen on velvollinen osallistumaan kertausharjoitukseen. Harjoitusten yhteenlaskettu enimmäisaika on:

- 1) miehistöllä 40 päivää;
- 2) miehistön erityistaitoa vaativiin ja miehistön vaativimpiin erityistehtäviin koulutetulla 75 päivää;
- 3) aliupseerilla, opistoupseerilla ja upseerilla 100 päivää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen aikojen lisäksi asevelvollinen voidaan suostumuksensa mukaisesti määrätä hänen sodan ajan sijoituksensa mukaisen joukon kertausharjoitukseen enintään 10 päiväksi kalenterivuodessa, jos asevelvollinen on puolustusvoimille välttämätön joukon johtamisessa tai koulutuksessa. Palvelukseen määrääminen edellyttää lisäksi asevelvollisen työnantajan kirjallista suostumusta, jos harjoitus tapahtuu työaikana.

Laillisen esteen takia määräaikana harjoitukseen saapumatta jääneen asevelvollisen on saavuttava harjoitukseen heti esteen lakattua, jollei sotilasviranomainen ole antanut hänelle muuta määräystä.

Kadettikunta ry

Laissa tulisi selkeästi todeta, että kertausharjoitusten vuorokausikatto ei ole sitova.

Maanpuolustuskoulutus ry

MPK:n näkökulmasta keskeisenä tavoitteena tulisi olla asevelvollisten koulutusjärjestelmän selkiyttäminen. Reserviläisten kouluttaminen tulisi keskittää kahteen harjoitusmuotoon, kertausharjoituksiin ja vapaaehtoiseen koulutukseen. Mahdollisuus 10 harjoituspäivän vuosittaiseen lisäämiseen sen jälkeen, kun varsinaiset kertausharjoitusvuorokaudet ovat täyttyneet, on sinänsä kannatettava (51 §). Sitä tulee kuitenkin käyttää vain silloin, kun reserviläinen osallistuu joukon varsinaiseen kertausharjoitukseen. Muussa tapauksessa säädös saattaa johtaa uuden harjoitusmuodon, vapaaehtoisten kertausharjoitusten, syntymiseen.

Reserviläisliitto r.y.

Reserviläisliitto pitää hyvänä esitettyä menettelyä, jossa kertausharjoituksiin voisi osallistua laissa määriteltyjä maksimiaikoja enemmän. Liitto ei kuitenkaan pidä esitettyä 10 päivän määrää riittävänä erityisesti sellaisten reserviläisten osalta, jotka toimivat joukkojen johtotehtävissä. Reserviläisliitto esittää sitä nostettavaksi vähintään 20 vuorokauteen.

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry

Kertausharjoituksen peruuttaminen pitäisi olla mahdollista myös tapauksissa joissa kh-määräystä ei olisi annettu, mikäli peruuttamisperusteet olisivat olleet käskyä annettaessa tiedossa. Esim. rauhanturvapalveluksessa olevia ja kadetteja on käsketty kertausharjoituksiin.

51§:ssä mahdollistetaan osallistuminen vain sodan ajan joukon sijoituksen mukaisesti joukon kertausharjoitukseen enintään 10 päiväksi. Monissa harjoituksissa ei ole mukana koko joukkoa vaan vain joukon johto tai runko osa, joskus vain pelkkä johtaja edustaa joukkoa esim. johtamisharjoituksissa. Tämä olisi pitänyt ottaa pykälässä huomioon.

Suomen Reserviupseeriliitto ry

Lakiesityksessä (51§) esitetään, että kertausharjoitusten enimmäisajat säilytettäisiin ennallaan, mutta että asevelvollisen, työnantajan ja puolustusvoimien yhteisellä sopimuksella tärkeimpiin kouluttaja- ja johtajatehtäviin sijoitetut reserviläiset voitaisiin tämänkin jälkeen määrätä kertausharjoituksiin enintään 10 päiväksi kalenterivuodessa. RUL pitää lakiluonnoksessa esitettyä ratkaisua hyvänä. Tämä mahdollistaa pitkälle koulutettujen ja motivoituneiden reserviläisten käytön vaativiin tehtäviin sekä huomioi myös reserviläisen ja hänen työnantajansa edun.

52 §

Loma ja isyysvapaa

Kertausharjoituksessa olevaan sovelletaan, mitä 45 §:n 2 kohdassa säädetään isyysvapaasta ja mitä 47 §:ssä säädetään pakottavasta henkilökohtaisesta syystä myönnettävästä lomasta.

Palvelusajan laskeminen

53 §

Palvelusajan alkaminen ja päättyminen

Palvelusaika lasketaan siitä päivästä, jolloin asevelvollinen saapuu palvelukseen. Palvelusaikaan lasketaan palvelukseen astumispäivä ja kotiuttamispäivä.

Asevelvollinen, joka tämän lain mukaan laskettavan palvelusaikansa päättyessä palvelee Suomen alueen ulkopuolella, kotiutetaan hänen palattuaan takaisin Suomen alueelle. Ylimääräisesti palvelleet päivät luetaan hyväksi kertausharjoituksena. Etuudet määräytyvät sen palveluksen mukaan, johon asevelvollinen oli määrätty.

Jos asevelvollinen tämän lain mukaan laskettavan palvelusaikansa päättyessä suorittaa arestirangaistusta, hänen palveluksensa jatkuu rangaistuksen suorittamisen ajan.

54 §

Palvelusaikaan kuulumaton aika

Varusmiespalveluksessa tai kertausharjoituksessa olevan palvelusaikaa ei ole:

- 1) aika, jonka hän on 47 §:ssä tarkoitetulla lomalla;
- 2) aika, jonka hän on ollut luvottomasti poissa palveluksesta;
- 3) arestiaika siltä osin kuin hän on suorittanut arestirangaistusta yhteensä yli kymmenen vuorokautta;
- 4) aika, jonka hän on ollut pidätettynä tai vangittuna rikoksesta, jos hänelle sen johdosta tuomitaan vankeusrangaistus;
- 5) yleisessä rangaistuslaitoksessa suoritetun vankeusrangaistuksen taikka samalla kertaa täytäntöön pantavan arestirangaistuksen aika.

Palvelusaikaa laskettaessa palvelusajasta vähennetään 1 momentin perusteella täydet vuorokaudet.

Pääesikunta

Esittää, että ehdotetun 54 §:n 1 momentin 4 kohta poistetaan.

Ehdotuksen 54 §:ssä säädetään palvelukseen kuulumattomasta ajasta. 1 momentin 4)-kohdassa on nykyisin voimassaolevan lain mukaisesti esitetty, ettei palvelusajaksi lasketa aikaa, jonka henkilö on ollut pidätettynä tai vangittuna rikoksesta, jos hänelle sen johdosta tuomitaan vankeusrangaistus. Säännös on periaatteellisella tasolla perusteltu, mutta käytännössä sen mukaisesti ei pystytä toimimaan. Vankeusrangaistukseen johtava tuomioistuinkäsittely (lainvoimainen tuomio) toteutuu käytännössä aina varusmiespalveluksen päättymisen jälkeen, jolloin ei enää ole tosiasiallista mahdollista vähentää vapaudenmenetysaikaa palvelusajaksi jo lasketusta ajasta. Tämä johtuu ainakin osittain tiedonkulun hankaluudesta (tieto tuomitusta vankeusrangaistuksesta ei siviilirikosten osalta saavuta sotilasviranomaisia). Toisaalta toteutuessaan säännös johtaisi siihen, että täysin palvelleena kotiutettu varusmies jouduttaisiin kutsumaan jatkamaan palvelustaan, kun hänen vapaudenmenetysajan vähentämisen johdosta todettaisiin palvelleen liian lyhyen ajan.

Pitkien vapaudenmenetysaikojen lukeminen palvelusajaksi voitaisiin estää keskeyttämällä varusmiehen palvelus ehdotuksen 61 §:n 1 momentin 2)-kohdan perusteella, jolloin tätä kohtaa ei lainkaan tarvittaisi laissa.

Lisäksi esitetään, että selvyiden vuoksi ehdotetun 54 §:n 2 momentissa säädettäisiin ”täysistä kalenterivuorokausista” ”täysien vuorokausien sijaan. Esitys vastaa vallitsevaa käytäntöä.

Yhteiset säännökset

55 §

Sotilasvala ja sotilasvakuutus

Tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa olevan asevelvollisen on valintansa mukaan joko vannottava sotilasvala tai annettava sotilasvakuutus.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin sotilasvalan ja vakuutuksen kaavasta sekä sotilasvalaa vannottaessa ja vakuutusta annettaessa noudatettavasta menettelystä.

Vapaa-ajattelijain liitto

Liitto esittää, että sotilasvalasta ja –vakuutuksesta siirrytään kaikille yhteiseen vakuutukseen.

Puolustusvoimien tehtävänä on tuottaa toimintakykyisiä ja -haluisia, yhtenäisiä joukkoja kriisien ja sodan varalle. Eräs tärkeimmistä koulutuksen tavoitteista on luoda joukkoon kiinteyttä ja kaveria ei jätetä -henkeä. Kuitenkin varusmiesajan tärkein symbolinen ele, sotilasvalan vannominen tai vakuutuksen antaminen, jakaa joukon kahteen eri ryhmään.

Nykyinen juhlallisen vakuutuksen kaava on kaikille sopiva. Oman jumalansa, pyhän kirjansa tms. nimeen voi aidosti ja rehellisesti vannoa vain kunkin uskonnon tunnustaja. Sen sijaan uskonnollisesti neutraalin vakuutuksen voivat antaa niin ateistit kuin kristityt, muslimit ja muidenkin uskontojen tunnustajat.

Viimeisimmän tutkimustiedon (Kirkkomonitor 2004 -kysely) mukaan alle 25-vuotiaista 16 % pitää itseään ateistina. Muslimien osuus ei vielä ole kovinkaan suuri, mutta nousussa maahanmuuton vuoksi.

Kaikille samanlaisessa vakuutuksessa eri katsomusten edustajat sitoutuisivat yhdessä puolustamaan yhteistä Suomea.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Sotilasvalaa ja sotilasvakuutusta koskeva 55 § herättää monia kysymyksiä. Pakon alla annettu vala tai vakuutus ei suinkaan täytä jokaisen kohdalla perustuslain mukaisen uskonnon ja omantunnon vapauden vaatimuksia. Vuodelta 1918 periytyvä sotilasvalan kaava saattaa sisältää monien vakaumuksen vastaisia aineksia. Palvelustehtäviin määräämisessä on kaikkiaan turvattava uskonnon ja omantunnon vapauden toteutuminen ja itse palveluksen järjestämisessä otettava huomioon maailmankatsomuksellisen tasapuolisuuden vaatimukset. Syrjintäkielto (57 §) on tarpeen mutta ei riittävä takaamaan ettei esimerkiksi paraatijumalanpalveluksiin ym. liittyisi ongelmia.

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Rauhanliitto toteaa, ettei mietinnössä käsitellä sitä, miten maanpuolustusvelvollisuuden laajentaminen pelastuspalvelutehtäviin ja toisaalta Suomen EU-jäsenyyden tuoma yhteisvastuu- ja kriisinhallintavelvoite vaikuttaa sotilasvalaan, jonka kaava on vuodelta 1918.

56 §

Opetuskieli ja komentokieli

Asevelvollisten opetuskieli on suomi tai ruotsi. Suomen- tai ruotsinkielisellä asevelvollisella on oikeus tulla määrättyksi joukko-osastoon, jonka opetuskieli on hänen äidinkieltensä.

Opetuskielenä voidaan käyttää muuta kuin 1 momentissa tarkoitettua kieltä, kun opetus liittyy kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan taikka kun siihen on muu erityinen syy.

Puolustusvoimien komentokielestä säädetään kielilaisissa (423/2003).

Svenska folkpartiet i Finland rp

Sfp anser det positivt att man fastställer de värnpliktigas undervisningsspråk till finska och svenska samt att en finsk- eller svenskspråkig värnpliktig har rätt att förordnas till ett truppförband vars undervisningsspråk är hans modersmål.

57 §

Syrjintäkielto

Tähän lakiin perustuvaa asevelvollisuutta täytäntöön pantaessa ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolen, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Vasemmistoliitto

Kiellettyjä syrjintäperusteita määriteltäessä käytetään yhdenvertaisuuslain syrjintäperusteiden luetteloon sisältyvää harhaanjohtavaa käsitettä sukupuoliin suuntautuminen tarkoitettaessa seksuaalisia vähemmistöjä, kun oikea käsite on seksuaalinen suuntautuminen. Ehdotusta olisi korjattava tämän mukaisesti.

TANE

Asevelvollisuutta suorittaa myös seksuaalisten vähemmistöjen edustajia. Syrjinnän kiellossa (57§) mainitaan sukupuolen lisäksi sukupuoliin suuntautuminen. TANE korostaa, että sukupuoliin suuntautuminen tulisi vaihtaa seksuaaliseksi suuntautumisiksi, jolloin muotoilu olisi terminologisesti oikein ja antaisi selkeän kuvan yksilön seksuaali-identiteetin (homo/bi/hetero) syrjintäsuojasta. Onkin erityisesti huolehdittava siitä, etteivät palveluksessa olevat koe syrjintää tai häirintää seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Varusmieskoulutus tarjoaa tilaisuuden myös koulutukseen, joka tähtää monimuotoisuuden hyväksymiseen, ja näin voidaan ennaltaehkäisevästi puuttua syrjintään. Lisäksi perusteluissa olisi mainittava sukupuoliin suuntautumisen syrjintäsuojan käsittävän myös sukupuoliin vähemmistöt eli transihmiset. Transsukupuolinen ihminen ei koe kuuluvansa siihen sukupuoleen, johon hänet on syntymän hetkellä määritetty ja lapsena kasvatettu. Hän ei siten tunne biologista sukupuoltaan omakseen.

Lähtökohtaisesti kutsuntoihin osallistuvat kaikki suomalaiset miehet sinä vuonna kun he täyttävät 18 vuotta. Täysi-ikäisyys on myös sukupuoliin suuntautumisen aloittamisen edellytys. Transihmiset yhteiskunnassa näkyväksi tuonut kulttuurinen muutos on mahdollistanut yksilöille yhä varhaisemman avun etsimisen sukupuoliin suuntautumisen kokemuksien. On siis varsin todennäköistä, että muutamat kutsuntoihin saapuvista miehistä aloittavat sukupuoliin suuntautumisen kutsuntojen ja palvelukseen astumispäivämäärän välillä. Tällöin kesken olevan sukupuoliin suuntautumisen operaation tulisi olla peruste palvelukseen astumisen siirrolle. Kun sukupuoliin suuntautumisen operaatio on valmis, saa henkilö korjattua sukupuoltaan vastaavan virallisen identiteetin, eikä hän naisena olisi enää asevelvollinen.

Palvelusvelvollisuus ja paikallaolovelvollisuus

Asevelvollisen tulee palvella hänelle määrättyssä joukossa, noudattaa sotilaallista järjestystä ja palvelusta koskevia määräyksiä ja esimiehen antamia käskyjä.

Palveluksessa olevan asevelvollisen tulee olla hänelle määrättyssä palveluspaikassa silloin, kun hänelle ei ole annettu lupaa poistua sieltä.

Palvelusvelvollisuuden ja paikallaolovelvollisuuden tarkemmasta sisällöstä määrätään sotilaskäskynä.

Valtakunnansyyttäjä

Ehdotuksen 58 §:ään sisältyvä asevelvollisen palvelusvelvollisuuden määrittely poikkeaa palvelusrikosta koskevan rikoslain 45 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitusta palvelusvelvollisuudesta siten, ettei 58 §:ssä ole huomioitu palvelusrikoksen ensimmäisen vaihtoehdoista tekotavan “jättää täyttämättä palvelukseen kuuluvan velvollisuuden” perusteena olevaa “yleistä” palvelusvelvollisuutta.

Ehdotetun lainkohdan mukaan palvelusvelvollisuuden sisällöksi näyttäisi jäävän ainoastaan siinä mainittujen määräyksien ja käskyjen noudattaminen.

Palvelusrikoksen tunnusmerkistön viittaus yleiseen palvelukseen kuuluvaan velvollisuuteen on jossakin määrin tulkinnanvarainen ja poikkeaa esimerkiksi virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä käytetystä virkavelvollisuuden määrittelytavasta “...säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa,...”.

Palvelusrikoksen yleiselle tekotavalle on kuitenkin oikeuskäytännössä muodostunut oma, suhteellisen vakiintunut soveltamisalansa, joka osoittaa sotilaan palvelusvelvollisuuteen kuuluvan muutakin kuin suoranaisten käskyjen taikka ohjesäännöillä tai muulla tavoin erityisesti annettujen määräysten noudattaminen.

Ehdotettua 58 §:n 1 momenttia tulisi sen vuoksi tarkentaa esimerkiksi seuraavasti:

“Asevelvollisen tulee palvella hänelle määrättyssä joukossa, sekä noudattaa sotilaallista järjestystä ja palvelusta koskevia määräyksiä, esimiehen antamia käskyjä ja muita palvelukseen kuuluvia velvollisuuksiaan.”

Ehdotetun 58 §:n 3 momentin säännös paikallaolo- ja palvelusvelvollisuuden tarkemman sisällön määrittämisestä sotilaskäskynä voi aiheuttaa käytännön tapauksissa tulkintavaikeuksia. Kuten ehdotuksen sivulla 24 todetaan, ei sotilaskäskyn käsite ilmene yksiselitteisesti laista. Toisaalta puolustusvoimissa myös hallinnolliset määräykset ja jopa hallinnolliset ohjeet sisältävät sotilaita velvoittavia määräyksiä, joiden vastainen menettely voi tulla rangaistavaksi palvelusrikoksena.

3 momentin maininta sotilaskäskystä tulisikin korvata ilmauksella, joka vastaisi paremmin niitä erilaisia tapoja, joita käyttäen palvelusta koskevia, sotilaita velvoittavia määräyksiä todellisuudessa annetaan.

Ehdotettuun 58 §:ään, sikäli kuin sen sisältö muutetaan vastaamaan palvelusrikoksen tunnusmerkistön perusteena olevaa sotilaan palvelusvelvollisuuden määrittelyä, voisi harkita myös lisättäväksi maininnan siitä, että palvelusvelvollisuuden rikkomisesta ja niskoittelusta seuraavista rangaistuksista säädetään rikoslain 45 luvussa.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

58 §:ssä kiteytyy sotalaitoksen hierarkisesta järjestelmästä johtuva laintasoisen säätämisen vaikeus: yhtenä ehdotuksen keskeisenä uutuutena pidetään palvelusvelvollisuudesta ja paikallaolovelvollisuudesta säätämistä, mutta 3 momentin mukaan palvelusvelvollisuuden tarkemmasta sisällöstä säädetään sotilaskäskynä, ohjesäännöillä. Tämä merkitsee myös sitä, että sotilaan velvollisuudet ja oikeudet jäävät keskeisiltä osiltaan melko tyhjiksi ja niiden sääntely tapahtuu edelleenkin pitkälti rikoslain kautta. Jo seuraavaa lepoa ja vapaa-aikaa koskeva 59 § tuntuu paremmin ohjelmalliselta kuin sitovalta. Ehdotuksen keskeinen heikkous onkin siinä, että vasta asevelvollisten perusoikeuksien toteutumisen kriittisen arvioinnin jälkeen olisi mahdollista pyrkiä säätämään laki, joka voisi niitä suojata.

59 §

Lepo ja vapaa-aika

Palveluksessa olevalla on oikeus lepoon sekä virkistystä varten tarpeelliseen vapaa-aikaan, jota sotilasviranomaisen luvalla voidaan viettää myös palveluspaikan ulkopuolella.

Levosta ja vapaa-ajasta määrätään tarkemmin sotilaskäskynä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Tarkastusten yhteydessä varusmiehet ovat pitäneet palvelusturvallisuutta vaarantavana siitä, ettei heillä ole varsinkaan harjoitusten aikana ollut mahdollisuutta riittävään lepoon. Ehdotuksen lepoa ja vapaa-aikaa koskevassa 59 §:ssä olisi aiheellista nimenomaan todeta pykälän perusteluista (s. 54) ilmenevin tavoin, että palveluksessa olevalla on oikeus riittävään lepoon.

Helsingin Perussuomalaiset piiri – Helsingfors Sannfinskdistrikt ry

Laissa tulisi selkeästi edellyttää, että kovilla ampumatarvikkeilla tapahtuvissa harjoituksissa varusmiehiä ei normaalioloissa valvoteta tarpeettomasti, esimerkiksi hälytys- ja vartiopalvelusharjoitusten muodossa. (Kranaatinheitinten kaksoislatauksen seurauksena tapahtuvat kuolemantapaukset eivät ole omiaan ylläpitämään myön-teistä suhtautumista varusmiespalvelukseen.)

60 §

Palvelustehtävistä vapauttaminen

Asevelvolliselle voidaan myöntää vapautus palvelustehtävistä ja mahdollisuus lyhytaikaisesti poistua 58 §:ssä tarkoitettua palveluspaikasta:

- 1) sairaudesta tai vammautumisesta toipumisen;
- 2) lähiomaisen kuolemantapauksen tai äkillisen vakavan sairauden;
- 3) muun henkilökohtaisen pakottavan syyn takia.

Reserviläisliitto r.y.

Reserviläisliitto esittää, että lakiesityksen perusteissa lueteltuihin lähiomaisiin lisätäisiin avopuoliso.

61 §

Palveluksen keskeyttäminen

Asevelvollisen tässä laissa tarkoitettu palvelus voidaan keskeyttää ja hänet kotiuttaa, jos:

- 1) asevelvollisen koulutus on keskeytetty 40 §:n 1 kohdan nojalla ja asevelvollinen on kykenemätön myös muuhun palvelukseen pitkähkön ajan;
- 2) asevelvollinen on syyllistynyt rikokseen tai käyttäytyy tavalla, joka muutoin osoittaa, että hän vakavasti vaarantaa palvelusturvallisuuden.

Lisäksi asevelvollisen palvelus voidaan puolustusministeriön päätöksen mukaisesti keskeyttää, jos se on välttämätöntä vakavan kulkutaudin leviämisen estämiseksi tai muusta pakottavasta syystä.

Jos asevelvollinen on tehnyt hakemuksen siviilipalvelukseen tai täydennyspalvelukseen, hänen palveluksensa keskeytetään ja hänet kotiutetaan.

Asevelvollista on kuultava henkilökohtaisesti, jos palvelus keskeytetään 1 momentissa tarkoitettulla perusteella.

Sisäasiainministeriö

Käytännössä saattaa esiintyä tapauksia, joissa Ulkomaalaisvirasto toteaa, että henkilö ei ole Suomen kansalainen tämän ollessa suorittamassa varusmiespalvelustaan. Suomen kansalaisuuden voi menettää kansalaisuuslain 33 §:n perusteella tai asia saattaa tulla ajankohtaiseksi kansalaisuusaseman määrittämisen yhteydessä. Ehdotuksessa 61 §:ssä ei ole huomioitu mainitun kaltaista tilannetta palveluksen keskeyttämisen syynä. Ministeriö esittää harkittavaksi, tulisiko lakiehdotukseen ottaa tästä maininta.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Voimassa olevan asevelvollisuuslain mukaan asevelvollisen palvelus voidaan keskeyttää ainoastaan terveydellisistä syistä. Kiinnitin tähän asiaan huomiota vastikään antamassani ratkaisussa, jossa varusmiespalvelus oli keskeytetty epäillyn huumerikoksen vuoksi. Varusmiehen palvelus oli palvelusturvallisuuteen vedoten keskeytetty lääketieteellisillä perusteilla, vaikkei sellaisia varsinaisesti tapauksessa ollutkaan, minkä seikan myös lääkäri oli ilmoittanut (päätös 26.4.2006 dnro 3162/4/04). Toimikunta onkin ehdottanut muutosta tähän lainsäädännölliseen puutteeseen.

Ehdotuksen mukaan asevelvollisen palvelus voidaan keskeyttää muun muassa silloin, jos hän on syyllistynyt rikokseen tai käyttäytyy tavalla, joka muutoin osoittaa, että hän vakavasti vaarantaa palvelus-turvallisuuden (61 §). Esimerkiksi edellä mainitussa kantelutapauksessa ei ollut selkeää näyttöä muiden palvelusturvallisuuden vaarantamisesta, vaan ainoastaan rikosepäily. Säännöksen käytännön soveltamisen kannalta voisi harkita esim. muotoilua ... on perusteltua aihetta epäillä, että asevelvollinen voi vakavasti vaarantaa muiden palvelusturvallisuuden.

Reserviläisliitto r.y.

Reserviläisliitto ei pidä tarkoituksenmukaisena menettelyä, jossa varusmiehen tekemä hakemus siviilipalvelukseen siirtymisestä aiheuttaa välittömästi hänen palveluksensa keskeyttämisen ja kotiuttamisen. Reserviläisliitto esittää lakiin lisättäväksi viikon harkinta-aikaa, jonka aikana varusmies palvelisi aseettomana.

62 §

Koulutus sotilaalliseen kriisinhallintaan

Varusmiespalveluksen ja kertausharjoituksen aikana voidaan antaa koulutusta sotilaallisen kriisinhallinnan edellyttämien valmiuksien luomiseksi niille asevelvollisille, jotka vapaaehtoisesti hakeutuivat sellaiseen koulutukseen.

Helsingin Perussuomalaiset piiri – Helsingfors Sannfinskdistrikt ry

Asevelvollisuuslaki ei saa missään oloissa tai mitenkään tulkittuna antaa mahdollisuutta määrätä suomalaisia asevelvollisia ulkomaisiin sotilasoperaatioihin esim. rauhankumppanuus- tai rauhanturvaamisoperaatioiden muodossa tahi sotilaallisen liittoutumisen tai muun poliittisen perusteen nojalla. Ajatus ”Suomen etujen puolustamisesta ulkomailla” on omiaan hämärtämään käsitystä maanpuolustuksesta ja saattaisi heikentää maanpuolustuksen nauttimaan tukea kansan keskuudessa. Suomen puolustusvoimat ovat Suomen puolustamista varten. Vain sillä perusteella voidaan edellyttää Suomen miehiltä varusmiespalvelusta. Pidämme arveluttavana asevelvollisten kouluttamista varusmiespalveluksen aikana sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviin - vaikka vapaaehtoisinakin.

63 §

Palveluksen järjestäminen ulkomailla

Varusmiespalvelusta suorittava tai kertausharjoitukseen osallistuva asevelvollinen voidaan määrätä lyhytaikaisesti palvelukseen ulkomaille, jos hän:

- 1) osallistuu 62 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen;
- 2) suorittaa 1 kohdassa tarkoitettuun koulutukseen liittyviä tukitehtäviä;
- 3) kuuluu virka-apuosastoon, jonka tehtävänä on antaa virka-apua Suomen rajojen ulkopuolella;
- 4) osallistuu tavanomaiseen laivapalvelukseen Suomen aluevesien ulkopuolella;
- 5) osallistuu nimenomaisen suostumuksensa nojalla kansallista puolustusta edistävään kansainväliseen sotilaalliseen harjoitukseen;
- 6) osallistuu vierailuun, esiintymismatkaan, urheilukilpailuun tai muuhun vastaavaan palvelukseensa liittyvään sellaiseen tehtävään, johon ei sisälly sotilaallisia harjoituksia.

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Rauhanliitto katsoo, että Madridin tai Lontoon terroriuhkayksien kaltaisten tai teollisuuskatastrofien uhrien auttamiseen tarvitaan ennen kaikkea muuta kuin sotilashenkilöstöä. Tämänkaltaisesta toiminnasta on säädetty laissa kriisinhallintalainsäädännössä.

Rauhanliiton mielestä pykälältä puuttuu poliittinen perustelu, ja se voidaan jättää asevelvollisuuslaista pois, kunnes asia on käsitelty seuraavaa turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa prosessoitaessa.

Terveystarkastus

Asevelvollinen voidaan määrätä hänen terveydentilansa toteamiseksi lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja tutkimukseen, jos se on tarpeen palvelustehtävien hoitamisen edellytysten selvittämiseksi tai palveluskelpoisuuden määrittämiseksi.

Varusmiespalveluksessa olevan terveydentila ja palveluskelpoisuus on selvitettävä kahden viikon kuluessa palveluksen alkamisesta. Terveydentila on tarkastettava lisäksi ennen palvelusajan päättymistä sekä muulloinkin tarvittaessa. Muun tässä laissa tarkoitetun palveluksen aikana asevelvollisen terveydentila selvitetään asianomaiselle palveluksen alussa ja sen päättyessä tehtävällä kyselyllä sekä tarvittavilla tutkimuksilla.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

64 § terveystarkastuksesta ja 66 § huumausaineen käyttöä selvittävästä tutkimuksesta muodostavat yksityisyyden suojan ja myös henkilökohtaisen koskemattomuuden kannalta ongelmallisen kokonaisuuden. Käytännössä testaaminen voitaisiin suorittaa kaikille varusmiehille - esimerkiksi aseellisissa tehtävissä on aina mahdollista vaarantaa asevelvollisen henki, terveys tai palvelusturvallisuus. Kysymykseen tulisi myös pakkokeinojen käyttäminen. Nykyisiä testejä luonnehditaan vapaaehtoisiksi. Olisi tarpeen ainakin selvittää tarkemmin nykyinen käytäntö ja siinä havaitut puutteet.

Soveltuvuuskoe

Palveluksessa oleva asevelvollinen voidaan määrätä soveltuvuuskokeeseen tässä laissa tarkoitettuun tehtävään sijoitettavuuden ja palvelustehtävien hoitamisen edellytysten arvioimista varten. Kokeeseen perustuvan arvon tekee terveydenhuollon ammattihenkilö. Arvio ilmoitetaan varusmiehelle henkilökohtaisesti.

Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus

Edellä 64 §:ssä tarkoitettussa tutkimuksessa voidaan tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa olevan osalta selvittää myös huumausainelain (1289/1993) 2 §:ssä tarkoitetun huumausaineen käyttö. Huumausaineen käyttöä selvittävään tutkimukseen voidaan asevelvollisen antaman suostumuksen nojalla määrätä asevelvollinen, jonka on tarkoitus toimia sellaisessa tehtävässä, joka edellyttää tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä, ja jossa tehtävän suorittaminen huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena voi:

- 1) vaarantaa asevelvollisen itsensä tai toisen henkeä, terveyttä tai palvelusturvallisuutta;
- 2) vaarantaa liikenneturvallisuutta; tai
- 3) vaarantaa palvelustehtävissä saatujen tietojen suojaa ja siten aiheuttaa haittaa tai vahinkoa salassapitosäännösten suojaamille yleisille eduille.

Asevelvollinen voidaan määrätä 1 momentissa tarkoitettuun tutkimukseen, vaikka hän ei ole antanut siihen suostumustaan, jos on perusteltua aihetta epäillä, että hän on huumausaineen vaikutuksen alaisena palveluksessa tai että hän on riippuvainen huumeista. Tutkimuksesta kieltäytyneet on velvollinen alistumaan pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 9 §:ssä tarkoitettuun henkilönkatsastukseen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin tarkastuksen ja tutkimuksen toimittamisesta sekä 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä.

Oikeusministeriö

Ehdotetun 66 §:n perustelut ovat paikoitellen ristiriidassa pykäläehdotuksen kanssa, koska perustelujen alussa puhutaan velvollisuudesta osallistua tutkimukseen tai tutkimukseen määräämisestä, ja toisaalta jäljempänä todetaan, että lähtökohtana on asevelvollisen suostumus. Myös 66 §:n 2 momentin viittaus 1 momenttiin (”1 momentissa tarkoitettu tutkimus”) jättää jossain määrin epäselväksi sen, voidaanko 2 momentin tarkoittamaan suostumuksetta tehtävään tutkimukseen velvoittaa vain asevelvollinen, joka toimii 1 momentissa mainituissa tehtävissä, jossa huumausaineen käytöllä voi olla sen 1-3 kohdissa tarkoitettuja seurauksia vai onko 2 momentti mahdollisesti tulkittavissa niin, että sitä voitaisiin soveltaa itsenäisesti erillään 1 momentissa säädetyistä edellytyksistä. Koska velvoittaminen ilman suostumusta huumausainetestiin on merkityksellinen perustuslain 7 §:ssä turvatus henkilökohtaisen koskemattomuuden kannalta, pykälän ja sen perustelujen tulisi olla mahdollisimman yksiselitteiset ja täsmälliset.

Työministeriö

Ehdotettu huumausainetestausta koskeva sääntely lähtee siitä, että ensin toimittaisiin asevelvollisen antaman suostumuksen pohjalta ja ellei suostumusta saada, voidaan testi ottaa pakkokeinolain mukaisin valtuuksin. Käytännössä suostumuksen ja pakon määrääminen samassa pykälässä johtaa siihen, ettei suostumuksella ole sille varsinaisesti tarkoitettua merkitystä, koska sen puuttuessa testaus voidaan kuitenkin tehdä. Näin käy etenkin siinä oletettavassa tilanteessa, että suostumuksen antamatta jättäminen antaisi useimmiten indision siitä, että on perusteltua aihetta huumeepäilyyn ja testi otettaisiin 2 momentin nojalla joka tapauksessa pakkokeinolain mukaisin keinoin. Jatkovalmistelussa voi pohtia suostumuksen merkitystä ja sitä, olisiko koko sääntely syytä kirjoittaa velvoittavassa muodossa.

Ehdotettu sääntely jättää täysin avoimeksi mm. testausmenettelyä, testin varmistusta ja testitodistuksen sisältöä koskevat seikat samoin kuin myös sen, mitä positiivisesta testituloksesta palvelusvelvolliselle mahdollisesti seuraa. Joitakin näistä seikoista on avattu esityksen perusteluissa ja joltain osin sääntelyä on tarkoitus täsmentää valtioneuvoston asetuksella. Koska kyseessä on kuitenkin yksilön oikeuksien ja velvoitteiden kannalta olennaiset seikat, niitä on syytä täsmentää myös lakitasolla.

Valtakunnansyyttäjä

Ehdotetun 66 § 2 momentin mukaisessa asevelvollisen epäiltyä huumeiden käyttämisestä koskevassa tilanteessa, jossa ”on perusteltua aihetta epäillä, että hän on huumausaineen vaikutuksen alaisena palveluksessa” on ehdotuksessa käytetyn sanamuodon mukaisesti kysymys olosuhteista, joissa asianomainen esitutkintaviranomainen on esitutkintalain 2 §:n nojalla velvollinen käynnistämään esitutkinnan epäillyn huumausainerikoksen selvittämiseksi.

Virallisen syytteen alaiset huumausainerikokset eivät ole sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuja sotilasoikeudenkäyntiasioita, joiden osalta kurinpitoesimies on sotilaskurinpitolain 28 § 1 momentin nojalla velvollinen itse käynnistämään esitutkinnan. Yleisen palvelusohjesäännön mukaan esimies on kuitenkin velvollinen puuttumaan käskynalaisen tekemiin rikkomuksiin, ylläpitämään sotilaallista kuria ja

järjestystä sekä, jos asian laatu vaatii oikeudellisia toimenpiteitä, eikä kyseisellä sotilashenkilöllä ole tarpeellista kurinpitovaltaa, hänen on ilmoitettava asiasta esimiehelleen tai eräille muille tahoille (YIPalvO 70, 71 ja 73 -kohdat).

Yleisen palvelusohjesäännön määräysten valossa voitane katsoa, että sotilasesimies, joka havaitsee olevan perusteltua aihetta epäillä alaisen syyllistyneen huumausainerikokseen, on velvollinen ilmoittamaan asiasta toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle eli yleensä poliisille, joka puolestaan on velvollinen käynnistämään esitutkinnan esitutkintalain 2 §:n nojalla.

Ehdotetun 66 § 2 momentin mukaista menettelyä, jossa on tosiasiallisesti kysymys rikoksesta epäillyn velvoittamisesta hallinnollisessa menettelyssä syyllisyytensä selvittämistä koskeviin tutkimuksiin, voidaan arvostella syytetyn itsekriminointisuojaan kannalta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tältä osin käsitellyt eri yhteyksissä muun ohella kysymyksiä siitä, voidaanko hallinnollisella pakolla hankittuja tietoja käyttää näyttönä syytettyä vastaan ja siitä, onko sallittua edes hankkia tietoja hallinnollisella pakolla henkilöltä, jota epäillään rikoksesta.

Siinä tapauksessa, että henkilöä jo epäillään rikoksesta, voi pelkkä tietojen hankkiminen hallinnollisella pakolla merkitä itsekriminointisuojaan loukkausta ja siitä johtuvaa tietojen hyödyntämiskieltoa rikosprosessissa.

Huumausaineen käyttämistä koskevien tietojen hankkiminen ehdotetussa 66 § 2 momentissa tarkoitetussa menettelyssä voi näin ollen johtaa tilanteeseen, jossa tietoja ei voida käyttää näyttönä rikosoikeudenkäynnissä. On myös mahdollista, että itse menettelyä pidettäisiin pitää Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaisena (vrt. Jyrki Virolainen ja Pasi Pölönen: Rikosprosessin osalliset. Porvoo 2004. s. 307 - 327).

Perusteltuihin syihin nojautuvat huumausainerikosepäilyt tulisikin jättää selvitettäväksi säännönmukaisessa esitutkintamenettelyssä, jossa niin epäillyn oikeusturvan kuin mahdollisen oikeudenkäynninkin vaatimukset tulevat asianmukaisesti huomiioon otetuiksi.

Svenska folkpartiet i Finland rp

Möjligheten att drogtesta värnpliktiga ska enligt förslaget utvidgas. Drogtester sker med den värnpliktiges samtycke om den värnpliktige har för avsikt att verka i en uppgift som förutsätter noggrannhet, tillförlitlighet, självständig omdömesförmåga eller god reaktionsförmåga och där utförandet av uppgiften under påverkan av narkotika eller under beroende av narkotika kan äventyra den värnpliktiges eller andras liv, hälsa eller säkerhet; äventyra trafiksäkerheten, äventyra skyddet ifråga om uppgifter som erhållits i tjänstgöringsuppdrag. Med tanke på såväl säkerhet som den värnpliktigas hälsa är det ett gemensamt intresse att drogtestar är möjliga enligt dessa premisser. En värnpliktig kan dessutom förordnas till drogtest utan sitt samtycke om grundad misstanke finns att han är narkotikapåverkad under tjänstgöringen eller narkotikaberoende. Vägrar den som genomgår beväringutbildning att genomgå undersökning är han/hon skyldig att underkasta sig kroppsbesiktning enligt 5 kap 9 § i

tvångsmedelslagen. De nämnda undantagsåtgärderna måste dock verkställas med hänsyn till beväringens integritet.

Vasemmistoliitto

Uutena asiana ehdotuksessa on asevelvolliselle tehtävä huumausaineiden käyttöä selvittävä tutkimus. Pääsääntöisesti se tehtäisiin asevelvollisen suostumuksen perusteella tietyissä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä vaativissa tehtävissä toimiville. Asevelvollinen voitaisiin ilman hänen suostumustaan määrätä tutkimukseen, jos on perusteltua aihetta epäillä, että hän on huumausaineen vaikutuksen alaisena palveluksessa tai että hän on riippuvainen huumeista. Kieltäytyminen johtaisi pakkokeinolaissa tarkoitettuun henkilökatsastukseen (66. §).

Epäilykset saattaisivat ehdotuksen perustelujen mukaan aiheutua esimiehen tekemistä havainnoista tai perustua asevelvollisten palvelustovereilta saatuun palautteeseen. Koska riskinä saattaa olla, että huume-epäilyjen esittämistä käytettäisiin varusmiesten keskinäisten ongelmien välikappaleina, ja koska asiassa viime kädessä voitaisiin päätyä pakkokeinolain soveltamiseen, kysymystä huumausaineiden käytön selvittämistä koskevista säännöksistä on vielä pohdittava tarkkaan, jotta asiattomuuksilta voidaan välttyä.

TANE

Mietinnössä huumausaineiden käyttöä selvittävän tutkimuksen edellytykset on kirjoitettu niin, että käytännössä huumausainetestit voidaan suorittaa kaikille varusmiehille. Vaikka lähtökohdaksi ilmoitetaan testattavan suostumus, joutuu huumausainetestistä kieltäytyvä alistumaan pakkokeinolaissa määriteltyyn henkilönkatsastukseen. Henkilönkatsastukseen kuuluu myös verinäytteen ottaminen katsastettavalta henkilöltä. Tällöin päästään samaan lopputulokseen kuin suostuttaessa huumausainetestiin.

Lisäksi esityksen mukaan suostumuksetta huumausainetesteihin voitaisiin määrätä asevelvollinen, jos on aihetta epäillä hänen olevan huumausaineiden vaikutuksen alaisena palveluksessa tai riippuvainen huumeista. Mikäli ”on aihetta epäillä” -kynnys on alhainen ja täyttyy esimerkiksi huhupuheista, voi tällainen määritelmä antaa mahdollisuuden simputtamiseen. Väärinkäytösten ennaltaehkäisemiseksi TANE vaatii tarkempaa määritelmää siitä milloin ”on aihetta epäillä”.

67 §

Asevelvollisen ulkoasu

Palveluksessa olevan asevelvollisen ulkoasun on täytettävä sotilaallisesta yhdenmukaisuudesta ja palvelusturvallisuudesta johtuvat vaatimukset.

Tarkempia määräyksiä tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa olevan ulkoasusta annetaan sotilaskäskynä.

Sotilaspuvuista säädetään puolustusvoimista annetussa laissa.

Puolustusministeriö, resurssipoliittinen osasto

Pykälän 3 momentissa todetaan, että sotilaspuvusta säädetään puolustusvoimista annetussa laissa. Perustuslain 80 § huomioon ottaen säädöksessä olisi syytä todeta, että ”Asevelvollinen on velvollinen palveluksessa käyttämään sotilaspukua, jollei palvelustehtävän laadun tai muun syyn vuoksi toisin määrätä”. Asevelvollisia koskeva em. velvoite tulisi ilmetä asevelvollisuuslaista eikä viittauksella puolustusvoimista annettuun lakiin, jonka tulisi koskea puolustusvoimien palkattua henkilöstöä.

Vasemmistoliitto

Palveluksessa olevan asevelvollisen ulkoasun olisi täytettävä yhdenmukaisuuden ja turvallisuuden vaatimukset. Vaatimus on sinänsä oikea, mutta sitä sovellettaessa tulisi ottaa huomioon sellaiset kunkin olemukseen ja ulkoasuun liittyvät seikat, jotka ovat osa asianomaisen identiteettiä, kuten hiusten pituus, parta tai korujen käyttö. Kaikissa tapauksissa on pidettävä huolta siisteydestä ja siitä, ettei esimerkiksi hiusten tai parran pituuteen tai koruihin liity turvallisuusriskejä.

TANE

TANE pitää sukupuolten tasa-arvon vastaisena sitä, että sotilaallinen yhdenmukaisuus ulkonäössä on jaettu sukupuolen perusteella. Sotilaallinen yhdenmukaisuuden tulee perustua turvallisuusnäkökulmaan sukupuolesta riippumatta, jolloin hiusten pituus tai korujen käytön sallittavuus ei määräydy sukupuolen perusteella.

6 luku

Aseeton palvelus

68 §

Aseeton palvelus

Asevelvollinen, joka vakuuttaa vakaumukseen perustuvien vakavien omantunnonsyiden estävän suorittamasta asevelvollisuutta aseellisessa palveluksessa ja joka hakee aseettomaan palvelukseen, vapautetaan aseellisesta palveluksesta rauhan aikana ja määrätään aseettomaan palvelukseen.

Aseettomaan palvelukseen määrättyä sanotaan tässä laissa aseettomaksi.

69 §

Aseettoman palveluksen järjestäminen

Aseettoman palvelus järjestetään siten, ettei aseettoman vakaumus joudu ristiriitaan palvelustehtävien täyttämisen kanssa.

Aseeton ei ole velvollinen palveluksessa käyttämään asetta tai ampumatarvikkeita, harjoittelemaan niiden käyttämistä eikä osallistumaan niiden huoltoon. Sama koskee muita välineitä ja tarvikkeita, jotka on tarkoitettu välittömästi vihollisen tuhoamiseen tai vahingoittamiseen.

Muutoin aseettoman on suoritettava tämän lain mukaista palvelusta ja häneen sovelletaan, mitä sotilaasta säädetään.

Aseettoman palvelusaika

Aseettoman varusmiespalvelusaika on 270 päivää, jollei häntä määrätä koulutukseen, joka edellyttää 362 päivän palvelusaikaa.

Oikeusministeriö

Lakiehdotuksen 70 §:n mukaan aseettoman varusmiespalvelusaika olisi 270 päivää, jollei häntä määrätä koulutukseen, joka edellyttää 362 päivän palvelusaikaa. Aseettoman palvelusaika olisi siten yleisesti pitempi kuin aseellisen palveluksen vähimmäisaika (180 päivää). Tätä perustellaan sillä, että aseeton palvelu on normaalia varusmiespalvelua helpompaa. Asia on merkityksellinen perustuslain 6 §:n kannalta. Nykyisin aseettoman palvelusaika 330 päivää, joka siis ehdotuksessa alenisi olennaisesti. Aseettoman palveluksen vähimmäisaika eroaisi silti merkittävästi aseellisen palveluksen vähimmäisajasta, joten sen yhdenmukaisuus perustuslain 6 §:n kanssa jää tulkinnanvaraiseksi.

Työministeriö

Työministeriö kannattaa esitystä palvelusajan lyhentämisestä mutta toteaa samalla, että vertailtaessa keskenään eri asevelvollisten palvelusaikoja on aseettoman pitkää palveluksen pituutta pidetty yhtenä vertailupohjana siviilipalveluksen kestolle. Aseettoman palveluksen nyt tosiasiallisesti lyhentyessä on se otettava jatkossa huomioon mietittäessä siviilipalveluksen kohtuullista ja yhdenvertaista kestoaikaa.

Vasemmistoliitto

Perusteltua olisi säätää aseettoman palvelusajaksi sama 180 päivää kuin miehistön tehtäviin aseellisessa palveluksessa koulutettavilla. Erytistehtäviin koulutettavaa aseettomana palvelevaa koskisivat samat koulutuksen mukaiset 270 päivän tai 362 päivän palvelusajat kuin muitakin varusmiehiä.

SAK

Ehdotuksessa esitetään aseettoman puolustusvoimissa tapahtuvan palveluksen pidentämistä. Tätä perustellaan palveluksen helpoudella. SAK ry esittää harkittavaksi sitä, miten keskimääräistä varusmiespalvelusaikaa pidempi siviilipalvelusaika ja aseettoman palveluksen pidennetty palvelusaika tukevat hallituksen työllisyysasteen nostamistavoitetta. Kaikilla palveluksen muotojen kestolla on vaikutus työllisyysasteeseen. Suomessa syntyy lisäksi suurten ikäluokkien eläköityessä lähivuosina lisääntyvä tarve työvoimalle kaikissa ikäluokissa.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Aseetonta palvelusta suorittavien palvelusajan yhdenmukaistaminen muiden kanssa lienee perusteltua. Lakiehdotuksessa ei kuitenkaan esitetä perusteluja sille, miksi 180 vrk:n palvelusaika miehistön tehtäviin koulutettaville aseettomana palveleville ei olisi mahdollinen. Henkilöiden perusteeton asettaminen eri asemaan mielipiteidensä perusteella on sekä Suomen perustuslaissa että Suomea sitovissa kansain-

välisissä ihmisoikeussopimuksissa kiellettyä syrjintää, joten palvelusajan tulisi määräytyä samoilla koulutukseen ja tehtäviin liittyvillä perusteilla kuin aseellista palvelusta suorittavilla varusmiehillä. (70§)

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Rauhanliiton mielestä olisi vähintäänkin ollut perusteltua säätää aseettoman palveluksen palvelusajaksi sama 180 päivää kuin miehistön tehtäviin aseellisessa palveluksessa koulutettavilla. Erityistehtäviin koulutettavaa aseettomana palvelevaa koskisivat samat koulutuksen mukaiset 270 päivän tai 362 päivän palvelusajat kuin muitakin varusmiehiä.

71 §

Aseettomaan palvelukseen hakeminen

Hakemus aseettomaan palvelukseen annetaan kutsunnassa kutsuntalautakunnalle taikka toimitetaan aluetoimistolle tai sen joukko-osaston komentajalle, jossa asianomainen palvelee.

Ulkomailla asuva asevelvollinen voi jättää hakemuksen myös 129 §:ssä tarkoitettulle viranomaiselle.

Hakemukseen tulee sisältyä vakuutus 68 §:ssä tarkoitettujen omantunnonsyiden olemassaolosta. Hakemus tehdään lomakkeella, jonka kaavan pääesikunta vahvistaa.

72 §

Siirtyminen aseettomasta aseelliseen palvelukseen

Aseettomana palveleva voi siirtyä aseelliseen palvelukseen, jos hänelle voidaan antaa aseita ja ampuatarvikkeita koskeva koulutus jäljellä olevana palvelusaikana tarkoituksenmukaisella tavalla.

Aseettoman tulee hakea siirtoa aseelliseen palvelukseen kirjallisesti aluetoimistolta. Jos aseeton on palveluksessa, hakemus tulee toimittaa joukko-osaston komentajalle.

73 §

Siirtyminen aseellisesta aseettomaan palvelukseen

Aseellisessa palveluksessa olevan asevelvollisen, joka 68 §:ssä mainituilla perusteilla hakee aseettomaan palvelukseen, on palveltava aseettomana palvelupaikassaan, kunnes hänen hakemuksensa on käsitelty ja päätös hänen palvelusmuodostaan tehty.

74 §

Palvelusaika siirryttäessä aseellisesta aseettomaan palvelukseen

Aseettomaan palvelukseen määrätyn aseellisen jäljellä oleva varusmiespalvelusaika lasketaan siten, että jo palvellut päivät vähennetään sellaisenaan uuden palvelusmuodon mukaan määräytyvästä palvelusajasta. Edellä 73 §:ssä tarkoitettujen hakemuksen käsittelyyn tarvittava aika luetaan asevelvolliselle palvelusajaksi siinä palveluksessa, johon hänet asian tultua käsiteltyksi määrätään.

Aseettomaan palvelukseen siirtyminen ei lyhennä asevelvolliselle jo määrättyä 180 päivää pitempää palvelusaikaa.

Palvelusaika siirryttäessä aseettomasta aseelliseen

Siirtyminen aseettomasta palveluksesta aseelliseen palvelukseen ei vaikuta asevelvolliselle jo määrätyn palvelusajan pituuteen.

Päätösvalta

Päätöksen 68 §:ssä tarkoitetusta aseellisesta palveluksesta vapauttamisesta ja aseettomaan palvelukseen määräämisestä tekee kutsuntojen yhteydessä kutsuntalautakunta ja muutoin aluetoimisto.

Päätöksen 72 §:ssä tarkoitetusta aseettomassa palveluksessa olevan palveluksen jatkamisesta aseellisessa palveluksessa tekee aluetoimisto.

7 luku**Vieraan valtion kansalaisuus ja asevelvollisuuden suorittaminen****Sisäasiainministeriö**

Kansalaisuuslaki (359/2003) tuli voimaan 1.6.2003. Lain lähtökohtana on monikansalaisuuden hyväksyminen päinvastoin kuin aikaisemmin. Niinpä tilanteet, joissa asevelvollisuusikäisellä Suomen kansalaisella on myös jonkin muun valtion kansalaisuus, ovat lisääntyneet. Tämä on tuonut uudenlaisia haasteita asevelvollisuutta koskevien säännösten ja niiden käytännön soveltamisen suhteen.

Asevelvollisuuslain suhde Euroopan neuvoston kansalaisuutta koskevaan yleissopimukseen

Suomi on aikeissa liittyyä 6 päivänä marraskuuta 1997 tehtyyn kansalaisuutta koskevaan Euroopan Neuvoston yleissopimukseen. Sopimuksen VII luku käsittelee asevelvollisuutta monikansalaisuustapauksissa. Luku sisältää määräyksiä asevelvollisuuden suorittamisesta, asevelvollisuudesta vapauttamisesta ja vaihtoehtoisesta siviilipalveluksesta. Yleissopimuksen 25 artiklan mukaan valtio voi hyväksyessään yleissopimuksen antaa selityksen, että se jättää VII luvun soveltamisen ulkopuolelle. Valmisteltaessa esitystä yleissopimuksen hyväksymisestä on tehty vertailuja voimassa olevaan asevelvollisuussäännöksiin ja todettu, että ne eivät täysin vastaa yleissopimuksen määräyksiä. Voimassa olevassa asevelvollisuuslainsäädännössä yhtenä ongelmana on nähty mm. ehdolliset sanamuodot, kun taas yleissopimus on kirjoitettu ehdottomaan muotoon.

Yleissopimuksen 21 artiklan 1 kappale sisältää pääperiaatteen, jonka mukaan useamman sopimusvaltion kansalaisuuden omaavan henkilön edellytetään suorittavan asevelvollisuuden ainoastaan yhdessä sopimusvaltiossa. Saman artiklan 3 kappaleen d) alakohdan mukaan tämä periaate soveltuu myös ennen yleissopimuksen voimaantuloa suoritettuun asepalvelukseen. Soveltamistavoista voidaan sopia erityissopimuksin. Jollei valtioiden välisessä sopimuksessa muuten määrätä, artiklan mukaan asevelvollisuus suoritetaan pääsääntöisesti asuinvaltiossa. Tästä voidaan kuitenkin poiketa tietyin edellytyksin. Artiklan 3 kappaleen a) alakohdan mukaan henkilö voi suorittaa 19 ikävuoteen asti asevelvollisuuden missä tahansa sopimusvalti-

ossa vapaaehtoisena palveluksena, mutta palveluksen tulee kestää vähintään yhtä pitkään kuin asuinvaltiossa. Mikäli henkilö muuttaa asepalveluksen jälkeen toiseen sopimusvaltioon, hän on velvollinen artiklan 3 kappaleen e) alakohdan mukaisesti palvelemaan reservissä ainoastaan jälkimmäisessä sopimusvaltiossa. Artiklan 3 kappaleen b) alakohdan mukaan henkilö, joka asuu valtiossa, jonka kansalainen hän ei ole tai joka ei ole sopimusvaltio, voi suorittaa asepalveluksen minkä tahansa sopimusvaltion alueella, jonka kansalainen hän on. Asevelvollisuuden a) ja b) alakohdissa mainituin tavoin suoritaneen henkilön katsotaan suorittaneen asevelvollisuuden myös muun sopimusvaltion osalta, jonka kansalainen asianomainen on.

21 artiklan 3 kappaleen g) alakohdan mukaan artiklaan perustuvat velvoitteet eivät sido sopimusvaltiota silloin, kun sen asevoimat pannaan liikekannalle. Suomessa asevelvollisia todennäköisesti kutsutaan ennen varsinaista liikekannallepanoa ylimääräiseen palvelukseen. Liityttäessä yleissopimukseen lienee tarpeen liittää mukaan selitys Suomessa käytetystä käsitteistöstä.

Yleissopimuksen 22 artiklan a) kohdassa määrätään, että mikäli henkilö on vapautettu asevelvollisuudesta toisessa sopimusvaltiossa, hänen ei tarvitse suorittaa asepalvelusta toisessa sopimusvaltiossa. Asevelvollisuudesta vapauttaminen ja siviilipalveluksen suorittaminen siis rinnastetaan sopimuksessa varusmiespalveluksen suorittamiseen. Ehdotuksessa asevelvollisuuslaiksi ei näyttäisi olevan vastaavanlaisia säännöistä.

Yleissopimuksen 22 artiklan b) kohdan mukaan henkilöiden, jotka ovat sellaisen sopimusvaltion kansalaisia, jossa ei ole pakollista asepalvelusta, katsotaan suorittaneen asevelvollisuutensa, kun heidän asuinpaikkansa on kyseisen sopimusvaltion alueella. Heidän ei kuitenkaan katsota suorittaneen asevelvollisuuttaan sellaisen sopimusvaltion osalta, jonka kansalaisia he myös ovat ja jossa asepalvelus vaaditaan, ellei mainittu asuinpaikka ole ollut sama tiettyyn ikään saakka (jonka kukin sopimusvaltio ilmoittaa allekirjoittaessaan yleissopimuksen).

Yleissopimuksen 22 artiklan c) kohdan mukaan henkilöiden, jotka ovat sellaisen sopimusvaltion kansalaisia, jossa ei ole pakollista asepalvelusta, katsotaan suorittaneen asevelvollisuutensa, kun he ovat vapaaehtoisesti suorittaneet asepalvelusta tässä valtiossa yhteensä vähintään yhtä pitkän ajan kuin aktiivipalvelus kestää siinä sopimusvaltiossa, jonka kansalaisia he myös ovat, riippumatta heidän asuinpaikastaan.

77 §

Varusmiespalveluksesta vapauttaminen vieraassa valtiossa suoritetun palveluksen perusteella

Edellä 3 §:n 3 momentissa tarkoitetusta sopimuksesta riippumatta Suomen kansalaiseksi otettu vieraan valtion kansalainen sekä Suomen kansalainen, jolla on myös vieraan valtion kansalaisuus, voidaan hakemuksesta vapauttaa varusmiespalveluksen suorittamisesta rauhan aikana, jos asianomainen on sanotussa valtiossa suorittanut asevelvollisen rauhanaikaiseen palvelusvelvollisuuteen kuuluvaa palvelusta vähintään neljä kuukautta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitetun hakemuksen tekemisestä ja käsittelemisestä.

Sisäasiainministeriö

Säännös näyttäisi olevan sopusoinnussa yleissopimuksen 21 artiklan määräysten kanssa, mutta pykälän sanamuoto on ehdollinen ”voidaan vapauttaa”. Mikäli sanamuodolla kuitenkin tarkoitetaan sitä, että vapauttava päätös annetaan aina, jos hakija voi osoittaa suorittaneensa palveluksen pykälässä sanotulla tavalla, vastaa säännös yleissopimuksen tarkoitusta. Ministeriö esittää harkittavaksi, voitaisiinko ehdotetun lainkohdan sanamuoto muuttaa kuuluvaksi: ”vapautetaan hakemuksesta”.

Ehdotettu 77 § ei sanamuotonsa mukaan koskisi sellaisten henkilöiden vapauttamista, jotka ovat esimerkiksi syntymästään lähtien olleet Suomen ja jonkin vieraan valtion kansalaisia, suorittaneet varusmiespalveluksensa toisessa kansalaisuusvaltiossaan, mutta sittemmin menettäneet muun kuin Suomen kansalaisuuden.

78 §

Ulkomailla asuvan monikansalaisen velvollisuus tulla kutsuntaan ja palvelukseen

Edellä 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu sopimuksesta riippumatta asevelvollisella ei ole velvollisuutta tulla kutsuntaan eikä varusmiespalvelukseen, jos hänellä on myös vieraan valtion kansalaisuus ja hänen asuinpaikkansa on viimeiset seitsemän vuotta ollut muualla kuin Suomessa. Asevelvollinen voidaan määrätä palvelukseen, jos hän muuttaa Suomeen ennen kuin hän täyttää 30 vuotta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitettu menettelystä.

Sisäasiainministeriö

Näyttäisi siltä, että mikäli Suomi yleissopimuksen hyväksyessään ilmoittaa edellä mainituksi sopimuksen 22 artiklassa tarkoitetuksi ikärajaksi 30 vuotta, ehdotettu 78 § on sopusoinnussa kyseisen yleissopimuksessa olevan määräyksen kanssa.

79 §

Varusmiespalveluksesta vapauttaminen monikansalaisuuden perusteella

Edellä 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu sopimuksesta riippumatta varusmiespalveluksesta voidaan rauhan aikana hakemuksesta vapauttaa Suomen kansalainen, jolla on myös vieraan valtion kansalaisuus, jos asianomaisen asuinpaikka ei ole Suomessa ja hän osoittaa, että hänen tosiasialliset henkilökohtaiset siteensä ovat muualla kuin Suomeen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös voidaan peruuttaa ja asianomainen määrätä varusmiespalvelukseen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos sen vuoksi, että asevelvollinen on ennen kuin hän on täyttänyt 30 vuotta muuttanut asumaan Suomeen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin tässä pykälässä tarkoitettujen hakemuksen tekemisestä ja käsittelemisestä.

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry

Voiko monikansalainen joka jo on aloittanut varusmiespalveluksensa keskeyttää palveluksen (kun se ei miellytä), jos vetoaa monikansalaisuuteensa?

Vieraan valtion kansalaisuuteen vetoaminen

Asevelvollisen, joka vetoaa vieraan valtion kansalaisuuteen ja 3 §:n 3 momentissa tarkoitettuun sopimukseen, tulee toimittaa sotilasviranomaiselle tarvittaessa selvitys kansalaisuudestaan ja asevelvollisuuden suorittamisesta muussa valtiossa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitettujen selvitysten tekemisestä ja asian käsittelemisestä.

Ulkomaalaisvirasto

Ulkomaalaisvirasto ehdottaa harkittavaksi tulisiko ehdotetun lain 80 § 1 momentin sanamuotoa muuttaa siten, että lauseessa ”... tulee toimittaa sotilasviranomaiselle tarvittaessa selvitys kansalaisuudestaan...” sana kansalaisuudestaan korvattaisiin monikkomuodolla eli sanalla kansalaisuuksistaan. Tämä vastaisi Ulkomaalaisviraston näkemyksen mukaan paremmin sitä tosiasiallista tilannetta, että asevelvollisella voi olla useampi kuin yhden vieraan valtion kansalaisuus, joihin hän voi lainkohdassa tarkoitettulla tavalla vedota.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Aseistakieltäytyjäliiton näkemyksen mukaan olisi perusteltua vapauttaa palveluksesta myös ulkomailla vakituisesti asuvat, toistaiseksi vain Suomen kansalaisuuden omaavat henkilöt, joiden tosiasialliset henkilökohtaiset siteet ovat muualle kuin Suomeen. Tällaisten henkilöiden palvelukseen velvoittaminen aiheuttaa heille usein suuria vaikeuksia ja johtaa viimeistenkin Suomeen liittyvien siteiden katkeaminen. (77-80§)

8 luku

Maanpuolustusvelvollisuuteen perustumaton palvelus

81 §

Palveluksessa olevan asevelvollisen määrääminen puolustusvoimien ulkopuoliseen tehtävään

Tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa oleva asevelvollinen voidaan määrätä puolustusvoimista annetun lain (402/1974) 2 §:ssä tarkoitettuun pelastustehtävään samoin kuin annettaessa virka-apua poliisille puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (781/1980) mukaan.

Palveluksessa oleva asevelvollinen voidaan lisäksi tarvittaessa määrätä puolustusvoimien ulkopuoliseen maanpuolustusta tai sotilaallista koulutusta edistävään tehtävään.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettussa tehtävässä osastoa johtaa sen päälliköksi määrätty sotilas.

Oikeusministeriö

81 §:n 2 momentti vaikuttaa muotoilultaan melko avoimelta ja voi ulottaa palveluksessa olevien asevelvollisten määräämisen laajemmalti muihinkin kuin välittömästi perustuslain 127 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin isänmaan puolustusta tai siinä avustamista koskeviin tehtäviin. Vastaava säännös sisältyy tosin jo voimassa olevan

asevelvollisuus-lain 47 §:ään, joka on säädetty vuonna 1980. Säännöksen ongelmallisuutta lisää lakiehdotuksen 84 §:n 3 momentin avoin asetuksenantovaltuus. Perustuslain 127 §:n 1 momentin vaatimus lailla säätämisestä ja perustuslain 80 §:n 1 momentti näyttäisivät edellyttävän po. tehtävien tarkempaa määrittelyä lain tasolla. Jatkovalmistelussa tulisikin vielä selvittää mahdollisuuksia tarkentaa säännöstä.

Sisäasiainministeriö

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain muuttamista koskevan, vuonna 1997 annetun hallituksen esityksen (HE 225/1997) yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, ettei asevelvollisuuslain nojalla palveluksessa olevia tulisi käyttää normaaleissa rauhan ajan oloissa vaarallisten henkilöiden kiinniottotehtävissä, räjähteiden raivaamisessa tai muissa vastaavissa vaarallisissa tehtävissä eikä myöskään aseellista voimankäyttöä edellyttävissä virka-aputilanteissa. Sanottua varusmiesten käyttöä koskevaa rajausta noudatetaan myös käytännössä, mutta tulisi harkita pitäisikö rajauksen näkyä myös lakitekstissä. Tyypillisiä tehtäviä, joihin varusmiehiä käytetään, ovat henkilöiden etsinnät ja paikan tai alueen eristäminen.

Valtakunnansyyttäjä

Ehdotetun luvun säännökset merkitsevät palveluksessa olevan asevelvollisen kannalta sitä, että hänet voidaan velvoittaa suorittamaan palvelusta, jossa ei ole kysymys perustuslain 127 §:ssä tarkoitetun maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä. Tällainen palvelusvelvollisuuden laajentaminen edellyttänee lain säätämisyjärjestystä koskevien näkökohtien tarkkaa arviointia.

Ehdotettu 8 luku perustunee ajatukselle, että siinä tarkoitetut ei-maanpuolustukselliset tehtävät kuitenkin olisivat asevelvollisen kannalta oikeudellisesti luonteeltaan samanlaista palvelusta kuin maanpuolustuksellinenkin palvelus. Niihin kumpaankin liittyisi näin ollen samanlainen palvelusvelvollisuus sekä kurinpidollinen ja rikosoikeudellinen vastuu.

Ei-maanpuolustuksellisten tehtävien luonne tulisi ilmaista lakitekstissä ehdotettua selkeämmin, esimerkiksi muuttamalla ehdotetun 81 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

“Tässä laissa tarkoitetussa palveluksessa oleva asevelvollinen voidaan palvelustehdävänä määrätä puolustusvoimista annetun lain (402/1974) 2 §:ssä tarkoitettuun pelastustehtävään samoin kuin annettaessa virka-apua poliisille puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (781/1980) mukaiseen tehtävään.”

Vasemmistoliitto

Palveluksessa oleva asevelvollinen voitaisiin määrätä puolustusvoimien ulkopuoliseen tehtävään, joita ovat asianomaiseen lainsäädäntöön sisältyvät pelastustehtävät ja poliisille annettava virka-apu (81. §). Säännös vastaa voimassa olevan asevelvollisuuslain vastaavaa säännöstä. On tärkeää, että perusteluissa korostetaan virka-apulain muutosesityksen (1997) perusteluihin viitaten sitä, ettei varusmiehiä tule käyttää vaarallisten henkilöiden kiinniottamiseen, räjähteiden raivaamiseen tai muihin vaarallisiin tehtäviin eikä myöskään aseellista voimankäyttöä edellyttäviin teh-

täviin. Varusmiehiä voitaisiin määrätä myös puolustusvoimien ulkopuolisiin maanpuolustusta ja sotilaallista koulutusta edistäviin tehtäviin. Tässä tulisi kuitenkin noudattaa pidättyvyyttä, koska usein on kysymys tehtävistä, jotka vievät varusmiesten vapaa-aikaa.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Lähtökohtana kaikissa tehtävissä on luonnollisesti oltava se, että asevelvolliset ovat suorittamassa palvelusta nimenomaan maanpuolustusvelvoitteen perusteella. Perustuslain turvaaman yhdenvertaisuuden näkökulmasta asevelvollisten määrääminen maanpuolustusvelvollisuuteen kuulumattomien töiden pariin on näin ollen ongelmallista. On syytä ottaa huomioon myös Suomen kansainväliset sitoumukset, erityisesti Kansainvälisentyöjärjestön (ILO) Pakollista työtä koskeva sopimus vuodelta 1930, jossa rajataan kielletyn pakkotyön ulkopuolella vain "puhtaasti sotilaallisia töitä" tarkoittava asevelvollisuuspalvelus.

Määrättäessä sotilaita maanpuolustuksen ulkopuolisiin tehtäviin on myös pidettävä selvänä raja sotilaallisten ja siviilitehtävien välillä ja siviilitehtävien tulee olla siviiliviranomaisten johtamia. Lisäksi on joka tapauksessa kiinnitettävä huomiota varusmiesten soveltavuuteen kyseessä olevaan tehtävään. Mikäli esim. "massatapah- tumien turvallisuusjärjestelyt" (81 §:n perustelut) saattavat sisältää turvallisuusjär- jestelyihin osallistumisen esim. mielenosoituksissa tai muissa vastaavissa poliittisissa tapahtumissa, ei kyseisiä tehtäviä varten kouluttamattomien varusmiesten voi välttämättä olettaa kykenevän niitä hoitamaan (81-84§).

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Tehtäväluokka, puolustusvoimien ulkopuoliset tehtävät, on Rauhanliiton mielestä tarpeettoman avoin siihen nähden, että kyse on muista kuin perustuslain velvoitta- vista tehtävistä. Varusmiesten koulutusaikaa tulisi lyhentää ja tehostaa, eikä resursseja tulisi käyttää muuhun kuin välttämättömään. Esimerkiksi pelastustehtäviin osallistuminen on puolustusvoimista annetussa laissa rajattu tiukasti. Siksi varus- miesten määrääminen yleisluontoiseen "maanpuolustuksen edistämiseen" tulisi poistaa jälkimmäisestä tehtäväluokasta.

Kaikkien puolustusvoimien ulkopuolisten tehtävien tulisi olla Rauhanliiton mielestä luonteeltaan välttämättömiä tai pakottavia. Tyypillisesti tällaista armeijan apua tar- vittaessa siviiliviranomaiset voivat esittää puolustusvoimille virka-apupyynnön. Toisaalta on tehtävä selväksi, ettei puolustusvoimien resursseja voida käyttää kau- pallisten ja aatteellisten pyrkimysten tukemiseen. Siksi 81 § toinen momentti voi- daan pyyhkiä pois.

82 §

Reserviläisen palvelus suuronnettomuus- ja muussa vakavassa tilanteessa

Tasavallan presidentti voi valtioneuvoston esityksestä päättää, että pääesikunta voi määrätä reservis- sä olevia asevelvollisia puolustusvoimissa saamansa koulutuksen mukaisiin tehtäviin, jos se on vält- tämätöntä (*ehdotetun*) valmiuslain 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa tehtävässä osastoa johtaa sen päälliköksi määrätty sotilas.

Oikeusministeriö

Säännöksen tarkoittama henkilöpiiri on varsin laaja ja osittain avoin, sillä säännöksessä puhutaan ”reservissä olevien asevelvollisten määräämisestä puolustusvoimissa saamansa koulutuksen mukaisiin tehtäviin”. Perusoikeuden rajoittamiseen kohdistuvan täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta lakiehdotusta olisi tältä osin perusteltua tarkentaa (vrt. PeVL 31/1998 vp pelastustoimista ja PeVL 1/2000 vp valmiuslaista). Asian sääntely liittyy kiinteästi valmiuslakiin, jota koskeva hallituksen esitys on parhaillaan oikeusministeriössä viimeisteltävänä.

Kauppa- ja teollisuusministeriö

Perusteluissa olisi paikallaan todeta palveluksen suuronnettomuustilanteessa tai muussa vakavassa tilanteessa voivan jatkua vain niin kauan, kunnes tilanne on taas hallittavissa muiden viranomaisten toimesta.

Työministeriö

Ehdotetussa sääntelyssä on nähtävissä yhdenvertaisuusongelmia ja erityisen ongelman aiheuttaa se, että kyse ei tältä osin ole maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä. Työministeriön siviilipalveluslakityöryhmässä on pohdittu mm. sitä, voiko mainittu velvollisuus koskea lainkaan siviilipalveluksen suorittaneita ja minkä koulutuksen perusteella. Työministeriön tietojen mukaan asiaa on kuitenkin jo ryhdytty puolustushallinnon puolelta jatkotyöstämään, joten työministeriö ei tässä vaiheessa lausu asiasta ja sen ympärille syntyneistä kysymyksistä enempää.

Valtioneuvoston oikeuskansleri

Asevelvollisuuslain 82 §:ään ehdotetaan säännöstä reserviläisten kutsumisesta palvelukseen suuronnettomuus- ja muussa vakavassa tilanteessa. Komiteamietintöön sisältyvän asevelvollisuuslakiluonnoksen 8 luvun (Maanpuolustusvelvollisuuteen perustumaton palvelus) 82 §:ksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tasavallan presidentti voi valtioneuvoston esityksestä päättää, että pääesikunta voi määrätä reservissä olevia asevelvollisia puolustusvoimissa saamansa koulutuksen mukaisiin tehtäviin, jos se on välttämätöntä (ehdotetun) valmiuslain 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa.

Lakiehdotusluonnoksessa viitataan valmiuslakitoimikunnan mietintöön (KM 2005:2) sisältyvän valmiuslain kokonaisuudistusta tarkoittavan lakiehdotusluonnoksen 3 §:n 4 kohdan poikkeusolojen määrittelysäännökseen.

Maanpuolustusvelvollisuus on perustuslain tasolla säädetty velvollisuus. Perustuslain 127 §:n 1 momentin mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Maanpuolustusvelvollisuuden sisältöä ei ole perustuslaissa tarkemmin määriteltä, mutta asevelvollisuuslakitoimikunnan mietinnön mukaan (s. 6) se kattaa sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi muutkin isänmaan puolustamisen ja siinä avustamisen tavat.

On pidettävä selvänä, ja siitä toimikunnan mietinnössäkkin on lähdetty, että reserviläisten kutsuminen palvelukseen suuronnettomuus- ja muussa vakavassa tilanteessa ei perustu perustuslain 127 §:n mukaiseen maanpuolustusvelvollisuuteen. Sen vuoksi perusvaatimus on, että kyseisestä asiasta on oltava nimenomainen säännös laissa. Lain säännös ei kuitenkaan vielä sellaisenaan riitä. Koska kysymys on laissa mainitulle kansalaisryhmälle merkittäviä ja vakavia toimintarajoitteita ja samalla toisaalla toimintavelvoitteita asettavasta säännöksestä, säännöksen perusteita, tarkoitusta, säätämistapaa ja reserviläisten palvelusvelvollisuutta muussa kuin perustuslain 127 §:ssä säädetyssä tarkoituksessa on tarkasteltava perustuslain 2 luvussa kaikille turvattujen perusoikeuksien valossa.

Valmiuslakitoimikunnan mietintöön sisältyvän valmiuslakiluonnoksen 3 §:n 4 kohdan mukaisen poikkeusolon muodostaa erityisen vakava suuronnettomuus, sen välitön jälkitila sekä vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen kulkutauti. Säännösehdotusluonnoksen erityisperusteluissa on määrittelykysymyksenä todettu, että onnettomuuksien tutkinnasta annettussa laissa (373/1985) suuronnettomuudella tarkoitetaan onnettomuutta, joka on kuolleiden tai loukkaantuneiden taikka ympäristöön tai omaisuuteen kohdistuneiden vahinkojen määrän taikka onnettomuuden laadun perusteella pidettävä erityisen vakavana. Valmiuslain 3 §:n 4 kohtaan ehdotettu määritelmä olisi suppeampi kuin onnettomuuksien tutkinnassa annetussa laissa. Erityisperustelujen mukaan erityisen vakavalla suuronnettomuudella tarkoitettaisiin sellaista suuronnettomuutta, joka aiheuttaa poikkeuksellisen suuria vahinkoja ja paljon uhreja. Lisäksi tyypillistä on onnettomuuden huomattava laajuus sekä harvinaisuus. Esimerkkeinä tämän tyyppisistä erityisen vakavista suuronnettomuuksista on valmiuslakiluonnoksen perusteluissa mainittu laaja ydinvoimala- tai säteilyonnettomuus ja poikkeuksellisen laaja pato-onnettomuus.

Asevelvollisuuslain 82 §:ksi toimikunnan mietinnössä ehdotettu reserviläisten palvelusvelvollisuutta koskeva säännös olisi konstruktiona ja viranomaisten toimivallan kannalta varsin vaikea. Säännös kuitenkin koskee henkilöstön määräämistä erityisen vakavien suuronnettomuuksien torjuntatoimiin, väestön suojelutehtäviin jne. eli sisällöllisesti kysymys on hyvin vakavasta asiasta. Tämän vuoksi myös henkilöstön määräämisen edellytyksiä ja siinä noudatettavaa menettelyä koskevien säännösten tulisi olla erityisen johdonmukaisia ja selkeitä.

Asevelvollisuuslain 82 §:n soveltamisessa kysymys olisi puolustusvoimien reserviläisten määräämisestä valmiuslain mukaisiin erityistehtäviin. Nykyisessä valmiuslaissa on ja myös uudistettavaan valmiuslakiin ehdotetaan otettavaksi täsmälliset säännökset ensinnäkin valmiuslaissa säädettyjen poikkeusolojen toteamisesta ja toiseksi valmiuslaissa säädettyjen poikkeuksellisten toimivaltuuksien käyttöönotosta. Yleisenä huomattavana yhteiskunnallisena intressinä on pidettävä sitä, että valmiuslakiehdotuksen 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettun erityisen vakavan suuronnettomuuden syystä riippumatta julkinen valta ryhtyy kaikkiin käytettävissä oleviin toimenpiteisiin väestön suojelemiseksi ja erityisen vakavan suuronnettomuuden aiheuttamien vahinkojen ja vaarojen torjumiseksi. On kuitenkin korostettava, että kysymys olisi nimenomaan valmiuslaissa säädetyistä poikkeusoloista ja puolustusvoimien velvollisuudesta antaa laissa säädettyä virka-apua valmiuslaissa säädetyille siviilihallinnon viranomaisille.

Menettelysäännösten osalta kiinnitän huomiotani siihen, että poikkeusolojen toteamisen (ValmiusL -luonnos 6 §: VN yhteistoiminnassa TP:n kanssa) jälkeen valmiuslain II osan säännösten “soveltamisen aloittamisesta” päätettäisiin valtioneuvoston asetuksella (käyttöönottoasetus). Asevelvollisuuslain 82 §:n mukaisiin tehtäviin määrittämisestä sen sijaan päättäisi tasavallan presidentti valtioneuvoston esityksestä (ilmeisesti TPA:lla). Selvää on, että tasavallan presidentti ei voisi tehdä tällaista päätöstä puolustusvoimain ylipäällikkönä sotilaskäskyasiana. Kysymys on kuitenkin henkilöstön määrittämisestä valmiuslaissa säädettyihin erityistehtäviin, joita koskevista asioista päättää muutoin valtioneuvosto eikä tasavallan presidentti.

Sisällölliseltä kannalta asevelvollisuuslain 82 §:ssä olisi kysymys erityistä koulutusta saaneiden henkilöiden ja ainakin tietynlaisissa vahinkotilanteissa huomattavan henkilömäärän määrittämisestä työvoimaksi valmiuslain 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetun erityisen vakavan suuronnettomuuden jälkeisiin erityisiin tehtäviin. Valmiuslain puolella tätä koskevat säännökset olisivat lain 14 luvussa, joka lain 3 §:n 4 kohdan osalta koskee henkilöä, “joka toimii terveydenhuollon alalla, on saanut koulutusta tällä alalla tai on muuten sopiva tämän alan tehtäviin”. Valmiuslakiin tulisi myös tarkempia säännöksiä työvelvollisuuden sisällöstä ja työmääräyksestä (94 - 101 §). Asevelvollisuuslain 82 §:n nojalla em. työtehtäviin määrättäviin henkilöihin sen sijaan sovellettaisiin asevelvollisuuslain 83 - 84 §:n erityissäännöksiä.

Asianmukaista koulutusta saaneiden reserviläisten tehtävään kutsumismahdollisuus laivantaisi valmiuslain 3 §:n 4 momentin mukaisissa tilanteissa työpalvelukseen kutsuttavien henkilöpiiriä, mikä voi, erityisen vakavan suuronnettomuuden jälkitilasta riippuen, olla sinänsä perusteltua. Reserviläisten kautta palvelukseen voitaisiin määrätä ilmeisesti muitakin kuin lääkinnällistä koulutusta saaneita henkilöitä, esimerkiksi laajamuotoisiin henkilö- ja tavarankuljetustehtäviin (alueiden evakuointi) sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon sekä alueiden eristämis- ja vartiointitehtäviin. Vastaavasti asevelvollisten käyttö (81 §) valmiuslain 3 §:n 4 kohdan mukaisissa erityisen vakavaa suuronnettomuutta koskevissa tehtävissä voisi ilmeisesti olla rajoitetumpaa. Asevelvollisten määrittäminen virka-aputehtävään on lainsäädännöllisesti kuitenkin sikäli helpompi asia, että kysymys on jo palveluksessa olevista (asevelvollisuuden suorittaminen) henkilöistä. Asevelvollisuuslain 82 §:n soveltamisessa sen sijaan kysymys olisi omista työtehtävissään, yrittäjätoiminnassaan, vapaan ammatin harjoittajina jne. toimivien ja hyvin erilaisissa elämäntilanteissa elävien siviilihenkilöiden kutsumisesta nimenomaan asevelvollisuuslain 82 §:ssä tarkoitettuihin maanpuolustusvelvollisuuteen perustumattomiin tehtäviin. Reserviläisen määrittäminen valmiuslakiehdotuksen 3 §:n 4 momentissa tarkoitetussa erityisen vakavassa suuronnettomuustilanteesta tehtäviin voi kuitenkin merkitä, suuronnettomuustilanteesta riippuen, huomattavaa henkilökohtaista uhrausta ja asetautumista vakavalle vaaralle alttiiksi, tilanteissa, joissa ei ole kysymys maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä vaan valmiuslain mukaisista vakavista tehtävistä.

Edellä olevaan viitaten pidän tärkeänä, että ennen hallituksen esityksen antamista asevelvollisuuslaista vastaava puolustusministeriö sekä toisaalta valmiuslaista vastaava oikeusministeriö ja pelastustoimen ja väestönsuojelun lainsäädännöstä vastaava sisäasiainministeriö säädöstasolla ja säädösten perusteluiden tasolla selvittävät asevelvollisuuslain 82 §:n soveltamisalan, käyttöedellytysten ja tehtäviin määrittämismenettelyn, henkilöstön oikeudellisen aseman ja kaiken kaikkiaan koko säännöksen suhteen valmiuslain vastaaviin säännöksiin. Edellä mainittuun viitaten ja

erityisesti kun tältäkin osin kysymys on sisällöllisesti puolustusvoimien antamasta virka-avusta valmiuslain toimeenpanosta vastaaville siviiliviranomaisille, tehtävään määräämisedellytysten harkinnassa ja tehtävään määräämismenettelyssä sekä henkilöstön oikeudellista asemaa koskevassa sääntelyssä olisi nähdäkseen syytä mahdollisimman pitkälle soveltaa asianomaisen asian primäärilainsäädäntöä eli tässä tapauksessa valmiuslainsäädäntöä sekä sen keskeisiä periaatteita ja menettelyitä.

Kansallinen Kokoomus

Kokoomus vastustaa ja pitää epätarkoituksenmukaisena ja perustuslain kannalta ongelmallisena 82 §:n muotoilua siinä ehdotetun päätöksentekomenettelyn osalta.

Valmiuslakitoimikunnan mietinnössä (Komiteanmietintö 2005:2, oikeusministeriö) valmiuslaissa tarkoitettujen toimivaltuuksien käyttöönotosta päättämisestä ehdotetaan säädettäväksi "Jos valtioneuvosto, yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, toteaa maassa vallitsevan poikkeusolot, voidaan valtioneuvoston asetuksella (käyttöönottoasetus) säätää II osan säännösten soveltamisen aloittamisesta. Tällainen asetus voidaan antaa määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Koska maanpuolustusvelvollisuuteen perustumaton palvelus perustuu ennen kaikkea valmiuslakiin, tulisi tämän lain mukaiset kansalaisten velvollisuudet ja toimivaltuudet ottaa käyttöön kyseisen lain edellyttämällä tavalla. Nyt näiden kahden lain välillä vallitsee ristiriita.

Reserviläisen maanpuolustusvelvollisuuteen perustamattomasta palvelusta tulisi säätää itse valmiuslaissa ja sen osalta tulisi kaikilta osin noudattaa ehdotettuun valmiuslakiin sisältyviä päätöksentekomenettelyjä. Näin poikkeuksellisia tilanteita koskevia säännöksiä ei ole missään nimessä tarkoituksenmukaista ottaa asevelvollisuuslakiin, jossa säädetään myös mahdollisuudesta vapauttaa reserviläinen palveluksesta painavasta syystä. Asevelvollisuuslaissa säätäminen antaa väärän kuvan toiminnan luonteesta.

Kokoomuksen näkemyksen mukaan luontevin paikka säädökselle maanpuolustusvelvollisuuteen perustamattomasta palveluksesta on ehdotetun valmiuslain II osaan kuuluva 93 §, jossa säädetään muun muassa terveydenhuollon alalla toimivien, sen alan koulutusta saaneiden tai muuten tämän alan tehtäviin sopivien henkilöiden velvollisuudesta tehdä työtä tämän valmiuslain 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. On perusteltua, että samaan tilanteeseen liittyvä lainsäädäntö on kootusti yhdessä ja samassa paikassa ja että se kohtelee yhteiskunnan poikkeusoloissa palvelukseensa velvoittamia kansalaisia tasavertaisesti. Katsomme, että täten reserviläisten palvelusta näissä maanpuolustusvelvollisuuteen perustamattomissa tapauksissa tulisi päättää valtioneuvoston asetuksella.

Vasemmistoliitto

Reserviläisiä voitaisiin määrätä palvelukseen suuronnettomuus- ja muussa vakavassa tilanteessa. Säännös on uusi ja liittyy ehdotetussa valmiuslaissa tarkoitettuihin muihin poikkeuksellisiin tilanteisiin kuin sotilaalliseen uhkaan. Kyseeseen tulisivat hyvin vakava suuronnettomuus ja sen jälkitila sekä hyvin laajalle levinnyt vaaralli-

nen kulkutauti. Päätöksen palvelukseen kutsumisesta tekisi tasavallan presidentti valtioneuvoston esityksestä (82. §).

Määrättäessä sotilaita maanpuolustuksen ulkopuolisiin tehtäviin on erityisen tärkeää pitää selvänä raja sotilaallisten tehtävien ja siviilitehtävien välillä. Siviilitehtävien on aina oltava siviiliviranomaisten johtamia, ja niissä avustavien sotilaiden johtaminen sotilasyksiköiden on oltava tämän johdon alaisia. Parannettaessa yhteiskunnan valmiutta selviytyä erilaisista siviilikriiseistä painopisteen on oltava nimenomaan siviiliviranomaisten toimintakyvyn ja voimavarojen kehittämisessä.

Reserviläisliitto r.y.

Valmisteltavana olevassa laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (PLM komiteamietintö 2006:1) on suunniteltu puolustusvoimien joukkojen (ns. maakuntajoukot) käyttöä vapaaehtoisuus pohjalta virka-avun antoon normaaliajan häiriötilanteiden (ml. onnettomuudet tai muut vakavat tilanteet) aikana. Nyt käsiteltävänä olevan lakiluonnoksen 82 §:ssä toisaalta määritellään se miten reservissä olevia asevelvollisia voidaan määrätä vastaaviin tehtäviin. Reserviläisliitto katsoo, että tämän osalta tulisi erityistä huomiota kiinnittää siihen, ettei em. lakien osalta synny ristiriitatilannetta virka-avun antamista koskevan päätösvallan osalta.

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Määrättäessä sotilaita maanpuolustuksen ulkopuolisiin tehtäviin on erityisen tärkeää pitää selvänä raja sotilaallisten tehtävien ja siviilitehtävien välillä. Siviilitehtävien on aina oltava siviiliviranomaisten johtamia, ja niissä avustavien sotilaiden johtaminen sotilasyksiköiden on oltava tämän johdon alaisia.

Rauhanliiton mielestä, kun me nykypäivänä kehitämme yhteiskunnan valmiutta selviytyä erilaisista ei-sotilaallisista kriiseistä, painopisteen on oltava siviiliviranomaisten toimintakyvyn ja voimavarojen kehittämisessä.

Presidentti voisi ehdotuksen mukaan normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa päättää, että puolustusvoimat voi määrätä myös reserviläisiä ylimääräiseen harjoitukseen (86. §). Käsitteenä normaaliolojen vakava häiriötilanne on ylipäänsä ongelmallinen ja toimikunnan esittämä määrittely on kovin puutteellinen. Jos normaaliolojen vakavan häiriötilanteen käsite ja sen mukaiset toimet sisällytetään lakiin, nämä mahdolliset normaaliolojen vakavat häiriötilanteet on määriteltävä paljon tarkemmin. On suljettava pois mahdollisuus tulkita asianomaista lainkohtaa niin, että asevoimia voitaisiin käyttää mahdollisissa maamme sisäisissä yhteiskunnallisissa konfliktitilanteissa.

83 §

Määräys astua palvelukseen

Reservissä oleva asevelvollinen voidaan 82 §:ssä tarkoitetun päätöksen nojalla määrätä astumaan palvelukseen välittömästi.

Asevelvollinen voidaan hakemuksesta vapauttaa 82 §:ssä tarkoitetusta palveluksesta, jos vapautus on erittäin tarpeellinen asevelvollisen perhe- tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon harjoittamisen takia.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

84 §

Sovellettavat säännökset ja asetuksenantovaltuus

Edellä 81 §:ssä tarkoitettuun palvelukseen sovelletaan asianomaista palvelusta ja siihen kuuluvia etuuksia koskevia säännöksiä.

Edellä 82 §:ssä tarkoitettuun palvelukseen sovelletaan 55—61 ja 64—67 §:n säännöksiä palveluksen järjestämisestä. Lisäksi sovelletaan, mitä 45 §:n 2 kohdassa säädetään isyysvapaasta ja 47 §:ssä pakottavasta henkilökohtaisesta syystä myönnettävästä lomasta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 81 ja 82 §:ssä tarkoitetuista tehtävistä ja menettelystä tehtäviin määrättäessä.

9 luku

Ylimääräinen harjoitus ja palvelus liikekannallepanon aikana

85 §

Ylimääräisen harjoituksen tarkoitus

Ylimääräisen harjoituksen tarkoituksena on kohottaa ja ylläpitää puolustusvalmiutta ja harjoittaa joukkokokonaisuuksia niille suunnitellussa kokoonpanossa niin, että joukko voidaan tarvittaessa määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen.

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry

Voiko ylimääräisestä palveluksesta hakeutua siviilipalvelukseen (täydennyspalvelukseen).

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Rauhanliitto katsoo, että poikkeusoloihin varautumisen tulee edelleen perustua valmiuslain ja puolustustilalain säädöksiin ja periaatteisiin. Valmiuskynnyksen radikaaliin madaltamiseen ei ole tarvetta asevelvollisuuslain yhteydessä, ja pykälä voidaan poistaa.

86 §

Päätös ylimääräisestä harjoituksesta

Tasavallan presidentti voi normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa päättää sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestyksessä, että puolustusvoimat voi määrätä reserviin kuuluvia asevelvollisia ylimääräiseen harjoitukseen. Päätös annetaan määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan ja se on peruutettava, kun puolustusvalmiuden kohottamiseen ja ylläpitämiseen johdannut tilanne sen sallii.

Palvelukseen voidaan määrätä astumaan välittömästi.

Oikeusministeriö

Pykälässä tarkoitettu sotilaskäskyasia kuuluu puolustusvoimista annetun lain 8 a §:n 1 momentissa säädettyihin ns. merkittäviin sotilaskäskyasioihin, joita presidentille esiteltäessä on puolustusministerin oltava läsnä. Lisäksi pääministeri voi olla paikalla tällaisen asian käsittelyssä mainitun lain 8 b §:n mukaan. Näin presidentin päätökset merkittävässä sotilaskäskyasioissa saavat parlamentaarista vastuukatetta. Tästä olisikin mainittava vähintään säännöksen perusteluissa. Suositeltavampaa olisi vahvistaa menettely itse lakitekstissä viittaamalla puolustusvoimista annetun lain 8 a §:n 1 momentissa tarkoitettuun sotilaskäskyasiaan. Kyse on siinä määrin merkittävästä päätöksestä, että jos päätöstä ei pidettäisi sotilas-käskyasiana, tulisi presidentin tehdä tällainen päätös valtioneuvostossa ja valtioneuvoston esityksestä.

Vasemmistoliitto

Presidentti voisi ehdotuksen mukaan normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa päättää, että puolustusvoimat voi määrätä reserviläisiä ylimääräiseen harjoitukseen. Käsitteenä normaaliolojen vakava häiriötilanne on ongelmallinen. Ehdotuksen perustelujen mukaan sellainen olisi olemassa, jos puolustusvoimien tiedustelutiedon perusteella voitaisiin todeta, että jännittyneen yhteiskunnallisen tilanteen edetessä Suomeen voisi kohdistua huomattavaa aseellista uhkaa. Normaalilajan vakavasta häiriötilanteesta ei kuitenkaan olisi kysymys, jos jännittynyt yhteiskunnallinen tilanne koskisi ainoastaan Suomen sisäistä järjestystä ja turvallisuutta.

Toimikunnan esittämä määrittely on kovin puutteellinen. Jos normaaliolojen vakavan häiriötilanteen käsite ja sen mukaiset toimet sisällytetään lakiin, normaaliolojen vakava häiriötilanne on määriteltävä paljon kattavammin. On suljettava pois vähäisenkin mahdollisuus tulkita asianomaista lainkohtaa niin, että asevoimia voitaisiin käyttää mahdollisissa maamme sisäisissä yhteiskunnallisissa konfliktitilanteissa.

Vihreä liitto

Presidentti voisi päättää normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa, että reserviläisiä voidaan määrätä ylimääräisiin harjoituksiin. Käsite "normaaliolojen vakava häiriötilanne" on epämääräinen ja syytä määritellä tarkemmin.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

86 §:n mukaan presidentti voi "normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa" päättää, että "puolustusvoimat voi määrätä reserviin kuuluvia asevelvollisia ylimääräiseen harjoitukseen". Käsitteen "normaaliolojen vakava häiriötila" määrittely on lakiehdotuksen perusteluissa puutteellinen. Perustelujen mukaan ko. tilanne olisi olemassa, "jos tiedustelutietojen perusteella voitaisiin todeta, että jännittyneen yhteiskunnallisen tilanteen edetessä Suomeen voisi kohdistua huomattavaa aseellista uhkaa." Mitä tämä tarkoittaa? Tuleeko tiedustelutietojen mukaan samaan aikaan Suomessa edetä jännittynyt yhteiskunnallinen tilanne ja maahan kohdistua huomattavaa aseellista uhkaa ennen kuin kyse on vakavasta häiriötilasta? (85-86§).

Ylimääräisestä harjoituksesta vapauttaminen

Asevelvollinen voidaan hakemuksesta vapauttaa ylimääräisestä harjoituksesta, jos vapautus on välttämätön asevelvollisen perhe- tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon harjoittamisen takia.

Ylimääräisestä harjoituksesta kotiuttaminen

Ylimääräisessä harjoituksessa oleva asevelvollinen kotiutetaan, kun puolustusvalmiuden kohottaminen ja ylläpitäminen sen sallii, kuitenkin viimeistään seitsemän päivän kuluessa siitä, kun 86 §:ssä tarkoitettu tasavallan presidentin päätös on lakannut olemasta voimassa.

Liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen määrääminen

Puolustusvoimien liikekannallepano voi olla osittainen tai yleinen. Osittaisen liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen voidaan määrätä reserviin kuuluva asevelvollinen. Yleisen liikekannallepanon aikana myös varareservi tai osa siitä voidaan määrätä palvelukseen, 50 vuotta täyttäneet ainoastaan eduskunnan suostumuksella.

Liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen voidaan tarvittaessa määrätä puolustusministeriön kuultuksella. Palvelukseen voidaan määrätä astumaan välittömästi.

Palveluksesta rauhan aikana vapautetun määrääminen palvelukseen

Asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana terveydellisestä syystä vapautettu asevelvollinen voidaan yleisen liikekannallepanon aikana määrätä kutsuntaan tai 26 §:ssä tarkoitettuun tarkastukseen sekä määrätä palvelukseen.

Omantunnon syiden perusteella kieltäytyvän palvelus

Asevelvollinen, joka on vapautettu tämän lain mukaisesta palveluksesta rauhan aikana vakaumuksen perustuvien vakavien omantunnon syiden takia, voidaan liikekannallepanon aikana määrätä kokonaismaanpuolustusta palvelemaan työhön.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös 121 §:n 4 momentissa tarkoitettuun asevelvolliseen.

Oikeusministeriö

Lakiehdotuksen 91 §:n tarkoituksena on korjata sääntelyn puute, johon mm. YK:n ihmisoikeuskomiteakin on kiinnittänyt huomiota eli oikeus saada vapautus aseellisesta palveluksesta vakaumuksen nojalla myös sodan aikana. Säännöksessä käytetty ilmaisu ”kokonaismaanpuolustusta palveleva työ” ei kuitenkaan näyttäisi yksiselitteisesti sulkevan pois aseellista palvelua. Lisäksi säännöksessä on käytetty harkintavaltaa jättävää muotoilua ”voidaan”, vaikka säännös tulisi muotoilla ehdottomaan muotoon.

Työministeriö

Esityksessä korjattaisiin lainsäädännössä tällä hetkellä olevaa aukkoa siitä, että vakaumuksen perusteella sotilaallisesta maanpuolustuksesta kieltäytyvien asema poikkeusoloissa on sääntelemättä. Työministeriö pitää esitystä oikeansuuntaisena, mutta riittämättömänä. Työministeriön käsityksen mukaan kansainvälisten ihmisoikeuselintenkin arvostelua aiheuttanut poikkeusolojen sääntelemätön tilanne pitää korjata siviilipalveluslain uudistamisen yhteydessä laajentamalla siviilipalveluksen mahdollistaminen myös sodan ja kriisin aikaan.

Siviilipalveluslakityöryhmän esityksillä tullee olemaan merkittävä vaikutus tämän pykälän sisältöön.

Vasemmistoliitto

Toimikunnan ehdotus jättää entiselleen rauhan aikana asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta vapautetun aseman liikekannallepanon aikana siitä huolimatta, vaikka YK:n ihmisoikeuskomitea on pitänyt sitä ongelmana. Omantunnonsyistä rauhan aikana vapautetut voidaan määrätä kokonaismaanpuolustusta palvelemaan työhön. Säännös koskee myös vankeusrangaistuksen suorittaneita totaalikieltäytyjiä (91. §). Toisaalta Jehovan todistajien erityiskohtelu säilyy.

Asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta omantunnonsyistä kieltäytyminen on säädettävä koskemaan myös liikekannallepanotilannetta. Samalla lievennettäisiin nykyistä yhden vakaumuksen erityiskohtelua suhteessa muihin vakaumuksiin.

Vihreä liitto

Vihreän liiton mielestä lakia olisi tullut muuttaa siten, että aseellisesta palveluksesta kieltäytyminen sallittaisiin myös poikkeusoloissa, sillä on epätarkoituksenmukaista käyttää sotilaallisiin tehtäviin henkilöitä, jotka eivät ole saaneet niihin asianmukaista koulutusta. Asevelvollisuudesta vapautus koskee edelleenkin vain rauhan aikaa, mikä on hyvin ongelmallista. Myös YK:n ihmisoikeuskomitea on pitänyt Suomen käytäntöä ongelmallisena.

Amnesty International

Amnestyn mielestä esitys ei korjaa nykyisen lain puutteita. Esityksessä ei huomioida mahdollisuutta hakea siviilipalvelukseen poikkeusoloissa, vaan 91 § käsittää vain henkilöitä, jotka ovat rauhan aikana hakeneet siviilipalvelukseen. Toiseksi siviilipalveluksen suorittaneita voitaisiin määrätä tehtäviin, jotka vastaavat aseetonta palvelusta. Amnestyn mielestä lakia olisi muutettava siten, että oikeus hakea siviilipalvelukseen on voimassa samoin ehdoin niin rauhan kuin poikkeusoloissa. Amnesty katsoo, että myös liikekannallepanon aikana on oltava mahdollista palvella tehtävissä, jotka eivät suoraan palvele sotilaallista puolustusta eivätkä tapahdu sotilaiden alaisuudessa.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Perustuslain 127 § 2 momentissa taataan oikeus saada vapautus vakaumuksen perusteella sotilaallisesta maanpuolustuksesta, mikä oikeus koskee lähtökohtaisesti, jopa ensisijaisesti myös sodan aikaa. On ilmeistä, että aseistakieltäytyjien määrääminen aseellisiin tehtäviin ei täytä tätä perustuslain vaatimusta. Kyseistä lainkohtaa on sen systemaattisesta sijainnista huolimatta luonnehdittu oikeuskirjallisuudessa perusoikeudeksi. Oikeus vapautukseen ei koske vain aseellisia tehtäviä, vaan koskee muitakin sotilaalliseen maanpuolustukseen kuuluvia palvelusmuotoja, mukaan lukien aseeton palvelu, milloin se on vastoin palvelusvelvollisen vakaumusta.

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitean 4.11.2004 antaman maaraportin mukaan Suomen "olisi täysimääräisesti tunnustettava oikeus kieltäytyä aseista ja näin ollen taata tämä oikeus sekä sodan että rauhan aikana". Siviilipalveluslaissa oleva rajoitus, jonka mukaan siviilipalvelusta suorittamaan määrätty vapautetaan asevelvollisuuslaissa määrätyn palveluksen suorittamisesta vain rauhan aikana, tulee poistaa siviilipalveluslakia uudistettaessa. Samalla määritetään siviilipalvelukseen hakeneiden velvoitteet poikkeusoloissa ja määrätään heidän sijoittamisestaan siviiliviranomaisten kriisiorganisaatioihin.

Samalla lailla kuin siviilipalvelusmiehiä, oikeuden kieltäytyä aseista poikkeusoloissa tulee koskea myös lakiehdotuksen 121 §:n perusteella asevelvollisuudesta kieltäytymisestä tuomituille.

Ehdotuksen asevelvollisuuslaiksi 91 § on nykymuodossaan näin ollen tarpeeton. Sen sijaan tulee taata oikeus kieltäytyä aseista poikkeusoloissa myös niille, jotka jättävät tätä koskevan hakemuksen vasta poikkeustilanteessa.

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Rauhanliitto esittää, että oikeus aseistakieltäytymiseen tunnustetaan ehdottomana myös liikekannallepanotilanteessa ja valmius- ja puolustustilan aikana. Siviilipalvelusmiesten tehtävistä muulloin kuin rauhan aikana ei tule säätää asevelvollisuuslaissa vaan uudessa siviilipalveluslaissa.

92 §

Palvelukseen kutsumatta jättäminen hakemuksesta yleisen tai sotilaallisen edun vuoksi

Asianomaisen viraston, laitoksen tai muun työnantajan hakemuksesta liikekannallepanon varalta palvelukseen voidaan jättää toistaiseksi kutsumatta erityisen ammatin harjoittajia ja muita, joiden palvelukseen kutsuminen saattaisi vaarantaa puolustusvoimien varustamista tai ylläpitoa, yleistä taloutta tai muita yleisiä etuja.

Pääesikunta antaa tarkempia määräyksiä hakemusmenettelystä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Oikeusministeriö

Lakiehdotuksen 92 §:n 2 momentissa pääesikunnalle osoitettu määräysvalta tulisi tarkistaa valtioneuvostolle osoitetuksi asetuksenantovallaksi.

Sisäasiainministeriö

Ministeriö pitää tärkeänä, että yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehtiva avainhenkilöstö saisi vapautuksen työnantajan hakemuksesta. Tämän vuoksi esitetään, että pykälässä mainittua yleistä etua tarkennettaisiin tai perusteluihin lisättäisiin asiakohta, joka linjaisi vapautusten antamista siten, että yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehtiva avainhenkilöstö saisi pääsääntöisesti vapautuksen. Tällöin elintärkeiden toimintojen suunnittelusta ja avainhenkilöstön säännönmukaisesta koulutuksesta voitaisiin huolehtia asianmukaisesti. Nykyisessä muodossa pykälä antaa liian yksiviivaisesta ratkaisuvallan vapautuksista puolustusvoimille.

Liikenne- ja viestintäministeriö

Ehdotukseen ei sisälly nykyisessä asetuksessa olevaa luetteloa viroista, joiden haltijat ovat vapautetut sanotusta palveluksesta.

Kaikkia reserviläisiä kohdellaan pääesikunnan antamien tarkempien ohjeiden mukaisesti. Menettely on perusteltavissa, koska henkilön merkitystä organisaatiolle on nykyisin hyvin vaikea todeta virkanimikkeen perusteella. Kuitenkin varmuus tiettyjen henkilöiden käytettävänä olemisesta poikkeusoloissa on sekä hallinnolle että tärkeälle elinkeinoelämälle tehokkaan varautumisen ehdoton edellytys. Oikeiden henkilöiden varaaminen tärkeiden siviiliorganisaatioiden käyttöön on myös puolustusvoimien toiminnan kannalta olennaisen tärkeätä ja ko. henkilön/henkilöryhmien tärkeyden voi arvioida ainoastaan ao. organisaatio itse. Tästä syystä ministeriö toteaa, että ainakin lain perusteluissa tulisi pääesikunnan asianomaisten ohjeiden perustaksi selvittää tarkemmin säännöksen tavoitetta ja tarkoitusta.

Lakiehdotuksen 86 § käsittelee ylimääräisestä harjoituksesta päättämistä. Ministeriö pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että puolustusvoimien valtuudesta kutsua reserviin kuuluvat ylimääräiseen harjoitukseen päättää tasavallan presidentti. 92 §:n säännös palvelukseen kutsumatta jättämisestä koskee myös tätä tilannetta, mikä korostaa ministeriön edellä esittämän toteamuksen tärkeyttä.

Suomen Punainen Risti

Punainen Risti katsoo, että sen toiminnan merkittävä vaikeutuminen liikekannallepanon aikana vaarantaisi yleistä etua. Tämän takia nykyisen lainsäädännön nojalla osa Suomen Punaisen Ristin henkilökunnasta on vapautettu asevelvollisuudesta.

Suomen Punainen risti kiinnittää huomiota 92 §:n sanamuotoon ja ehdottaa täydennettäväksi sitä niin, että se kattaisi nimenomaisesti myös *julkisoikeudellisen yhdistyksen* kuten Suomen Punaisen Ristin.

93 §

Ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset

Ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovelletaan 55—61 ja 64—67 §:n säännöksiä palveluksen järjestämisestä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikana säätää poikkeuksia:

- 1) 15 §:ssä tarkoitetusta kutsunnan ajasta, kutsuntakuulutuksesta ja kutsuntaluettelosta;
- 2) 37 §:ssä tarkoitetusta varusmiespalvelusajasta;
- 3) 39 §:ssä tarkoitetun määräajan noudattamisesta koulutukseen määrättäessä;
- 4) 45, 46 ja 47 §:ssä tarkoitetun loman ja vapaan pituudesta ja myöntämisen perusteista;
- 5) 11 luvussa tarkoitetun päivärahan, reserviläispalkan ja matkakorvausten maksamisen perusteesta sekä vapaata lomamatkaa koskevista säännöksistä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää 91 §:ssä tarkoitetusta työstä ja menettelytavoista työhön määrättäessä.

10 luku

Asevelvollisrekisteri

94 §

Asevelvollisrekisterin käyttötarkoitus

Asevelvollisrekisteri on valtakunnallinen henkilörekisteri, jota pidetään asevelvollisten ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettuun palvelukseen hakeutuneen, palveluksessa olevan ja palveluksen suorittaneen palveluskelpoisuuden määrittämistä ja palvelukseen määrittämistä, kansallisen ja kansainvälisen koulutuksen ja palveluksen suunnittelua ja järjestämistä, ylentämistä ja palkitsemista, poikkeusolojen tehtäviin sijoittamista ja varautumista varten.

Asevelvollisrekisterissä voidaan lisäksi käsitellä muun kuin asevelvollisen henkilötietoja poikkeusolojen tehtäviin sijoittamista ja varautumista varten, kun tieto koskee:

- 1) puolustusvoimien palveluksessa olevaa;
- 2) vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa tarkoitetun sitoumuksen antanutta;
- 3) sotilaallisessa kriisinhallintatehtävässä tai rauhanturvatehtävässä palvelevaa tai palvelutta.

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia (523/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä.

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Rekisterin tietosisältö on jaoteltu henkilön perustietoihin sekä ehdotuksessa esitettyjen tehtävien hoitamiseksi tarpeellisiin asevelvollista koskeviin tietoihin. Tarpeellisuusvaatimus on riittävästi tuotu esiin. Korostetusti se on ilmaistu eräiden tietoryhmien kohdalta tietojen merkitystä osoittavalla lisämaininnalla Tällä on erityistä merkitystä, kun kyseiset tietoryhmät on henkilötietolaissa sisällytetty arkaluonteisten tietojen piiriin.

Asevelvollisrekisterin käyttötarkoitus on jaoteltu kahtia; toisaalta ehdotuksen 2 ja 3 §:ssä lueteltujen henkilöiden ja toisaalta muiden kuin asevelvollisten henkilötietojen käsittely niihin tarkoituksiin, jotka ehdotuksen 94 §:n 1 ja vastaavasti 2 momentissa on lueteltu.

Sisäasiainministeriö, Rajavartiolaitoksen esikunta

Rajavartiolaitoksen esikunta esittää 94 §:n 2 momentin 1 kohtaa tarkistettavaksi niin, että myös rajavartiolaitoksen palveluksessa olevan tietoa voidaan käsitellä asevelvollisrekisterissä säännöksessä mainitussa tarkoituksessa. Esitetty sanamuoto: puolustusvoimien *tai rajavartiolaitoksen* palveluksessa olevaa.

Vapaa-ajattelijain liitto

Nykyiseen tapaan asevelvollisrekisteriin saisi tallettaa myös eräitä arkaluonteisia tietoja. Mietinnössä ei mitenkään perustella tarvetta uskontokuntatiedon tallentamiseen. Asiasta tulee pyytää tietosuojavaltuutetun lausunto.

95 §

Asevelvollisrekisterin pitäjä

Asevelvollisrekisterin pitäjiä ovat pääesikunta, aluetoimisto toimialueellaan ja joukko-osasto sen palveluksessa olevien osalta.

Pääesikunta

Pääesikunta kiinnittää puolustusministeriön huomiota siihen, että ehdotetussa 95 §:ssä mainittujen lisäksi myös operatiivisten sotilasläänien esikunnilla saattaa olla tarvetta lisätä asevelvollisrekisteriin tietoja oikaisuvaatimuksia ja ylennyksiä koskevista asioista. Jos tätä mahdollisuutta ei ole muuten turvattavissa, ehdotettuun 95 §:ään tulisi lisätä operatiivisen sotilasläänin esikunta yhdeksi rekisterinpitäjäksi.

96 §

Tietojen käsittely

Sotilasviranomainen saa käsitellä asevelvollisrekisterissä olevia tietoja siinä laajuudessa kuin tiedot ovat tarpeen viranomaisen 94 §:ssä tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi.

97 §

Asevelvollisrekisterin tietosisältö

Asevelvollisrekisteriin saadaan 94 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamista varten tallettaa henkilön perustietoina täydellinen nimi, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, siviilisääty, ammatti, syntymäkotikunta, kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka, väestökirjanpitokunta, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto ja sotilasarvo.

Asevelvollisrekisteriin saadaan lisäksi tallettaa 94 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tarpeellisia asevelvollista koskevia seuraavia tietoja:

- 1) koulutus ja suoritettut tutkinnot;
- 2) ajokortti;
- 3) palveluskelpoisuus, soveltuvuuskokeen perusteella tehty arvio;
- 4) palvelus, palveluspaikka ja -aika;
- 5) koulutuksen ja osaamisen mukainen sopivuus ja sijoitus;
- 6) tiedot terveydentilasta, jos tiedoilla on merkitystä asevelvollisen palveluksen, sijoittelun tai asevelvollisuuden kannalta;
- 7) tuntomerkit;
- 8) kurinpitomenettelyssä määrätyt seuraamukset ja sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellyistä rikoksista tuomitut rangaistukset sekä muut rangaistukset ja seuraamukset, jos tiedoilla on merkitystä asevelvollisen palveluksen, sijoittelun tai sotilasarvon kannalta;
- 9) väestörekisteri sekä kirkkokunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta ja sen seurakunta;
- 10) perheoikeudellinen asema, lähiomaisen nimi ja osoite;
- 11) vajaavaltaisuus, toimintakelpoisuuden rajoitus ja edunvalvoja;
- 12) onko säilytettävänä rangaistuslaitoksessa taikka hoidettavana sairaalassa tai muussa sosiaali- tai terveydenhuollon laitoksessa.

Väestörekisterikeskus

Väestörekisterikeskus katsoo, että asevelvollisuuslakiehdotuksen 97 §:n 2 momentin 9 kohdassa mainitun ”väestörekisteri” -termin sijasta tulisi käyttää muuta ilmaisu, esimerkiksi ”väestökirjanpidon paikallisviranomaisena oleva maistraatti”, jos sitä on tarkoitettu. ”Väestörekisteri” -termiä ei tulisi käyttää, koska sitä ei väestökirjanpitoa koskevassa lainsäädännössä käytetä ja koska termi on omiaan aiheuttamaan sekaannusta.

98 §

Asevelvollisen tiedonantovelvollisuus

Asevelvollisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuutensa vaikuttavat seikat ovat sotilasviranomaisen tiedossa.

Asevelvollisen on annettava 1 momentissa tarkoitettut tiedot 95 §:ssä tarkoitettulle sotilasviranomaiselle tämän niitä tiedustellessa sekä vastattava viranomaisen tekemään kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa päivästä, jona hän on saanut kyselystä tiedon.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 2 momentissa tarkoitettun kirjallisen kyselyn tekemisestä ja tietojen antamisesta.

Ulkomaalaisvirasto

Ulkomaalaisvirasto jättää harkittavaksi voitaisiinko 1 momenttiin lisätä myös tieto asevelvollisen kansalaisuuksista.

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry

Asevelvollisen tiedoksiantovelvollisuuksiin pitäisi lisätä myös 97§:n kohdat/kohtia.

99 §

Tietojen saanti viranomaiselta, yhteisöltä ja yksittäiseltä henkilöltä

Rekisterinpitäjällä on sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi oikeus sen lisäksi, mitä muussa laissa säädetään, salassapitosäännösten estämättä saada asevelvollisrekisteriä varten tarpeellisia tietoja seuraavasti:

- 1) väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmästä väestötietolain (507/1993) 4 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa ja 3 momentissa tarkoitettuja tietoja kutsuntaa varten seuraavana vuonna 18 vuotta täyttävistä asevelvollisista ja sen jälkeen kaikista asevelvollisista palvelukseen määräämistä ja sijoittelua varten;
- 2) asevelvollisen terveystarkastuksia tekevältä terveyskeskukselta ja lääkäriltä tietoja asevelvollisen terveydentilasta palveluskelpoisuuden määrittämistä varten;
- 3) terveyskeskukselta, mielenterveystoimistolta, sairaalalta tai muulta mielenterveystyötä viranomaisena tekevältä taholta tietoja mielenterveyslaissa (1116/1990) tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen antamisesta asevelvolliselle, jos tiedoilla on merkitystä asevelvollisen palveluskelpoisuuden tai palveluksen järjestämisen kannalta;
- 4) sosiaaliviranomaiselta tietoja asevelvollisen sosiaalisesta ja taloudellisesta tilanteesta, jos tiedoilla on merkitystä päätettäessä palveluspaikasta ja palveluksen ajankohdasta sekä palveluksen järjestämisestä;
- 5) poliisiviranomaiselta tietoja poliisin asevelvolliseen kohdistamista, rikoksesta johtuvista virkatoimista ja asevelvolliseen kohdistetuista seuraamuksista, jos tiedoilla on merkitystä asevelvollisen so-

pivuuden arvioimiseksi 38 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ja tehtävään sekä sijoitettavuuden arvioimiseksi sekä palveluksen järjestämistä varten;

6) oikeushallinnon tietojärjestelmistä syyteharkinnassa olevista rikosasioista, syyttäjän päätöksistä, tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista, tuomioistuinten lainvoimaisista ratkaisuista asevelvollisen sopivuuden arvioimiseksi 37 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ja tehtävään, sijoitettavuuden arvioimiseksi tai palkitsemisen ja ylentämisen edellytysten arvioimiseksi; tietojen saamisesta rikosrekisteristä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaissa (770/1993);

7) rajavartiolaitokselta tietoja rajavartiolaitoksessa varusmiespalveluksen suorittaneesta, tämän palveluksesta, palveluskelpoisuudesta ja palveluskelpoisuuden määräytymisen perusteesta ja sijoitettavuudesta tässä laissa tarkoitettuun tehtävään sijoitettavuuden arvioimiseksi;

8) siviilipalvelusviranomaiselta tietoja siviilipalvelusmiehen palveluksesta, tämän palveluskelpoisuudesta ja palveluskelpoisuuden määräytymisen perusteesta poikkeusolojen aikaiseen tehtävään sijoitettavuuden arvioimiseksi;

9) Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä vapaaehtoiseen maanpuolustukseen osallistuvan perustietoja sekä tietoja henkilön sijoituksesta tässä laissa tarkoitettuun tehtävään sijoitettavuuden arvioimiseksi;

10) Ulkomaalaisvirastolta henkilön kansalaisuutta koskevia tietoja sen selvittämiseksi, onko henkilö velvollinen suorittamaan palvelusta tämän lain nojalla;

11) vankeinhoitoviranomaiselta tieto rangaistuslaitoksessa säilytettävästä kutsunanalaisesta tai palvelukseen määrätystä ja tämän vapautumisajankohdasta kutsunnan ja palveluksen järjestämistä varten;

12) sosiaali- tai terveydenhuollon ja muulta laitokselta tieto laitoksessa olevan kutsunanalaisen ja palvelukseen määrätyn vapautumisajankohdasta, jos asianomainen ei pääse laitoksesta vapaasti poistumaan, palvelukseen määräämistä ja palveluksen järjestämistä varten;

13) Kansaneläkelaitokselta tieto asevelvollisesta, jolle on myönnetty kansaneläkelain (347/1956) mukainen työkyvyttömyyseläke tai vammaistukilain (124/1988) mukainen vammaistuki tässä laissa tarkoitettuun tehtävään sijoitettavuuden ja palveluskelpoisuuden arvioimiseksi;

Rekisterinpitäjällä on oikeus saada 1 momentissa tarkoitettut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla maksutta tai tietojen irrottamiskustannuksiin perustuvaa vastiketta vastaan siten kuin siitä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan. Ennen tietojen luovuttamista asevelvollisrekisteriin teknisen käyttöyhteyden avulla rekisterinpitäjän on esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitettujen tietoluokkien sisällöstä sekä tietoja luovutettaessa ja vastaan otettaessa noudatettavasta menettelystä.

Oikeusministeriö

Voidaan kysyä, onko rekisterinpitäjälle ehdotettu tiedonsaantioikeus kaikkiin pykälässä mainittuihin tietoihin teknisen käyttöyhteyden avulla perusteltua.

Kun tiedonsaannin piiriin kuuluisi ehdotetussa pykälässä myös arkaluonteisia ja salassa pidettäviä tietoja, tietojen saamisen edellytyksenä tulisi olla, että tiedot ovat välttämättömiä asevelvollisrekisteriä varten.

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Tietojen saamista koskevaan pykälään on pyritty saamaan mahdollisimman tyhjentävä luettelo tietoja luovuttavista tahoista. Kunkin tietoja luovuttavan tahon kohdalla on mainittu, mitä tietoja luovuttaminen koskee ja mihin tarkoitukseen niitä luovutuksen saajan toiminnassa tarvitaan. Kolmen luovutettavaan tietoryhmään on liitetty erityinen tietojen merkittävyttä osoittava maininta niitä käytettäessä. Kyseessä tässäkin tapauksessa on arkaluonteisia tietoryhmiä.

Tietojen saamista koskevan 99 §:n johtolauseeseen sisältyy maininta ”mitä muussa laissa säädetään”. Mielestäni pykälän perusteluihin olisi selventävää lisätä muutama maininta tällaisista lainsäännöksistä.

Ulkomaalaisvirasto

Lainkohdan 2 momentissa säädetään rekisterinpitäjän oikeudesta saada lainkohdan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja maksutta tai tietojen irrottamiskustannuksiin perustuvaa vastiketta vastaan siten kuin siitä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan. Tältä osin Ulkomaalaisvirasto toteaa, että tällä hetkellä nämä tiedot eivät ole maksuttomia.

Rikosseuraamusvirasto

Rikosseuraamusviraston hallinnonalan henkilötietolaissa (L 24.5.2002 / 422) säädetään vankeinhoitoviranomaisten oikeudesta luovuttaa vangeista tietoja sotilasviranomaisille asevelvollisrekisterin ylläpitoa varten ja vankeinhoitoviranomaisten oikeudesta luovuttaa näitä tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla.

Lakiehdotuksen 99 § 1 momentin 11 kohdan mukaan asevelvollisuusrekisterin ylläpitäjällä on oikeus saada vankeinhoitoviranomaiselta tieto rangaistuslaitoksessa säilytettävästä kutsunanalaisesta tai palvelukseen määrätystä ja tämän vapautumisajankohdasta. Vankeinhoitoviranomaisten henkilörekisteriin ei kirjata sellaista tietoa, onko rangaistuslaitoksessa säilytettävä vanki jo osallistunut kutsuntaan tai määrätty varusmiespalveluun, kertausharjoitukseen tai muuhun palveluun. Niinpä rekisteristä voidaan poimia erilleen vain ne kutsunanalaiset, jotka kuluvan vuoden aikana täyttävät 18 vuotta tai vaihtoehtoisesti kaikki asevelvollisuusikäiset sukupuolen ja syntymävuoden mukaan. Kun otetaan huomioon asevelvollisrekisterin käyttötarkoitus ja tietosisältö, vastanee nykyinen käytäntö, jonka mukaisesti vankeinhoitoviranomaiset ovat ilmoittaneet jokaisesta vankilaan otetusta ja vankilasta vapautuneesta asevelvollisesta 18-60 –vuotiaasta, paremmin asevelvollisuusrekisteriä ylläpitävien sotilasviranomaisien todellisia tarpeita kuin ehdotettu sanamuoto.

Koska vankeinhoitoviranomaisten tiedossa ei ole ketkä naisvangit mahdollisesti ovat hakeutuneet vapaaehtoiseen asepalvelukseen, on vankiloiden ilmoitusvelvollisuus koskenut vain miespuolisia asevelvollisia.

Vankeinhoitolaitoksen käytössä olevasta vankitietojärjestelmästä on mahdollisuus tuottaa säännöllisin väliajoin tiedosto vankilaan saapuneista ja vankilasta vapautuneista. Sen sijaan tietojärjestelmästä ei toistaiseksi ole mahdollista välittää näitä tietoja ohjelmallisesti ja tietoturvallisesti konekielisessä muodossa pääesikunnalle. Vankeinhoitolaitoksen yhteistyöviranomaisille on anomuksesta myönnetty suora käyttöoikeus vankitietojärjestelmän erillisrekisteriin, jossa on tiedot vankien sijoituslaitoksesta ja vapautumismahdollisuudesta.

Vaikka voimassa olevan asevelvollisuuslain 42 f 1 momentti, jossa säädetään henkilötietojen poistamisesta asevelvollisrekisteristä, on sellaisenaan siirretty uuteen lakiehdotukseen, esittää Rikosseuraamusvirasto Puolustusministeriön harkittavaksi, että vankilassaoloa koskeva tieto poistettaisiin asevelvollisrekisteristä tietyn määräjän kuluttua vangin vapautumisesta ja käyttötarpeen päättyttyä.

Valtakunnansyyttäjä

Rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeutta koskevan 99 §:n tiedonsaantia poliisilta koskevassa 5 -kohdassa tietojen saamiselle asetettu edellytys “... jos tiedoilla on merkitystä...” on käytännön toimintaa ajatellen epäonnistunut. Rekisterinpitäjä tuskin voinee arvioida tietojen merkitystä ennen niiden luovuttamista, eikä poliisilla liene edellytyksiä päättää, onko sen hallussa olevilla tiedoilla merkitystä esimerkiksi asevelvollisen sopivuutta koulutukseen arvioitaessa.

Tiedonsaantia oikeushallinnon tietojärjestelmistä koskevassa 99 §:n 6 -kohdassa on ilmeisen erheellinen viittaus 38 §:n sijasta 37 §:ään.

6 -kohdassa oleva määritelmä “syyteharkinnassa olevista rikosasioista” olisi ehkä aiheellista korvata maininnalla “syyttäjän käsiteltävänä olevista rikosasioista”, koska syyttäjät osallistuvat nykyisin aktiivisesti rikosten selvittämiseen jo esitutinnan aikana ennen asian muodollista siirtymistä syyteharkintaan.

Väestörekisterikeskus

Väestörekisterikeskus ehdottaa, että asevelvollisuuslakiehdotuksen 99 §:n 1 momentin 1 kohdassa ei mainittaisi lainkaan Väestörekisterikeskusta, koska väestötietojärjestelmästä vastaavat maistraatit ja Väestörekisterikeskus yhdessä.

Väestötietojärjestelmästä luovutettavien tietojen maksukysymyksestä

Asevelvollisuuslakiehdotuksessa esitetään, että puolustushallinnolla olisi oikeus saada tietoja lakiehdotuksen 99 §:n 1 momentissa mainituilta tahoilta 2 momentin mukaisesti maksutta tai tietojen irrotuskustannuksiin perustuvaa vastiketta vastaan. Väestörekisterikeskus vastustaa sitä, että erityislaissa säädettäisiin oikeudesta saada tietoja väestötietojärjestelmästä maksutta. Julkisoikeudellisia tarkoituksia varten väestötietojärjestelmästä luovutetuista tiedoista perittävät maksut määräytyvät valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla annetun rekisterihallinnon suoritteiden maksuista annetun sisäasiainministeriön asetuksen (160/2005) mukaisesti.

Valtion maksuperustelain mukaisesti suoritteen hintaan sisältyvien kustannuserien perimättä jättäminen joltakin väestötietoja käyttävältä taholta tarkoittaisi käytännössä sitä, että nämä kustannuserät tulisi budjetoida väestökirjahallinnon menoiksi. Tällaisessa tapauksessa kyseiset toisen hallinnonalan kustannuserät siis rasittaisivat tosiasiaa pelkästään väestökirjahallintoa. Väestörekisterikeskuksen käsityksen mukaan tällainen menettely ei ole sopusoinnussa maksuperustelain säännösten eikä laille asetettujen tarkoituserien kanssa. Se ei myöskään missään nimessä tukisi tulohajauksen kautta tavoiteltavia kunkin hallinnonalan sisäisiä toiminnan tehokkuuden ja ohjattavuuden päämääriä.

Väestörekisterikeskus vastustaa myös sitä, että erityislaissa todettaisiin, että tietojen saamisesta perittävät maksut perustuisivat niin sanottuihin irrottamiskustannuksiin. Irrottamiskustannusten määrittelystä ei ole yhtenäistä ja vakiintunutta kantaa valtiollahinnossa eikä irrottamiskustannusten ottamiselle maksujen perusteeksi ole saatavissa tukea valtion maksuperustelaista tai rekisterihallinnon maksuista annetusta

asetuksesta. Asevelvollisuuslakiehdotuksen 99 §:n 2 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa on määritelty, mitä irrottamiskustannukset lain tarkoittamissa tilanteissa olisivat. Irrottamiskustannuksista säättäminen erityislaissa ja niiden tarkempi määrittely perusteluissa saattaisi kuitenkin johtaa väestötietojärjestelmän tietojen luovutuksen kannalta tilanteeseen, jossa eri luovutuksensaajia ei välttämättä kohdeltaisi tasapuolisesti.

SDP

Kaikissa tilanteissa on varmistettava, että henkilökohtainen tietosuoja turvataan henkilötietolain ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaisesti.

Reserviläisliitto r.y.

Reserviläisliitto esittää kohtaa 9 muutettavaksi niin, että lakia ei tarvitse muuttaa mikäli Maanpuolustuskoulutusyhdistystä ei perusteta tai sen tehtäviä hoitamaan perustetaan myöhemmin toisenniminen yhteisö.

MTS

Sotilasviranomaisten oikeutta saada muiden viranomaisten rekistereissä olevia asevelvollista koskevia tietoja MTS pitää periaatetta hyvänä, mutta on varmistettava, että kaikissa tilanteissa henkilökohtainen tietosuoja turvataan. Tiedot, joilla saattaisi olla merkitystä joko palveluksessa olevan itsensä tai hänen palvelustovereidensa palvelusturvallisuudelle tulee kuitenkin aina saattaa sotilasviranomaisten tietoon.

TANE

Asevelvollisrekisteriä käsittelevän 99§:n 6 momentin mukaan rekisterinpitäjä voisi saada syyttäjältä ja oikeuslaitokselta tietoja myös keskeneräisistä syyteharkinnoista ja oikeudenkäynneistä rikosasioissa. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta huomauttaa, että yksi rikosprosessioikeutemme lähtökohdista on syyttömyysolettama, jonka mukaan vastaajaa pidetään syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on tuomioistuimessa näytetty toteen. Ihmisoikeutenakin voimassa oleva syyttömyysolettama vaarantuu, mikäli syyttäjä tai tuomioistuin luovuttaa ulkopuoliselle asevelvollisrekisterille tietoja keskeneräisessä rikosasiassa. Koska asevelvollisrekisterissä on tiedot lähes jokaisesta suomalaisesta miehestä, TANE katsoo, että miesten perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumisen kannalta on olennaista, ettei keskeneräisiä rikosasioita rekisteröitäisi syyttäjä- tai oikeuslaitoksen ulkopuolisiin rekistereihin.

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Rauhanliitto on huolissaan siitä, että tässä esityksessä ollaan liikaa laajentamassa puolustusvoimien oikeutta saada tietoa automaattisesti ilman rekisterin ylläpitäjän omaa harkintaa lähes kaikista mahdollisista viranomaisrekistereistä, myös taloudelliseen asemaan liittyen (sosiaaliviranomaiset) syyteharkinnassa olevista asioista (oikeusviranomaisilta) yms. Laajennettu tiedonsaanti ja rekisteröintioikeus tarkoittaisi huononnusta tietosuojan suhteen koko miesikäluokan kohdalla. Rauhanliiton mielestä esitys ei ole tarpeeksi restriktiivinen, eikä ota tarpeeksi yksilöiden tietosuoja huomioon joten esitystä tulisi tältä osin tiukentaa.

Sen sijaan Rauhanliiton käsityksen mukaan sillä, että asevelvollisuuskoulutuksen suhteen jo kutsuntavaiheessa lisättäisiin valikoivuutta ja höllennettäisiin vapautuskriteereitä voitaisiin oikeasti välttää se, että nuoret joilla ei ole syystä tai toisesta elämäntilanne hallinnassa, jotka eivät ole motivoituneita, tai joilla on ongelmia (huume, mielenterveys tms) ei ajettaisi pakolla sotilaalliseen palvelukseen ja aseiden pariin.

100 §

Tietojen luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, asevelvollisrekisteristä voidaan salassapitovelvollisuuden estämättä antaa tietoja:

- 1) puolustusministeriölle, sotilasviranomaiselle ja rajavartiolaitosviranomaiselle asevelvollisuuden toimeenpanoa sekä henkilöstön palvelukseen ottamista ja henkilöstösunnittelua ja kunniamerkin myöntämistä varten;
- 2) työministeriölle ja siviilipalveluskeskukselle siviilipalveluksen toimeenpanoa varten;
- 3) työministeriölle työpalvelun toimeenpanoa varten;
- 4) poliisille kutsunnan toimittamiseen liittyviä tehtäviä sekä palvelukseen noutamista varten;
- 5) ulkoasiainministeriölle asevelvollisuutta koskevan asian hoitamista varten;
- 6) Ulkomaalaisvirastolle varusmiespalveluksen suorittamisesta kansalaisuusasian käsittelemistä varten;
- 7) väestörekisterikeskukselle varusmiespalveluksen suorittamisesta kansalaisuusaseman määrittämistä varten;
- 8) tuomioistuimille ja syyttäjäviranomaisille sotilasarvosta ja palveluksesta rikosasian käsittelemistä varten;
- 9) viranomaiselle, yhteisölle tai yksityiselle henkilölle sotilasarvosta kunniamerkin myöntämistä tai muuta palkitsemista koskevassa asiassa;
- 10) Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle asevelvollisten perustietoja vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen järjestämistä varten;
- 11) rekisteröidyn nimenomaisella suostumuksella myös muulle kuin 1—10 kohdassa tarkoitettulle.

Myönnettäessä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 28 §:ssä tarkoitettu lupa salassa pidettävien tietojen saamiseen lupaan on liitettävä maanpuolustuksen ja yksityisen edun suojaamiseksi tarpeelliset määräykset.

Rekisterinpitäjä saa luovuttaa tässä pykälässä mainitut tiedot viranomaiselle salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöoikeuden avulla tai konekielisessä muodossa. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla tietoja pyytävän on esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin tietoja luovutettaessa ja vastaan otettaessa noudatettavasta menettelystä.

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Tietojen luovutusta koskevaan pykälään sisältyy kahdenlaista sääntelyä. Pykälän 1 momentin 8 ja 9 kohdissa on nimenomaan mainittu mitä tietoryhmiä luovutus koskee, muissa momentin kohdissa on mainittu vain luovutuksen saaja ja tietojen käytötarkoitus. Tästä epätäsmällisyydestä päästäisiin helpoimmin eroon liittämällä tarpeellisuutta koskeva maininta 100 §:n johtokappaleeseen esim. ”...antaa tarpeellisia tietoja”:

Ulkomaalaisvirasto

Ehdotetun lain 100 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan asevelvollisuusrekisteristä voidaan salassapitovelvollisuuden estämättä antaa tietoja väestörekisterikeskukselle varusmiespalveluksen suorittamisesta kansalaisuusaseman määrittämistä varten.

Tältä osin Ulkomaalaisvirasto toteaa, että kansalaisuuslain (359/2003) 36 §:n mukaisesti väestörekisterikeskus ei määritä henkilön kansalaisuusasemaa vaan sen määrittää Ulkomaalaisvirasto.

Väestörekisterikeskus

Väestörekisterikeskus ehdottaa, että 100 §:n 7 kohta muutetaan seuraavasti: Väestörekisterikeskukselle tai maistraatille / väestötietojärjestelmään varusmiespalveluksen suorittamisesta kansalaisuutta koskevan rekisterimerkinnän tekemistä varten.

Valtakunnansyyttäjä

Tietojen luovuttamista koskevan 100 §:n 8-kohdan maininta sotilasarvoa ja palvelusta koskevista tiedoista viitanee rekisterin tietosisältöä koskevan 97 §:n 2 momentin 1- ja 4-kohtiin. Syyttäjän tehtävien asianmukaisen hoidon kannalta syyttäjän olisi kuitenkin perusteltua saada tietoja myös 97 §:n 8 -kohdassa tarkoitetuista seuraamuksista.

100 §:n 8 -kohdan maininta "rikosasian käsittelemistä varten" tulisi syyttäjän osalta muuttaa syyttäjän tiedonsaantioikeutta koskevan yleisistä syyttäjistä annetun lain 11 § 1 momentin sanamuotoa vastaavaan muotoon "virkatehtävän suorittamista varten". Tuomioistuimien osalta olisi ehkä perusteltua mainita varsinaisten rikosasioiden lisäksi myös kurinpitovalitusasiat.

Reserviläisliitto r.y.

Reserviläisliitto esittää kohtaa 10 muutettavaksi niin, että lakia ei tarvitse muuttaa mikäli Maanpuolustuskoulutusyhdistystä ei perusteta tai sen tehtäviä hoitamaan perustetaan myöhemmin toisenniminen yhteisö. Lisäksi Reserviläisliitto esittää, että kohtaa 10 lisätään tietojen luovuttaminen Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen jäsenjärjestöille vapaaehtoista maanpuolustustyötä koskevaa tiedottamista varten.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Aseistakieltäytyjäliitto haluaa kiinnittää huomiota rekisteröitävien merkittävien tietojen tarpeellisuuteen lain tarkoituksen kannalta, ja edelleen, onko tarkoitus saavutettavissa muulla tavoin kuin arkaluontoisen tiedon rekisteröinnillä. On tarpeen tarkoin arvioida eri tietojen rekisteröintiin liittyvät riskit yksityisyyden suojan kannalta muun muassa siltä kannalta, millainen henkilöpiiri niitä käsittelee. 99 §:ssä säännelty tietojensaantioikeus on harkittava kohdittain erityisen tarkasti. Tietojen luovuttaminen ulkopuolisille on rajattava tarkoin - nyt tietoja luovutettaisiin rajoituksetta 100 § 1 momentin 10 kohdan mukaan muun muassa Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen järjestämiseksi. Viime kuukausina työsuojelupiirit ovat antaneet useita ratkaisuja, joissa asevelvollisuuden suorittamista koskevan tiedon kysyminen työhaussa on katsottu syrjiväksi. Ei ole mitään

syötä uskoa, etteikö syrjintää voi tapahtua myös muulla tavoin saatujen tietojen avulla. Myös 101 § tietojen poistamisesta asevelvollisuusrekisteristä ja 101 § tietojen arkistoinnista vaativat tarkempaa harkintaa.

TANE

Lisäksi asevelvollisrekisterinpitäjän tietojen luovutusoikeudet on määritelty varsin löyhästi. Pääesikunnalla olisi ehdotuksen mukaan oikeus päättää tunnistetietojen luovuttamisesta vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta sekä yksittäistapauksessa myös muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten. TANE korostaa, että tietojen luovutusoikeutta tulisi täsmentää ja että vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta varten tietoja saataisiin luovuttaa Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle tai sitä vastaavalle taholle vain rekisteröidyn nimenomaisella suostumuksella. Lisäksi asevelvollisrekisterin tietokanta tulisi järjestää niin, ettei rekisteröidyn tietoja voida käyttää syrjinnän mahdollistavana erotteluperusteena esimerkiksi niin että perhesuhdemerkinnöistä (avioliitto/rekisteröity parisuhde) pääteltäisiin henkilön seksuaalinen suuntautuminen.

101 §

Tietojen poistaminen asevelvollisrekisteristä

Henkilöä koskeva tieto poistetaan asevelvollisrekisteristä viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun henkilö ei enää kuulu reserviin eikä varareserviin.

Rikos- ja seuraamustiedot poistetaan asevelvollisrekisteristä viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun saapumiserä, johon kuuluva varten tieto on saatu, on kotiutettu tai siitä kun asevelvollinen, jota tieto koskee, on kotiutettu. Myöhemmin saatu tieto poistetaan viimeistään viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä asevelvollisrekisteriin.

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Tietojen poistamisessa on rikos- ja seuraamustiedot asetettu muihin tietoihin nähden erityisasemaan. Koska kotiuttamisen jälkeen saatu tällainen tieto säilyy rekisterissä palvelusaikana saatua tietoa kauemmin, niin perusteluissa olisi vois tuoda esiin syyt erimittaiselle säilytysajalle.

102 §

Tietojen arkistointi

Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista on voimassa, mitä arkistolaissa (831/1994) tai sen nojalla säädetään tai määrätään.

11 luku

Asevelvollisuuteen kuuluvat etuudet

103 §

Asevelvollisen ylläpito

Tämän lain nojalla palvelustaan suorittavalla on oikeus maksuttomaan majoitukseen, muonitukseen ja vaatetukseen.

Pääesikunta antaa tarkempia määräyksiä 1 momentissa tarkoitettusta ylläpidosta.

Puolustusministeriö, resurssipoliittinen osasto

Pykälä ole riittävän seikkaperäisesti otettu kantaa asevelvollisten oikeuteen maksuttomaan ylläpitoon lomanajalta. Nykykäytäntönä on ollut, ettei asevelvollinen ole ollut oikeutettu esim. muonitukseen tai ruokarahaan lomansa ajalta. Selvyyden vuoksi pykälässä olisi syytä todeta, että asevelvollinen on oikeutettu pykälän mukaisiin etuuksiin lomanajalta ainoastaan, jos hän viettää lomansa asianomaisessa joukko-osastossa. Ns. ruokarahan suorittaminen palvelustehtävistä vapautetuille perustuu terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain 5 a §:ään, joten tältä osin perustuslain 80 §:n edellytykset täyttyvät.

Pykälässä olisi myös syytä todeta, että maksuttoman muonituksen ja majoituksen toteuttamisesta asevelvollisten kotimaan ja ulkomaankomennusten ajalta voidaan säätää tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

104 §

Päiväraha ja maksu palvelustehtävästä

Varusmiespalveluksessa olevalla on oikeus saada päiväraha kultakin palvelusajaksi laskettavalta päivältä. Päivärahan määrä voidaan porrastaa palvelusajan mukaan.

Erikoistehtävää suorittavalle voidaan päivärahan lisäksi maksaa korvaus tehtävän vaativuuden perusteella.

Puolustusministeriön asetuksella säädetään tarkemmin päivärahan ja muiden korvausten määrästä ja maksamismenettelystä.

105 §

Reserviläispalkka

Reservin kertausharjoituksessa, ylimääräisessä harjoituksessa, 82 §:ssä tarkoitettussa palveluksessa ja liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevalla on oikeus reserviläispalkkaan palvelusajaksi laskettavilta päiviltä.

Reserviläispalkkaa ei makseta ajalta, jonka palvelukseen määrätty on ollut tahallisesti aiheuttamansa vamman vuoksi palvelukseen kykenemätön.

Puolustusministeriön asetuksella säädetään tarkemmin reserviläispalkan määrästä ja maksamismenettelystä.

Valtioneuvoston oikeuskansleri

Asevelvollisuuslain 105 §:ään tulisi ainoastaan hyvin yleisluontoinen säännös reserviläispalkasta (reservin kertausharjoitukset, ylimääräinen harjoitus, 82 §:ssä tarkoitettu palvelus). Reserviläispalkan määrästä ja maksamismenettelystä säädettäisiin "tarkemmin" puolustusministeriön asetuksella. Asetuksenantovaltaa koskeva säännös olisi olennaisimmilta osiltaan (erityisesti reserviläispalkan määrän perusteet) täysin avoin.

Oikeus reserviläispalkkaan koskee ao. palvelusvelvollisen taloudellisia oikeuksia. Perustuslain 80 §:n mukaan yksilön oikeuksien perusteista on säädettävä lailla. Sitä, että laissa säädettäisiin pelkästään oikeudesta reserviläispalkkaan, ei ole pidettävä

perustuslain 80 §:ssä tarkoitetun oikeuksien perusteista lailla säätämisen velvollisuuden kannalta riittävänä. Asevelvollisuuslakiluonnoksen 105 § ei siten täytä lain-säädäntövallan delegointisäännökselle eduskunnan perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa tulkintakäytännössä asetettuja täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia.

Lakiin on tämän vuoksi otettava yleisluonteinen mutta riittävän konkreettinen säännös reserviläispalkan suuruuden määräytymisperusteista, esimerkiksi palkan määräytymisperusteista suhteessa asianomaisen palveluksen aikana menettämään työ- tai yrittäjäansioon tai korvaukseen.

Toinen huomautukseni koskee reserviläispalkkaa koskevan asetuksen antajaa. Reserviläispalkassa on kysymys lain velvoittavan säännöksen nojalla palvelukseen kutsuttavan asevelvollisen oikeudesta laissa säädettyyn taloudelliseen etuuteen mutta useimpien reserviläisten osalta myös ansio- tai yrittäjätulojen tai korvauksen menetyksen tai alenemisen korvaamisesta palvelusajalta. Kysymys on palvelukseen kutsuttavien asevelvollisten kannalta tärkeästä asiasta ja asia on muun muassa palvelusajalta menetettyjen työ- ja yrittäjätulojen ja korvausten korvaamisen kannalta myös periaatteellisesti tärkeä. Kysymys ei ole sellaisesta teknisluonteisesta ja pelkästään toimeenpanovaltaa koskevista asioista säätämisestä, jollaisissa ministeriön asetusta voitaisiin pitää mahdollisena.

Tämän vuoksi lakia yksityiskohtaisemmat säännökset reserviläispalkasta tulee antaa valtioneuvoston asetuksella.

Varusmiehiä koskevat vastaavat säännökset (104 §) voidaan nähdäkseni antaa puolustusministeriön asetuksella, koska päiväraha maksetaan eräitä laissa tarkoitettuja poikkeuksia lukuun ottamatta kaikille samansuuruisena. Päivärahan suuruudesta puolestaan päättää eduskunta valtion talousarviokäsittelyn yhteydessä.

Reserviläisliitto r.y.

Liitto esittää, että reserviläispalkka olisi kaikille sama tai vaihtoehtoisesti tulosidonnainen.

106 §

Matkakustannusten korvaaminen

Asevelvollisella on oikeus saada valtion kustantama matka tai korvaus kustannuksista, jotka aiheutuvat koti- tai asuinpaikan ja palvelus- tai tarkastuspaikan välisestä matkasta, jonka aiheena on:

- 1) varusmiespalvelukseen, kertausharjoitukseen, ylimääräiseen harjoitukseen tai liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen saapuminen tai palveluksesta kotiuttaminen;
- 2) 60 §:n 1 kohdassa tarkoitettu palvelustehtävistä vapauttaminen;
- 3) määräys 26 §:ssä tarkoitettuun tarkastukseen.

Mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään, ei sovelleta asevelvolliseen, joka tarkastetaan aluetoimistossa ensimmäistä kertaa, jos hän on ollut luvatta poissa kutsunnasta.

Kustannukset Suomessa tehdystä matkasta korvataan myös, kun kyseessä on matka 29 §:ssä tarkoitettuun puolustusvoimien järjestämään valintakokeeseen.

Matkakustannukset korvataan yleisen taksan mukaan. Matkakustannukset ulkomailta ja ulkomaille korvataan vain, jos asevelvollinen asuu ulkomailla vakinaisesti. Matkakustannusten korvaamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

107 §

Maksuton lomamatka

Varusmies saa palvelusaikanaan vähintään kaksi edestakaista lomamatkaa palveluskuukautta kohden tai korvauksen matkakustannuksista koti- tai asuinpaikkakunnalleen taikka erityisestä syystä myös muulle sellaiselle paikkakunnalle Suomessa, jonne hänellä on erityisiä henkilökohtaisia siteitä. Ulkomailla vakinaisesti asuvalla on palvelusaikanaan oikeus vähintään yhteen lomamatkaan koti- tai asuinpaikkakunnalleen ulkomailla.

Matka on tehtävä olosuhteet huomioon ottaen valtiolle edullisimmalla tavalla.

Puolustusministeriön asetuksella säädetään tarkemmin matkakustannusten korvaamisesta ja maksuttomien lomamatkojen lukumäärästä.

Reserviläisliitto r.y.

Liitto esittää, että varusmies saisi palvelusaikana yhden edestakaisen lomamatkan jokaista, yhtäjaksoista lomaansa kohden.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Maksuttoman lomamatkaoikeuden rajoittaminen kotipaikkakunnalle tai paikkakunnalle jonne asevelvollisella on erityisiä henkilökohtaisia siteitä, on tarpeetonta ja monissa tapauksissa haittaa kohtuuttomasti palvelusta suorittavan ihmissuhteiden hoitamista. Maksuttomat lomamatkat tulee myöntää ilman matkakohteeseen liittyviä rajoituksia. (107§)

Vuoden 1992 loppuun saakka palveluksesta kotiutuville maksettu kotiuttamisraha tulee palauttaa helpottamaan asevelvollisuuspalveluksen suorittaneiden paluuta siviilimaailmaan.

Varusmiehille tulee turvata käytännössä toteutuva oikeus maksuttomaan muonitukseen myös niiden viikonloppujen ja lomien aikana, jolloin he eivät oleskele varuskunnassa. Kysymys on perustuslain takaaman perustoimeentulon turvan ja liikkumisvapauden yhdistämisestä. Tämä voidaan toteuttaa esim. maksamalla heille asianomaisilta päiviltä ruokarahaa. (103§)

108 §

Terveydenhuolto

Tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa olevalla on oikeus päästä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja saada tarvittavaa hoitoa.

Terveydenhuollosta säädetään tarkemmin terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa (322/1987).

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Viime vuosien tarkastusten yhteydessä ovat tulleet esiin myös puutteet terveydenhuollon järjestelyistä. Ehdotuksen 108 §:n mukaan palveluksessa olevalla on oikeus päästä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja saada tarvittavaa hoitoa. Pykälän muotoilua olisi syytä muuttaa siten, että siitä ilmenisi oikeus saada viivytyksettä asianmukaista hoitoa.

109 §

Sosiaaliturvaa koskeva neuvonta

Palvelukseensa liittyvissä sosiaaliturvaa koskevissa asioissa asevelvollisella on oikeus tarvittaessa saada asiantuntevaa apua.

110 §

Asevelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkuminen

Palvelukseen määrätyn asevelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkumisesta säädetään palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetussa laissa (570/1961).

111 §

Muut asevelvolliselle ja tämän omaiselle kuuluvat etuudet

Asevelvollisen ja tämän omaisen muista taloudellisista ja sosiaalisista etuuksista säädetään lisäksi sotilasavustuslaissa (781/1993) ja asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetussa laissa (1309/1994).

12 luku

Muutoksenhaku

112 §

Oikaisuvaatimus

Asevelvollinen saa kirjallisesti vaatia oikaisua sotilasläänin esikunnalta aluetoimiston tai kutsuntalautakunnan päätökseen, joka koskee palveluskelpoisuutta, palvelukseen määräämistä tai palveluksesta vapauttamista.

Oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä, kun päätös oikaisuusoituksineen on annettu asevelvolliselle tiedoksi. Oikaisuvaatimuksen saa toimittaa päätöksen tehneelle viranomaiselle. Kutsuntalautakunnan päätöstä koskeva oikaisuvaatimus toimitetaan kuitenkin aluetoimistolle.

Päätökseen, johon saa hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisuvaatimusta ei saa tehdä sotilaskäskystä.

Oikeusministeriö

Kun otetaan huomioon oikaisuvaatimuksen tärkeä merkitys selvempien virheiden korjaamisessa ja sitä kautta hallinnon oikeusturvan tehostamisessa, asiassa tulisikin harkita, olisiko oikaisuvaatimusmenettelyn piiriin syytä saattaa esitettyä suurempi osa puheena olevasta päätöksenteosta ja tarkistaa, että ainakin edellä mainitut päätökset kuuluvat oikaisuvaatimuksen ja sitä kautta valitusoikeuden piiriin.

Valitus asevelvollisuutta koskevassa asiassa

Sotilasläänin esikunnan 112 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen antamaan päätökseen sekä muuhun pääesikunnan, maavoimien esikunnan, sotilasläänin esikunnan ja aluetoimiston tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan.

Jollei tässä laissa toisin säädetä, asian käsittelyyn sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996).

Valituksen ja oikaisuvaatimuksen vaikutus päätöksen täytäntöönpanoon

Palvelukseen määräämistä koskeva päätös pannaan täytäntöön oikaisuvaatimuksesta ja valituksesta huolimatta.

Valituskielto

Kutsunta-asiain keskuslautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Valittaa ei myöskään saa päätöksestä, joka koskee:

- 1) 38 §:ssä tarkoitettua koulutukseen määräämistä;
- 2) 40 §:ssä tarkoitettua koulutuksen keskeyttämistä;
- 3) 41 §:ssä tarkoitettua palvelusajan lyhentämistä;
- 4) 45 §:ssä tarkoitettua loman ja vapaan ajankohtaa;
- 5) 46 §:ssä ja 47 §:ssä tarkoitettua loman myöntämistä;
- 6) 60 §:ssä tarkoitettua palvelustehtävistä vapauttamista;
- 7) 61 §:ssä tarkoitettua palveluksen keskeyttämistä;
- 8) 63 §:ssä tarkoitettuun palvelukseen määräämistä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu valituskielto koskee myös joukko-osaston komentajan ja harjoituksen johtajan päätöstä palveluksen ja koulutuksen järjestämistä, kertausharjoitusta tai ylimääräistä harjoitusta koskevassa taikka muussa sotilaskäskynä ratkaistavassa asiassa.

Oikeusministeriö

Esillä olevassa 1 momentissa mainittu luettelo sisältää asioita, joista osa lienee luettavissa sotilaskäskyn käsitteen alaisuuteen. Tämä koskee selvimmin 38 §:ssä mainittua koulutukseen määräämistä. Toisaalta joissakin listaan sisältyvissä säännöksissä näyttäisi olevan kysymys oikeudelliseen harkintaan nojautuvasta hallintopäätöksen tekemisestä eikä niinkään varsinaisesta sotilaskäskystä. Osa näistä asioista voidaan lukea hakemusasioiksi. Tilanteen luonnetta kuvastaa sekin, että päätöksenteon edellytykseksi on saatettu asettaa, toisin kuin hallintolaki sotilaskäskyissä edellyttää, määrättyjen menettelyvaatimusten noudattaminen (61 §). Valituskiellon alaisia asioita koskeva luettelo tulisikin käydä oikeusturvasyistä vielä lävitse edellä mainitun rajanvedon suorittamisen tarkoituksessa. Sikäli kuin valitusmahdollisuutta ei kaikesta huolimatta haluta avata, valituskielto tulisi voida perustella tarvittaessa muilla kuin sotilaskäskyyn nojautuvilla syillä. Asiassa voitaisiin samalla harkita oikaisumenettelyn käytön mahdollisuutta.

Vasemmistoliitto

Huomattava osa asevelvollisuuslain käytäntöön soveltamista koskevista asioista ratkaistaan sotilaskäskynä. Puolustusvoimia koskevassa lainsäädännössä ei kuiten-

kaan ole selkeästi määritelty sotilaskäskyä eikä rajanvetoa sen ja hallintopäätöksen välillä. Tämä on puute, joka lainsäädäntöä uudistettaessa tulee korjata.

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry

Huomattava osa asevelvollisuuslain käytäntöön soveltamista koskevista asioista ratkaistaan sotilaskäskynä. Puolustusvoimia koskevassa lainsäädännössä ei kuitenkaan ole selkeästi määritelty sotilaskäskyä eikä rajanvetoa sen ja hallintopäätöksen välillä. Tämä on puute, joka lainsäädäntöä uudistettaessa tulee korjata.

116 §

Valituskirjelmän toimittaminen viranomaiselle

Kutsunta-asiain keskuslautakunnalle osoitetun valituskirjelmän saa toimittaa myös päätöksen antaneelle viranomaiselle. Kutsuntalautakunnan päätöstä koskeva valituskirjelmä toimitetaan kuitenkin kutsuntalautakunnan asettaneelle aluetoimistolle tai kutsunta-asiain keskuslautakunnalle.

Pääesikunnan, maavoimien esikunnan, sotilasläänin esikunnan tai aluetoimiston on kahdeksan päivän kuluessa sen jälkeen, kun valituskirjelmä on sille tullut, lähetettävä se ja siihen kuuluvat asiakirjat ja oma lausuntonsa kutsunta-asiain keskuslautakunnalle.

117 §

Valituksen käsitteleminen

Kutsunta-asiain keskuslautakunnalle tehty valitus on käsiteltävä ja ratkaistava kiireellisesti.

Asiassa annettu päätös toimitetaan viipymättä valittajalle ja tiedoksi päätöksen tehneelle viranomaiselle.

118 §

Kutsunta-asiain keskuslautakunta

Valtioneuvosto asettaa kutsunta-asiain keskuslautakunnan neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Kutsunta-asiain keskuslautakunnassa on lainoppinut puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja, joilla on kokemusta tuomarin toimessa, sekä viisi muuta jäsentä, joista kolmen tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita ja kahden asevelvollisuusasioihin perehtyneitä, vähintään everstiluutnantin arvoisia upseereita. Jäsenistä enintään kolme saa olla puolustusministeriön hallinnonalan palveluksessa olevia.

Keskuslautakunta on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, yksi upseerijäsen sekä muita jäseniä siten, että puolustusministeriön hallinnonalan edustajat eivät muodosta läsnä olevien enemmistöä.

Keskuslautakunta voi ottaa itselleen lainoppineen sihteerin.

119 §

Kustannusten korvaaminen

Kutsunta-asiain keskuslautakunnan puheenjohtajalla, varapuheenjohtajalla, jäsenellä ja sihteerillä on oikeus saada valtion varoista palkkio osallistumisesta kutsunta-asiain keskuslautakunnan työhön.

Palkkion maksamisesta säädetään puolustusministeriön asetuksella.

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin kutsunta-asiain keskuslautakunnan kutsumisesta koolle, pöytäkirjoista ja toimituskirjojen allekirjoittamisesta.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

12 luku. Muutoksenhaku

Kyseinen luku tulisi arvioida yksityiskohtaisissa perusteluissa lainatun lausuman valossa. Vastauksessaan hallituksen esitykseen hallintolainkäyttölaiksi eduskunta liitti lausuman, jossa se edellytti, että kullakin hallinnonalalla voimassa oleviin eri lakeihin ja asetuksiin sisältyvät valitusmenettelysäännökset tarkistetaan. Ne on tilanteen mukaan joko yhdenmukaistettava hallintolainkäyttölain kanssa, poistettava tarpeettomina tai muutettava tarpeellisilta osin viittauksiksi hallintolainkäyttölain säännöksiin.

Kutsunta-asiain keskuslautakunnan asevelvollisuusasioissa tekemiin päätöksiin ei ole jatkovalitusmahdollisuutta. Kutsuntalautakunnan päätökset ja sotilaskäskyasiat ovat valituskiellon piirissä. Tilannetta olisi arvioitava tarkemmin perustuslain 21 § takaaman oikeusturvan ja hyvän hallinnon takeiden kannalta.

13 luku

Rangaistussäännökset

121 §

Asevelvollisuudesta kieltäytyminen

Varusmies, joka kieltäytyy kokonaan tässä laissa säädetystä palveluksesta eikä ilmeisesti ojentuisi rikoslain 45 luvun nojalla määrättävästä tai tuomittavasta seuraamuksesta, on, jollei hän hae siviilipalvelukseen, rikoslain 45 luvun säännösten soveltamisen sijasta tuomittava *asevelvollisuudesta kieltäytymisestä* rangaistukseen siten kuin siviilipalvelusrikoksesta siviilipalveluslaissa (1723/91) säädetään. Rangaistusta tuomittaessa asianomaisen jäljellä olevaksi palvelusajaksi katsotaan se aika, joka olisi siviilipalveluslain 61 §:n nojalla määrätty hänen siviilipalvelusajakseen, jos hänet olisi hakeksestaan hyväksytty siviilipalvelukseen kotiuttamispäivään.

Jollei tässä pykälässä toisin säädetä, 1 momentissa tarkoitettun rikoksen osalta noudatetaan soveltuvin osin siviilipalveluslain 6 luvun säännöksiä. Varusmies, jonka asevelvollisuudesta kieltäytymistä koskevan rikoksen esitutkinta-aineiston joukko-osaston komentaja on päättänyt sotilasoikeudenkäyntilain 14 §:n mukaisesti toimittaa syyttäjälle, on heti kotiutettava. Jos asianomaista ei tuomita asevelvollisuudesta kieltäytymisestä vankeusrangaistukseen, sotilasviranomainen antaa hänelle uuden palvelukseen astumismääräyksen.

Jos asevelvollisuudesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta suorittava hakee siviilipalvelukseen, hänet voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen siten kuin siviilipalveluslaissa siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittavasta säädetään.

Kun asevelvollisuudesta kieltäytymisestä tuomittu on suorittanut kokonaan vankeusrangaistuksen tai kun vankeusrangaistus on rauennut, häntä ei enää määrätä suorittamaan asevelvollisuuttaan rauhan aikana.

Oikeusministeriö

Käytännössä ennen syyteasian käynnistämistä joukko-osaston päällikön tai muun vastaavan esimiehen on selvitettävä, kieltäytykö palvelusta suorittava asevelvollinen vain tietystä palvelutehtävästä vai onko asevelvollisen tarkoitus kieltäytyä palveluksesta kokonaan. Ehdotetun (ja nykyisen) asevelvollisuuslain viittauksesta rikoslain 45 luvun säännöksiin saa kuitenkin käsityksen, että vaikka asevelvollisen tarkoituksena olisi kieltäytyä palveluksesta kokonaan, joukko-osaston päällikkö voisi harkintansa mukaan valita käyttääkö hän joko rikoslain 45 luvun mukaisia sotilaille määrättäviä seuraamuksia tai viekö hän asian asevelvollisuuslain mukaisena palveluksesta kieltäytymistä koskevana rikosasia syyttäjälle. Vaikka asevelvollisuus onkin miespuolisen Suomen kansalaisen velvollisuus, niin asepalvelua suorittavaa asevelvollista, joka on päättänyt kieltäytyä palveluksesta kokonaan, ei voida vastoin tahtoaan pitää sotilana ase-palveluksessa ja rangaista ainoastaan rikoslain 45 luvun mukaan esimerkiksi palvelusrikkomuksesta.

Asevelvollisuudesta kieltäytymisen rangaistavuus edellyttää toisaalta tahallisuutta. Jos asepalvelusta suorittavalla asevelvollisella ei ole tarkoitusta kieltäytyä asepalveluksesta kokonaan, vaan hän esimerkiksi tietystä palvelutehtävästä kieltäytymisestä huolimatta ilmoittaa haluavansa jatkaa ase-palvelua, ei asevelvollisuudesta kieltäytymisestä rankaiseminen tahallisuuden puuttuessa tule kyseeseen, vaan rankaiseminen rikoslain 45 luvun mukaan. Edellä mainitun valossa ei käytännössä voine syntyä tilannetta, jossa asevelvollisuudesta kokonaan kieltäytyvään voisivat tulla sovellettaviksi rikoslain 45 luvun säännökset ehdotetun 121 §:n sijasta.

Rangaistavuuden edellytyksiin sisältyvä viittaus rikoslain 45 luvun soveltamiseen on myös ongelmallinen perustuslain 8 §:ään sisältyvän rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kanssa, sillä se sisältää harkinnanvaraisuutta (”eikä ilmeisesti ojentuisi”) ja tekijän tulevaan käyttäytymiseen kohdistuvaa arviointia, joka on rangaistavuuden edellytysten sääntelyssä arveluttavaa. Oikeusministeriö mielestä maininta siitä, että rikosentekijä ”ei ilmeisesti ojentuisi rikoslain 45 luvun nojalla määrättävästä tai tuomittavasta rangaistuksesta”, on poistettava ehdotetusta 121 §:n 1 momentista.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Ehdotuksen (s. 86) mukaan koska asevelvollisuudesta kieltäytyminen on luonteeltaan sotilasrikos, sitä koskeva syyteasia käsiteltäisiin nykyiseen tapaan sotilasoi-keudenkäyntilaissa tarkoitettuun järjestyksensä. Tämä merkitsee, että rikosasia käsitellään sotilasjäseniä sisältävässä kokoonpanossa. Sotilasjäsenen kuuluminen tuomioistuimen kokoonpanoon saattaa olla oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteen kannalta ongelmallista. Mahdollinen ongelma koskee myös muita sotilasrikkoksia kuin asevelvollisuudesta kieltäytymistä, joten kysymys vaatisi laajempaa tarkastelua kuin mihin asevelvollisuuslain uudistamisen yhteydessä on mahdollisuutta.

122 §

Poissaolo kutsunnasta

Asevelvollinen, joka ei määräaikana saavu 16 §:ssä tarkoitettuun kutsuntaan tai 26 §:ssä tarkoitettuun tarkastukseen tai poistuu tilaisuudesta ilman sotilasviranomaisen antamaa lupaa ennen kuin hänen asiansa on käsitelty, on tuomittava *poissaolosta kutsunnasta* sakkoon.

Oikeusministeriö

Oikeusministeriö ehdottaa 122 §:n muotoilemista niin, että siitä kävisi ilmi, että kutsunnasta poissaolon rangaistavuus edellyttää, että kutsuntaan saapumatta jääminen ja/tai myöhästyminen on tapahtunut oikeudettomasti.

123 §

Poissaolo kutsunnasta liikekannallepanon aikana

Jos 122 §:ssä tarkoitettu teko tehdään liikekannallepanon aikana, rikoksentekijä on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

124 §

Tottelemattomuus kutsunnassa

Asevelvollinen, joka jättää täyttämättä tai rikkoo
1) kutsuntaviranomaisen kutsunnassa antaman määräyksen tai
2) sotilasviranomaisen 26 §:ssä tarkoitetussa tarkastuksessa antaman määräyksen, on tuomittava *tottelemattomuudesta kutsunnassa* sakkoon.

125 §

Asepalveluksen välttäminen

Joka vapautuakseen asevelvollisuuden suorittamisesta tai saadakseen siitä helpotusta
1) vahingoittaa itseään tai terveyttään tai sitä yrittää taikka
2) esittää sotilasviranomaiselle valheellisen tiedon tai muulla tavoin menettelee vilpillisesti, on tuomittava *asepalveluksen välttämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi kuukaudeksi.

Oikeusministeriö

Oikeusministeriö katsoo, että 125 §:n 2 kohdan loppuosasta tulisi rikosoikeudellisen tarkkarajaisuusvaatimuksen vuoksi poistaa teonkuvaus ”muulla tavoin menettelee vilpillisesti”.

Lisäksi oikeusministeriö ehdottaa, että enimmäisrangaistukseksi säädettäisiin rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttujen tyyppiasteikkojen mukaisesti kolme kuukautta vankeutta (ks. esimerkiksi rikoslain 44 luku 3 ja 4 § sekä 45 luku 4, 8 ja 13 §).

126 §

Asepalveluksen välttäminen liikekannallepanon aikana

Jos 125 §:ssä tarkoitettu rikos tehdään liikekannallepanon aikana tarkoituksena pysyvästi tai pitkän aikaa karttaa asevelvollisuuden suorittamista, rikoksentekijä on tuomittava vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Reserviläisliitto r.y.

Reserviläisliitto ei hyväksy liikekannallepanon aikana tapahtuvasta asepalveluksen välttämisestä määrätyn maksimirangaistuksen huomattavaa lyhentämistä vaan esittää sen säilyttämistä neljänä vuotena.

127 §

Tiedonantovelvollisuuden rikkominen

Asevelvollinen, joka toistuvasti jättää vastaamatta 98 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tiedusteluun, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

13 luku. Rangaistussäännökset

Asevelvollisuudesta kieltäytymistä koskeva rangaistussäännös on vankeusuhkainen, vieläpä yksinomaisesti. Sen samoin kuin muiden asevelvollisuuslain rangaistussäännösten tulisi sijoittaa rikoslakiin. Samalla totaalikieltäytymisestä annettavien rangaistusten arviointi seuraamuslajin, rangaistusasteikon ja poikkeussäännösten osalta kävisi parhaiten päinsä. Myös asepalveluksen välttämistä koskevien 125 § ja 126 § sanamuoto voitaisiin samalla harkita uudelleen - ainakin "muu vilpillinen menettely" on osoittautunut liian tulkinnanvaraiseksi.

Aseistakieltäytyjäliitto haluaa kiinnittää huomiota kutsunnoista poisjääneiden totaalikieltäytyjien asemaan. Totaalikieltäytyjä saattaa kieltäytyä osallistumasta kutsuntoihin mm. sen takia, että siellä määritettäisiin hänen palveluskelpoisuutensa mahdollisia sodanaikaisia aseellisia tehtäviä varten, joihin Suomen lainsäädäntö aseistakieltäytyjät vastoin YK:n ihmisoikeuskomitean kantaa tällä hetkellä velvoittaa. Tällaisia henkilöitä on käytännössä usein odottanut kierre, jossa määräykset saapua kutsuntoihin, etsintäkuulutukset ja sakkorangaistukset seuraavat toisiaan. Eräissä Aseistakieltäytyjäliiton tuntemassa tapauksessa tämä kierre jatkui kahdeksan vuotta. Tilanne ei ole järkevä ja se tulisi muuttaa esimerkiksi muuttamalla säädöksiä niin, että asevelvollinen voi ilmoittaa asevelvollisuudesta kieltäytymisestä sotilasviranomaisille kirjallisesti jo ennen osallistumistaan kutsuntoihin. (121 §)

14 luku

Erinäiset säännökset

128 §

Tarkastukseen ja palvelukseen tuominen

Poliisi noutaa aluetoimiston virkamiehen pyynnöstä ilman laillista estettä pois jääneen asevelvollisen kutsuntaan, aluetoimiston määräämään tarkastukseen tai palvelukseen.

Tiedoksianto ulkomailla asuvalle ja muu tiedonkulku

Tässä laissa tarkoitettu päätös voidaan antaa tiedoksi ulkomailla asuvalle asevelvolliselle hallintolaisissa (434/2003) tarkoitettun menettelyn lisäksi myös lähettämälle päätös asevelvollisen asuinpaikka lähinnä olevalle Suomen suurlähetystölle, lähetystölle tai lähetetyn pääkonsulin, konsulin tai varakonsulin virastolle edelleen asevelvolliselle toimitettavaksi.

Asevelvollinen voi toimittaa tässä laissa tarkoitettua asiaa koskevan, sotilasviranomaiselle osoitetun ilmoituksen ja kirjeen 1 momentissa tarkoitettun ulkoasiainhallinnon viranomaisen välityksellä. Ulkoasiainhallinnon viranomaisen tulee toimittaa asiakirja tai ilmoitus viipymättä pääesikunnalle.

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Tällä lailla kumotaan:

- 1) 15 päivänä syyskuuta 1950 annettu asevelvollisuuslaki (452/1950) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen;
- 2) asevelvolliselle muulta kuin vakinaisen väen palvelusajalta suoritettavasta palkkauksesta 29 päivänä kesäkuuta 1953 annettu laki (294/1953) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Siirtymäsäännös

Asevelvolliseen, joka on palveluksessa tämän lain tullessa voimaan, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa ollutta asevelvollisuuslakia siltä osin kuin se koskee:

- 1) aseettoman palvelusaikaa;
- 2)

Määräykset ja ohjesäännöt jotka on annettu lain voimaan tullessa voimassa olleen asevelvollisuuslain nojalla, jäävät edelleen voimaan.

Ennen tämän lain voimaantumia voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Oikeusministeriö

Pykälän 2 momentti aikaisempien määräysten ja ohjeiden voimassa pysymisestä edellyttää luonnollisesti, etteivät ne ole ristiriidassa uuden lain säännösten kanssa.

Aseistakieltäytyjäliitto ry

Siirtymäsäännökseen sisältyy lause, jonka mukaan voimassa olevan lain nojalla annetut määräykset jäisivät edelleen voimaan. Ensinnäkin, suuri joukko nykyään sovellettavista määräyksistä ei perustu lakiin, ei voimassa olevaan eikä kumottuihin. Toisekseen, voimassa olevan lain nojalla annettujen määräysten osalta ei ole takeita niiden sisällöllisestä yhteensopivuudesta lain kanssa.

Liite**Lausunnon puolustusministeriön komiteamietinnöstä 2006:2 ovat antaneet:**

ulkoasiainministeriö
 oikeusministeriö
 sisäasiainministeriö
 valtiovarainministeriö
 opetusministeriö
 maa- ja metsätalousministeriö
 liikenne- ja viestintäministeriö
 kauppa- ja teollisuusministeriö
 sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
 työministeriö
 puolustusministeriön resurssipoliittinen osasto
 puolustusministeriön puolustuspoliittinen osasto

oikeuskanslerinvirasto
 eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

Ålands landskapsregering

Rajavartiolaitoksen esikunta
 Pääesikunta

Kansaneläkelaitos
 Rikosseuraamusvirasto
 Suomen Kuntaliitto – Finlands Kommunförbund
 Tietosuojavaltuutetun toimisto
 Ulkomaalaisvirasto
 Valtakunnansyyttäjänvirasto
 Väestörekisterikeskus

maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta MTS
 tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
 Kansallinen Kokoomus r.p.
 Ruotsalainen kansanpuolue r.p.
 Suomen Kristillisdemokraatit
 Vihreä liitto r.p.
 Vasemmistoliitto r.p.
 Perussuomalaiset

Akava
 Elinkeinoelämän keskusliitto EK
 SAK
 STTK
 Maanpuolustuskoulutusyhdistys ry
 Kadettikunta ry

Maanpuolustuskiltojen Liitto ry
Naisten Valmiusliitto ry
Reserviläisliitto ry
Sotilaskotiliitto ry
Suomen Metsästäjäliitto ry
Suomen Rauhanturvaajaliitto ry
Suomen Reserviupseeriliitto ry
Maanpuolustuskoulutuksen Tuki ry
Suomen Punainen Risti
Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys
Amnesty International Suomen osasto r.y.
Aseistakieltäytyjäliitto
Vapaa-ajattelijain liitto

Lausuntoa eivät antaneet:

tasavallan presidentin kanslia
valtioneuvoston kanslia
ympäristöministeriö
kutsunta-asiain keskuslautakunta
Lapinjärven koulutuskeskus Siviilipalveluskeskus
Oikeushallinnon tietotekniikkakeskus
turvallisuus- ja puolustusasiain komitean sihteeristö
Suomen Keskusta r.p.
Maanpuolustusnaisten Liitto ry
Reserviläisurheiluliitto ry
Sininen Reservi ry
Suomen Meripelastusseura
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK ry
Suomen Rauhanpuolustajat ry
Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry
Päällystöliitto ry
Sotilasammattiliitto ry
Upseeriliitto ry
Varusmiesliitto ry